

DUNÁNTÜLI DOLGOZATOK
(C) TÖRTENETTUDOMÁNYI SZOROZAT

1

PETROVIČ EDE
A PÉCSI KÁPTALANI
HÁZAK

PIEL

DUNÁNTÜLI DOLGOZATOK
(C) TÖRTÉNETTUDOMÁNYI SZOROZAT

1

STUDIA PANNONICA
(C) SERIES HISTORICA

PETROVICS EDE

A PÉCSI KÁPTALANI
HÁZAK

Káptalani levéltárnak.

Petrovics E.
Pécs 1983. IX. 3.

Pécs, 1983

Sajtó alá rendezte és kiigazította
Dr. Nagy Lajos
A mellékleteket Gosztanyi Gyula felmérései alapján készítette
Millei Ilona és Zeleni Ferenc
A fényképfelvételeket készítette
Zalka Éva
Lektorálta
Madas József és Rajczy Péter

Felelős szerkesztő:
Bezerédy Győző

HU ISSN 0139—0821

Kiadja a Janus Pannonius Múzeum
Felelős kiadó: Hárs Éva

Készült 1000 példányban, 11,11 A/5 iv terjedelemben
Engedélyszám: 49.601 Művelődési Minisztérium Kiadói Főigazgatóság
83-7 Pécsi Szikra Nyomda - Felelős vezető: Szendrői György igazgató

ELŐSZÓ

1978-ban jelent meg a Janus Pannonius Múzeum gondozásában, Pécs megyei Város Tanácsa VB. támogatásával Madas József: A pécsi belváros házai és telkei című kiadványa. E munka a hajdani városfalon belüli telkek és házak történetére vonatkozó forrásanyagot tartalmazza. A szerző azonban csak igen vázlatosan foglalkozott az ugynevezett "Káptalani házak" történetével.

Petrovich Ede: A pécsi káptalani házak című tanulmánya kiegészíti Madas József hatalmas forrásfeltáró munkáját. Evtizedekre visszanyúló kutatás során feltárta a Pécsi Káptalani Levéltárnak a káptalani házakra vonatkozó dokumentumait, ezeket rendszerezve adja most közre.

Kutatásait megnehezítette az, hogy hajdan az épületeket nem utca és szám szerint nevezték meg, hanem az épületekben lakó kanonokok neve után. A dolog azért vált sokszor szinte kibogozhatatlan feladattá, mert egy-egy kanonok elhunytá alkalmával a rangban előrelépő, az elhunyt házába költözött, helyére egy másik. Ilyenkor gyakran az egész kanonoki testület vándorolt házról-házra. Az átköltözések után már az új kanonokról nevezték az épületet. Így aztán egy-egy kanonokról, - természetesen különböző időkben, - más és más házakat neveztek el. A dolgot az teszi bonyolulttá, hogy a költözőknek nincs írásos dokumentuma a levéltárban, így aztán alig-alig lehet megállapítani, hogy a kanonok nevével jelzett ház, melyik épületre vonatkozik. A szerző kénytelen volt ezért először a lakók sorrendjét összeállítani, s munkáját erre alapozni. Így, ha egy-egy fontos adat mellett szerepelt a lakó neve, és ha tudta azt, hogy az a kanonok, akkor melyik házban lakott, máris nyilvánvalóvá vált, hogy a forrásban melyik épületről van szó. Ezeknek megállapítása viszont hatalmas kutatómunkát igényelt, amit a Káptalani Levéltár anyagának tökéletes ismerete nélkül aligha tudott volna elvégezni. Ezt a rendkívül aprólékos nyomozómunkát a szerző, - ma már ritkaságnak számító latin tudásával - elvégezte s így munkája a páratlanul értékes források tárháza lett.

A szerző gondosan ügyelt arra, hogy közzétett forrásai minden szempontjából megfeleljenek a kutatói igényeknek, s mivel a lati nyelv sajátosságából adódóan - sohasem lehet teljesen egyértelmű, ezért a magyar fordítás mellett közli az eredeti latin szöveget is, hogy vitás esetekben mindenképp az eredeti szöveg legyen a mérvadó.

Több kérdésben maga a szerző sem tud megnyugtató választ adni; /pl. a Plébánia épület kocsibehajtója eredeti helyének meghatározásánál/ a források alapján felveti a problémát, melyet további kutatásnak, vagy egy valamikori falkutatásnak kell majd megnyugtatóan tisztáznia.

Más esetben újabb adatokkal egészít ki egy-egy már lezártnak tűnő kérdést. A Káptalan u. 2. számú épület falkutatása már régen lezárult. Akkor nem derült fény a török kiűzése után lebontott kis toronyra vonatkozóan. A szerző újabb adatokat vonszolgált fel, mellyel bizonyítja a torony meglétét, ezzel az épület történetét tovább gazdagítja. Dokumentumokkal bizonyítja be, hogy a mult századeleji átépítést nem Piatsek József véggezte el. Ugyancsak adatokkal bizonyítja azt, hogy a Káptalan utca 3. számú épületet viszont Piatsek József építette.

Petrovich Ede kutatását az épületek államosításával lezárja, bár kitér a mai funkciókra is. Meg kell azonban jegyezni azt, hogy ezek még ma sem véglegesek. Több, korábbi "kanonokház"ma még ideiglenes rendeltetésű, s éppen a végleges használatbavétel előtt teljesen renoválásra szorul, amit természetesen falkutatásnak kell majd megelőznie. Ezt a munkát nagymértékben meg fogja majd könnyíteni az, hogy az épületek történeti forrásanyaga ebben a kiadványban összesítve kéznél lesznek. Ezzel a szerző feleslegessé teszi a hosszú időt igénybe vevő levéltári kutatómunkát. Annál is inkább óriási segítség ez, mert e források igen nehezen, vagy egyáltalán nem hozzáférhetők, olvasásuk különben is alapos nyelvismeretet /latin, német/ s olvasási gyakorlatot igényel.

(Szólni kell dr. Nagy Lajos munkásságáról is, ki dr. Petrovich Edével együttműködve a hatalmas terjedelmű kéziratot nyomdai megjelenésre alkalmas formába öntötte, nem egy esetben saját kutatásainak eredményeit is - önzetlenül a szerző rendelkezésére bocsájtotta.

valóán Petrovich E

Feltétlenül említést érdemel az, hogy Petrovich Ede körül Pécs multját jól ismerő és állandóan levéltári forrásokban kutató csoport alakult ki, akik e kutatási terület kitűnő ismerői. A problémák közös megvitatása e munkának is jelentős előrevitelét szolgálta. Említsük meg e kutatókat is: Rajczny Péter, Madas József, Borsy Károly, Fetter Arntal. Valamennyien sok jó észrevétellel és fontos adattal járultak hozzá e munka megjelenéséhez.

Bezerédy Győző

Azonos cím alatt már 1912-ben jelent meg egy cikksorozat Szentkirályi István tollából a pécsi Dunántul c. napilapban, de e cikkek főként a házak lakóiról szóltak, nem pedig magukról a házakról. /1/

Ma, amikor a városrendezés során tüzetesebb vizsgálat alá kerül minden ház, kettőzött figyelmet érdemelnek ezek az épületek, mert Pécs legrégebb házai közé tartoznak, kettő kivételével 200 évnél is idősebbek.

A török 1686. évi kiűzése után a helyszinre érkezett Kamarai Bizottság utalta ki az üresen álló házakat és telkeket, illetve hagyta jóvá azok korábbi elfoglalását. Amint azt a város 1695-évi összeírása bizonyítja, a Bizottság gondolt a kinevezett püspök Radonay Mátyás közvetlen munkatársaira, a kanonokokra, mert a 176. tétel alatt föltüntetett nagy telket Fürstenbusch Ferenc, a 177. és 178. számú telkeket Antonelli Bertalan, illetve Roitz Bálint, a 330. számú házat pedig Fischl kanonokoknak jelölte ki "jövendő lakásul". Az utóbbi azonos a mai Káptalan utca 4. számú, a két előbbi a Janus Pannonius utca 6. és 8. számú házak telkeivel. /2/ E tervek azonban nem valósulhattak meg tüstént, részben azért, mert a jelek szerint e házhelyeket időközben mások foglalták le, de főként, mert a káptalan igényeinek leghathatósabb szorgalmazója Radonay püspök gátolva volt tevékenységében. A püspök ugyanis, bár a király 1687-ben kinevezte és szabályosan beiktatta hivatalos közegei által püspöki és főispáni tisztébe, éles ellentétbe került a Kamarai Bizottság főtitkárviselőivel, akik őt annyira befeketítették az udvar előtt, hogy kinevezése érvényét kétségbe vonták, a püspököt két év múlva kiutasították palotájából, ismételten börtönbe vetették, keresztetekték főispáni intézkedéseit. Tehették ezt annál inkább, mert közben Róma sem erősítette meg püspöki kinevezését, noha a király által kinevezett új püspököt, Dolny István esztergomi kanonokot a pápa sem ismerte el. Radonay csak 1699-ben kapta meg Rómától a megerősítő bullát, miután különöző egyházi és világi fórumok elismerték ártatlanságát.

Ekkor föl is szentelték és bevonulhatott püspöki otthonába. Ez időtől kezdve iratait mindig e megjelöléssel kezdte: Datum ex ruinata mea residentia. /Kelt romos rezidenciából.//3/ Főgonja most az volt, hogy saját otthonát és a székesegyházat rendbehozhassa. Ebben viszont 1703-ban bekövetkezett halála gátolta. Ilyen körülmények között érthető, hogy a kinevezett kanonokok a város különböző pontján telepedtek meg. Így Mathai Visa János, aki később a Rákóczi szabadságharcban békéltető volt a pécsi püspök, majd kalocsai érsek Széchenyi Pál mellett, a mai Bem utcában. Az 1704. évi rácduláskor meggyilkolt Horváth György a Kulich Gyula 13-15. sz. házban, Kazó István nagyrépost /1699-1721/ a későbbi ferenciek területén, Fürstenbusch Ferenc a mai Megye utca elején lakott. I. Lipót király 1690. aug. 11-én a töröktől visszafoglalt területek birtokviszonyait rendezésére fölállította az u.n. Neoquistica Comisio-t, Ujszerzeményi Bizottságot, mely felülbírálhatta a Kamarai Bizottság ítéleteit és módot nyújtott, hogy az egyház is visszaszerezze régi javait. A jelek szerint ennek hatására tüntet már fel a pécsi 1695. évi Összeírás bizonyos telkeket a káptalan számára. A püspök említett akadályoztatása miatt az első lépéseket a király által is kinevezett nagyrépost, Kazó István tette meg, amikor városfalak - a Hunyady János - Leonardo da Vinci - Janus Pannonius - utcák, valamint a Sétatér által körülzárt telektömböt egyezkedett megszerezni. Lásd az 1. sz. vázlatot. Jogot adott erre két háznak a felirata: a mai Káptalan utca 2. sz. ház homlokzatán a török kivonulása után is olvasható felirás: Domus praepostalis /préposti ház/, és a mai belvárosi iskola helyén állott ház falán ez a felirás: Domus Custodistus /őrkanonok háza/. A két felirat tehát azt bizonyította, hogy ez a két ház korábban is egyházi ház volt. Másrészt Lipót király 1703. évi adománylevelé, mely szerint a püspök tartozik a székesegyház közelében kanonoki házakról gondoskodni, illetve építtetni, hathatósan támogatta e telektömbre irányuló igényt. Egyelőre hat házra volt szükség, mert a király 1700-ban a káptalan létszámát 6 személyben állapította meg. A tényleges birtokbavétel az egyes házaknál változott. Egyetlen egy telket nem sikerült megszerezniük, a mai belvárosi iskola helyén álló épületet, annak udvarával együtt, ahol ma az Egyetemi Könyvtár áll. Itt volt ugyanis a jezsuiták iskolája. A káptalan 1725-ben peres uton akarta megszerezni,

azonban törekvése eredménytelen maradt. A jezsuiták 1773. évi feloszlatása után a ház és a telek a tanulmányi alap tulajdonába ment, mely az iskola-épületet udvarával együtt 1780. augusztus 21-én Pécs városának engedte át. Az udvar csak akkor került egyházi tulajdonba, amikor Szepesy püspök Liceum céljára megfelelő telek kijelölését kérte, és a város által fölajánlott két telek közül a püspök ezt választotta. Az eredetileg birtokba vett házak természetesen nem mindenben azonosak a mai épületekkel. Időközben kiegészítésen, újjáépítésen estek át. Ez az időköz évtizedekre nyult ki. Egységes kezelés, központi pénztár hiányában minden kanonok a saját jövedelméből tartozott otthonát kifejlesztteni. Érthető, hogy nem szívesen építkeztek olyan területen, mely később nem ment át a saját tulajdonukba, fölülte nem rendelkezettek szabadon. Noha már az 1736. évi birtokelosztások a király kötelezte a kanonokokat hivatalos lakásuk korszerűsítésére, sőt, fölhatalmazta a püspököt, ha a kanonokok egy éven belül nem korszerűsítik lakásukat, a püspök vonja meg az illetőtől a reá eső tizedet és sz így nyert összegből maga végeztesse el a házak kialakítását, a Helytartótanácsnak adandó elszámolási kötelezettsége mellett./4/ Ekkor azonban a püspök távolléte miatt a rendelkezésnek nem volt foganatja. Berényi püspököknek még 1748. tavaszán is kemény levélben kellett a káptalanhoz fordulnia, hogy végre minden kanonok állásához méltó lakást biztosítson magának a számára kijelölt helyen. Évek teltek el azóta, írja a püspök, hogy az uralkodó a házak fölépítését sürgette, mégis még mindig többen nem káptalani területen lévő házakban, melyek inkább barlangoknak volnának nevezhetők, laknak. Aki nem építi föl szolgálati lakását, attól megvonja a szlavóniai tizedeket. /5/ Az erőteljes felszólítás inkább a püspök grófi igényeit tükrözi, mint a valóságos helyzetet. Mert 1748-ban már állt a Káptalan utca 2. sz. ház, amint azt középkori ablakai ma is bizonyítják. Állt, föliratának tanúsága szerint már, 1730 óta a Káptalan utca 4. sz. épület. Állt egy, talán már emeletes épület, a Janus Pannonius 8. sz. ház utcai frontja, amit 1730-ban kélt végrendelete szerint Kapucsy kanonok emeltetett. /6/ És állt már a Janus Pannonius utca 6. sz. ház is, melyet a források szerint 1716 körül Antonelli Bertalan kezdett és utóda, Smackers Péter fejezett be. Igaz ugyan, hogy az emli-

tett házak még nem a mai alakjukban álltak, viszont az is igaz, hogy Berényi sürgetése nem volt hiábavaló. A század közepén szorgalmazta a káptalan a Janus Pannonius u. 6.sz. ház felújítását, erre az időre esik a Janus Pannonius u.4.sz. ház újjáépítése, a Káptalan u. 2.sz. ház nyugati megtoldása, sőt, még a volt Papnevelde felépítése is.

Dolgozatunkban sok fejtörést okozott a házak azonosítása. A vonatkozó jegyzőkönyvek ugyanis, részben a hivatalos házszámolás hiányában, részben annak ismételt megváltoztatása miatt, a házakat mindig a benne lakott személyek nevével jelezték, legtöbbször ezzel a formulával: X kanonok házáat Y kapja. Vagy pedig, mert az idősebbeknek rang szerint választási joguk volt: X kanonok házáat X kanonok választotta. Fokozta a nehézséget, hogy a jegyzőkönyvek nem minden esetben rögzítették le a lakás-cserét. Már pedig az azonosítás hiányában nem lehet eldönteni, hogy a jegyzőkönyvekben említett bizonyos építkezés melyik házra vonatkozik.

A vonatkozó egyes házak története kapcsán fölbukkant adatok, valamint három korabeli /1829., 1838., 1854./ jegyzék alapján igyekeztünk megoldani, nem minden kétséget kizáróan.

1735-ben az egyházi épületek /székesegyház, káptalani házak, papnevelde/ helyreállítására irányuló költségvetés, mely három kanonoki ház építését irányozta elő, megállapítva az egyes házak méreteit; hosszúságuk legyen egyenként 8, szélességük 3 és 1/4, magasságuk a fundamentummal együtt 6 öl. Az emeleten legyen 4 szoba, a földszinten négy helyiség /a hozzátartozók szobája, konyha, kamra, raktár/. Az anyagárok után megadja a házak költségeit: 3567.66 Ft. /7/

A szóbanforgó házakat 1950-ben mind államosították, mégis azazal a kikötéssel, hogy a Janus Pannonius utca 4. sz. és a Káptalan u. 5.sz. házakban 1-1 kétszobás lakás fürdőszobával és konyhával továbbra is kanonoki szolgálati lakás maradt. Itt tehát lakbért nem fizetnek, azonban viselik az adó és a költségek bizonyos százalékát.

Az egyes házaknak közöljük a telekre és házra vonatkozó mérési adatait; öleken, /1 öl = 1.89 m. i □ öl = 3.59 □m./

A fölmérést a Káptalan egykori mérnöke, Gnädiger Fidél végezte 1829-ben. /8/ A házak közölt alaprajzai szintén káptalani mérnök, Gosztonyi Gyula művei, az 1940-es évekből.

Jegyzetek

1. /Dunántul, 1912. év április 7., 14., 21., május 4., 8., számok.
2. Baranya megyei Levéltár. 1695. évi Conscriptio: Nr. 176. Locus desertus ruderibus exstans continens in se quoad latitudinem tam rade quam retro 44, quoad longitudinem vero 70 passus, habens fontem et cellarium. Assignatus est pro futura residentia R.D. Francisco Godefrido de Fürstenbusch custodi canonico Quinqueeclesiensi. Anno 1698 Dec.3. Nr. 177., 178., Locus desertus sequens sub Nr.177 et 178 se extendens in latitudinem ad 53 et in longitudinem ad 70 passus. Assignatus est admodum RR.DD. Bartholomeo Antonelli et Valentino Raisz, cuique in dimidiata futuris residentia. Nr. 330. Domus muris utcunque exstans a Domino Haunold possessa qui eandem titulo emptionis cessit Perillustri Domino Telesi de Tilenau. Haec domus unacum circumiacenti spatio se extendente in facie ad passus, et in longitudine usque ad murum Civitatis, vicinante cum domo Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Episcopi Jany. Assignata est canonico electo et suscepto Quinqueeclesiensi Domino Fischl pro residentia futura.
3. Országos Levéltár. Budapest. Ex libris Privatorum. Nr.253., 259.
4. Pécsi Káptalani Levéltár. Pasc. 33. Nr.20. Részlet a 1735. évi Donatio-ból: "Decimo sexto. Domus seu Residentiae Canonicales /excepta una aut altera/ nec in praesens extractae haberentur, hinc ne ulterius extractio aerundem differatur, Sua Sacratissima Caesario Regia Maiestas sequens medium clementissime ordinat: ut nimirum, si qui Dominorum Canonicorum in fundis exöcis et sibi assignatis Residentiam non haberent et infra decursum unius anni aedificia sua ibidem inchoare negligenter, talium ratam ex Decimis extraneis provenientem Domino Eppus retineat et ex hac successive Dominis Canonicis medio officialis sive Residentias erga tamen Rationes Excelso suo Consilio Regio Locumtenentiali per Eundem dandas exstrui faciat" "Magyarul. 16-szor. A kanonokok házai, azaz rezidenciái /kivéve egy-kettőt/ még ma sem épültek meg, ezért nehogy fölépítésük továbbra is elhalasztassék, Öfelsége a következő rendelkezést adta ki: Ha a kanonokok közül egyesek a számukra kihasított és kijelölt telkeken egy éven belül lakásuk fölépítését elhanyagolnák, akkor a püspök az ezeknek kijáró tizedeket foglalja le, az összegekből saját szerveinek közreműködésével folyamatosan építtesse föl a házakat, a számadásokat pedig terjessze föl a Helytartótanácsnak."
5. Pécsi Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. III.kötet. 110.pag. Kivonat Berényi püspök leveléből: ut omnes Canonici domos in fundis pro aedificio illorum assignatis sub poena sequestrationis Declinarum exregno Slavoniae obvenire debitarum priomo queque tempore aedificare teneantur. Qualem autem dispositio haec effectum in praesens sortita fuerit Capitulaburis non degunt, vel in aedibus propriis, seu verius speluncis in manifestum animi abjecti signum, absque eo, quod vel unicum lapidem muris extremam ruinam

minantibus per tot annorum spatium illocassent ac gratam posteriorum memoriam quoque modo promeveri studuissent. Ut proinden iussis regiis aliquando satisfiat et turpis iste ac csandalosus neglectus aliquando emendetur, vigore huius decreti nostri precipimus ac mandamus omnibus, praecipue Canonicis illis, qui duplicem praebendam, seu cum dignitate canonicatum in Capitulo isto obtinent, quatenus semet erectioni domorum in istis fundis quam ocuis accingant.

6. Pécsi Káptalani Levéltár. Fasc.28. Nr. 15c.
 7. Káptalani Levéltár. Fasc. 4o. Nr. 1o5.... Domus Canonicales. Si quidem usquemodo 3 Canonici ex gremio Capituli in fundo civili ob defectum domorum Capitularium inquinatum agere debuerint, ex proventibus ecclesiae ipsis iuxta benignam Leopoldinam dispositionem domus aedificari ex solidis materialibus est necesse. Sit longitudo orgiarum 8, latitudo 3 1/4, altitudo cum fundamento, intra quod cella vinaria situabitur, orgiarum 6. Constet super ex cellis 4, inferne cella familiae, culina, dispensa conservatorium. Pro tribus domibus aedificandis summa: 3. 567,66 fl.

Kanonoki házak. Mivel a káptalani testületből 3 kanonok lakáshány miatt mindeddig világi telken zsellérként kénytelen lakni, a Lipót-féle rendelkezés értelmében a templom jövedelméből szilárd anyagból házakat kell felépíteni. Egy-egy ház legyen 8 öl hosszú, 3 és 1/4 öl széles, a fundamentummal, melyben pince lesz, együtt 6 öl magas. Az emeleten legyen 4 szoba, a földszinten a rokonság szobája, konyha, kamra, raktár. A három ház költsége: 3. 567.66 Ft.

8. Pécs. Kápt. Levéltár.

Emensio fundorum ad domus R.D Canoniceorum in gremio civitatis situatorum.

	L a t i t u d o			Longi- tudo			Orgiae quadratae	
Ad domum R.D. Prae- positi Maioris								
Hortus	12	3/6	12	3/6	26		325	
Stabulum superius	4		4		6		24	
" occident.	2	4/6	2	4/6	8	3/6	22	4/6
" orientalevel								
reclinatorium	3	3/6	3	3/6	8	3/6	29	3/6
Area	6	3/6	8	3/6	14		105	
Domus	5	3/6	5	3/6	16		88	
							594	1/6
Ad donum R.D.Kolb								
Area	i r r e g u l a r i s						193	
Hortus	17	4/6	18	4/6	23		418	
Stabulum equorum	4	3/6	4	3/6	10		45	
" ad occasum	4	3/6	4	3/6	12		54	
Domus	5	3/6	5	3/6	12		68	3/6
							778	3/6
Ad domum R.D.Nagy								
Hortus	19		20		26	3/6	516	5/6
Domus angularis							141	
Area	11	3/6	11	3/6	19	3/6	224	4/6
Stabulum	3		3		14		42	
Cellarium et granarium	4		4		25	3/6	102	
							1 026	3/6
Ad domum vacuam D defuncti Paffan								
Domus	5	4/6	5	4/6	19	3/6	109	
Area	13	3/6	13	3/6	18	3/6	250	
" minor	7	3/6	7	3/6	12		90	
Stabulum	3	1/6	3	1/6	22	3/6	71	1/6
Hortus	i r r e g u l a r i s						371	
							891	1/6

	Latitudo	Longitudo	Orgiae quadr.	
Fundus vacuus domus antelatae ad ortum	26	17 3/6	33 5/6	733
Domus I.D. Miscolczy Hortus Area	I r r e g u l a r i s 15 3/6	15 3/6	irregular.	663 3/6 341
Stabulum	3	3	23	69
Domus angularis	-	-	-	199
				<hr/> 1 272 3/6

Ad domum R.D. Foith Domucule ad plateam sita Area	3	2	8	24
Stabulum Hortus	I r r e g u l a r i s 4	4	17	668 68
Domus	I r r e g u l a r i s 8	8	18 3/6	926 132
				<hr/> 1 818

Dundus vacuus domus huius ad occasum	48 3/6	53	44	2 233
Domus arceusis	4 2/6	4 2/6	32 3/6	238

Quinqueecclesiis diebus 16. et 17. Anni 1829

Per Fidelem Gnädiger
jurátum geometram

A t t ö r ö k i d ő k e l ő t t

Az első írásos emlék 1324-ből származik, eredetiye a pozsonyi Káptalani Levéltárban fekszik. A szöveg elmondja, hogy István, a pécsi székeskáptalan prépostja 1324. december 5-én megvette az elhunyt Egyed kanonok házát, mely a préposti kuriától délre, az Aranyoskuttól leinduló két utca között Andrásházán, valkói főesperes kuriájának szomszédságában áll. /1/ Az idézett okiratot a pécsi székeskáptalan adta ki és magánviseli a Hiteshelyi kiadványok összes alaki kellékeit. A ház helyének meghatározásához két támpontot nyújthat az említett okmány: az Aranyoskutat és Egyed kanonok házát. De hol lehetett az Aranyoskut? Bizonyos, hogy nem a mai Aradi vértanúk és a Hunyadi János ut ÉK sarkán álló csorgókut. Mert ez csak 1902-ben került erre a helyre. De nem lehetett azonos a Káptalan u.2. számú ház udvari kerítésének DK falában állott csorgóval sem. Mert ez csak 1786-ban létesült itt. /2/ Fölmerül a gondolat, hogy az Aranyoskut nem azonos-e azzal a kúttal, amelyet Kárpáti Gábor talált a volt Énekiskola udvarában és amelyből sok szép fágagott kő került elő. Ez a kut azonban ásott kut volt. Nem lehetetlen, hogy ez a mély ásott kut egykor oly díszes felépítménnyel volt ellátva, hogy kiérdemelte a nép ajkán az aranyos jelzőt. Azonban 1702-ben kihallgatott két tanu azt mondta, hogy az Aranyoskut vize a Préposti ház mellett folyik. De térjünk vissza a Káptalan utca udvari kerítésének falába épített csorgó kúthoz. Dr. Nagy Lajos szives és határozott közlése szerint ezt a kutat 1786-ban építették a Szerémségből Pécsre hívott mesterek. De nam adja - nem is volt a feladata - okát, miért éppen ide építették. Közutnak szánta a város? De akkor még nem volt benépesítve a mai Aradi vértanúk utcája az északi falon kívül. Káptalan utcai házaknak volt többé-kevésbé vízvezetéke, a Szemináriumnak szintén. A préposti háztól délre közvetlenül nem voltak lakóépületek, az Énekiskola; de a Káptalan utca 3. számú ház telkén is kert volt. Az említett tanuk azt vallották, hogy a préposti ház mellett folyik az Aranyoskut vize. Szabadon, nyitott árokban folyt?

Aligha, mert közben elzárta az utját a városfal, sőt a vár-
árok is. Tehát vezetéken jött le a víz? Tudjuk, hogy Oláh
Miklós két századdal később említette a pécsi vezetéket, de
ez nem jelentheti, hogy csak akkor volt Pécssett vízvezeték.
Egyébként is az Oláh által említett vízvezeték bizonyára a
városhoz közelebb fakadt forrásokból vitte a vizet. Ezek után
nem alaptalan az a gyanu, hogy az Aranyoskut vízvezetéki kut
volt, annak a helye valahol ott volt, ahol ma az emléket őr-
ző szökőkút áll. A jelek szerint legalább a török időkben
még működött, mert csak így tudták a törökök annak "sulyát"
megmérni, ahogy 1702-ben állította egy tanu.

A helymeghatározás másik támpontja Egyed kenonok háza. Forrá-
sunk értelmében ez a ház az Aranyoskuttól kiinduló két utcács-
ka között feküdt. A két kis utca azonos a mai Hunyadi János
és Leonardo da Vinci utcákkal azzal a megjegyzéssel, hogy mind-
kettő egykor nagyon szűk kis utca volt. Sőt, a Hunyadi utcát
csak 1950-ben szélesítették ki. A szöveg szerint ez a ház a
préposti háztól délre épült. Következésképpen a Préposti ház et-
től északra állt. A másik írásos emlék magán a házon volt ol-
vasható. A házzal kapcsolatban, később ismertetőndő perben
1702. május 12-14. napjain 12 tanu hallgattak ki. A vallomá-
sokból kitűnik, hogy az épület déli feljárata fölött két zöld
színnel festett vonal között ez a flirat volt olvasható:

Haec domus in Domino erecta Maioris Praepositurae Quinqueecc-
lesiensis anno.../Ez a pécsi nagypréposti ház épült az Urnak...
évében./ Sőt, a tanuk azt is vallották, hogy a ház első tu-
lajdonosa a török után Jány Ferenc, szerémi főispán, hogy az
ellene szóló bizonyítékot eltüntesse, a feliratot három uj-
nyi mélységben lekapartatta és helyette oda egy Mária-képet
festetett. A 12 tanu közül csupán három papi tanu tudta a fel-
iratot elolvasni, két további tanu, bár olvasni tudó emberek,
azt állították, hogy az antiquo caractere, azaz régi modor-
ban irt feliratot láttak, de nem tudták kibetűzni. A többi
tanu is látta, de nem tudván elolvasni, annak értelméről nem
vallhatott. A tanuk vallomásából következik, hogy a felirat az
török előtti időkben került a ház homlokzatára. A török ugyan-
is ha a maga főpapjának lakását akarta volna megjelölni, nem
latin betűkkel írta volna a feliratot. Egyébként is a charac-
ter antiquus a középkorra utal. Jellemző, hogy a háznak pré-
posti megjelölése a későbbi években is tovább élt. Így Pécs

legrégibb, a Pataki és Gosztonyi által ismertetett ábrázo-
lása e névvel tünteti föl a kis huszártoronnyal ábrázolt há-
zat./3/ Somogyi Ferenc 1724-ben megvette Haps György házat,
melynek szomszédja egy utca közbeiktatásával a nagypréposti ház
/domus Praepositurae nostrae maioris/. /4/ És amikor 1747-ben
Somogyi Ferenc özvegye eladta ugyanezt a házat, így írja körül
annak határait:"... föléről a közben lévő ucza mellett
Pécsi Prépostságnak, nap keletről hasonlóképpen a közben lé-
vő ucza mellett Gludovácznának és Petersilnének, délről Kü-
szöghnének házai s napnyugottával Pécsi Prépostságának házá-
ban menő utt vannak." /5/

De a ház mással is elárja korát. A falfülkés kapubejárat már
régóta sejtette, hogy a ház eredete visszanyulik a messzi kö-
zépkorba. A sejtést bizonyossággá emelte a ház 1955.évi mű-
emléki kutatása. /6/ Előbukkantak a déli homlokzaton a renais-
sance ablakok, ugyan e kor néhány festmény nyoma, de előbuk-
kantak a kis gótikus ablakok is. Az emelet keletéről számított
4.szoba nyugati csatlakozó falában szintén egy kis gót ablak,
ami viszont arról tanuskodik, hogy egykor itt volt az épület
nyugati vége. De előtűnt a házhoz észak-déli fekvésű szárny-
épületben is két gót ablak. Tehát ez is középkori. És ha fi-
gyelembe vesszük a forrásokban ismételt említett kápolnát
a kertben, valamint a firenzei könyvkereskedő Vespasiano Bis-
ticei állítását, hogy Hantó György prépost pécsi házában
nyilvános könyvtárt alapított és nagyobb kápolnát épített, ak-
kor előtűnik áll a ház középkori képe: kelet felé nagyjából
nyitott U alakú tömb. Mert kétséges, hogy a nyugati-szárny
össze volt építve a kápolnával.

A kápolna első említése 1446-ból származik: "Capellania ad
altare B. Mariae Virginis sita in curia praepositati dicta
maioris exlesiae." /A nagypréposti kuriában a Boldogságos
Szűz Mária oltárával kapcsolatos kápolna./

Nem sokkal később Vespasiano Bisticci könyvében ezeket ol-
vashatjuk: Hantó József pécsi prépost "prépostságában gyö-
nyörű kápolnát építtetett, ennek nagy jövedelmet biztosított,
mert azt akarta, hogy a kápolnában naponként négy misét mond-
janak". Az 1702-ben kihallgatott tanukt azt is tudták, hogy a
kerti kápolnában a következő festmények voltak láthatók:
Az angyal köszönti Szűz Máriát, Szent István, Szent László
királyok és Szent Imre herceg képe. Kazó István, a ház első

kanonok-lakója írta 1714-ben Kollonits primásnak: "Sacellum antiquissimum plura saecula representans opere olim pulcherrimo." /Egykor emek művészettel készült, nagyon régi, több századot látoit kápolna. /7/

Mivel naponként négy misét is mondtak benne, nagyobbank kellett lennie. Ezért merjük a helyet a mai kerti épületben gyanítani, melynek keletelése és nyugati feltűnően vastag fala szintén a középkorra utal.

De ugyanitt, mert itt könnyebben lehetett megközelíteni, keressük a könyvtár termét is.

A könyvtár létezését Vespasiano Bisticci szavatolja: "Miután - írja a könyvkereskedő - /Hantó a Mátyás király és Beatrice közötti/ a házasságot megáldotta, Firenzébe ment, ahol 3000 forintnál is nagyobb értékben könyveket vásárolt, hogy Pécssett, prépostsága helyén könyvtárt szervezzen. Elnyervén a királytól a kancellári méltóságot és mert minden eszköz rendelkezésére állt, olyan dolgokat vitt végbe, minőket kevesen a hozzá hasonló ranguk között. Nevezetesen: prépostságában gyönyörű kápolnát építtetett, melynek nagy jövedelmet biztosított, mert azt akarta, hogy a kápolnában naponként négy misét mondjanak és hogy az ünnepeket ott is megüljék. Az anyagi feltételekről is gondoskodott és nem is volt ott hiány semmiben. Ugyanabban az egyházban remek könyvtárt létesített és ebben minden tudományszakhoz tartozó könyveket helyezett el. Több mint 300 munkát gyűjtött itt össze és maga állapította meg a könyvek elhelyezését. A könyvtár élére jó fizetéssel egy papot állított, kinek feladata volt a könyveket gondozni, a könyvtárt naponként kinyitni és bezárni, Egyházát fölszerelte a legértékesebb ruhákkal, énekkari könyvekkel, bibliákkal, predikáció könyvekkel és más, templomnál nélkülözhetetlen szerkönyvekkel. Az volt ugyanis az elhatározása, hogy minden jövedelemnek, amit az egyháztól hozott, vissza kell folynia az Egyházbá. Sőt, még többet is költött reá, mert minden vagyonát, még magánpecsétjét is befektette ebbe a könyvtárba. /8/

Tisztségében vagyunk azzal, hogy Bisticci pompás dicsérete nem helyszíni szemlén alapul. De ha kételkednünk is kellene a könyvtár létezésében, nem kételkedünk a kápolna nagyságában. Nemcsak azért, mert Bisticci szerint 4 oltár volt benne, hanem azért, mert az említett per tanui szerint legalább négy

festmény volt benne. És mivel a tanuk kertben lévő kápolnát emlegettek, helyét az épülettömb északi szárnyában keressük. A tanuk beszéltek a kápolna képeiről, de mélyen hallgattak a ház déli homlokzatán a műemléki kutatás során előbukkant festményekről. Az eredeti épület nyugati végén egy félköríves falfülkében Krisztus, a fájdalemak embere, ettől keletre az angyal köszönti Máriát, ettől keletre, de még a kapu előtt, ismeretlen tárgyú festmény nyomai váltak láthatóvá. Ezek tehát már 1702 előtt vakolat alá kerültek. Könnyebb volna a háznak díszét és pompáját megérteni, ha részletezhetnők az itt lakott prépostok életrajzait. Meg kell elégednünk azzal, hogy a XV. században mindnyájan közéleti szerepet játszottak, többben királyi kancellárok voltak, mások érseki vagy püspöki székre emelkedtek. Csak a történetíró Brodarics Istvánt emeljük ki, aki bár csupán két évig volt a pécsi prépost /1524-26./, de annyira megszerette a várost, hogy még 1533-ban is két hónapig itt tartózkodott és 1534-ben azt írta egyik levelében: "A napokban Pécsre fogok utazni, ha Isten engedi, magán ügyeim elintézése végett. /9/ Több levelét Pécsről kelezte. Brodaricsnak bensőséges barátja volt Hajmássy Bálint költő, fehérvári és pécsi kanonok, aki a "Bor és víz dicsérete" című művét az ebben a házban lakozó Macedonai László prépostnak ajánlotta. De mégennél is érdekesebb az, hogy ő írta Pécs eddig legszebb dicséretét Szathmáry György pécsi püspökhez intézett hosszú latin költeményében:

.....

Szerte a földeken itt diszes, pompás palotákat
Látni, amelyek az ég pólusait keresik.
És Messala, Licinius és Crassus fejedelmi
Épületit fényben csaknem elérik azok,
S mit ragyogó korokon szerzének régi vezérek,
Művészkéz remeke bővíbe versenyez itt.
Szines s változatos képeknek diszteli seregét
Nézve, gyönyörködve, püspököm, itt szemeid.

/Török Elemér fordítása/ /10/

A XV. század prépostjai között kellene keresni azt a férfit, akinek nevéhez fűződik a gótikus ablakok befalazása, illetve kitégítéasa reneszánszkori ablakokká. A hiányos névsor és a még hiányosabb adatok miatt, csak tapogatózásra vagyunk utalva. Tekintettel Szathmáry püspök /1505-21/ nagyszabásu

építkezéseire, /Szathmáry ház a székesegyház mellett, Tetyei kastély/ és főként ez utóbbiak ablakainak hasonlóságára a Káptalan utcai ház előkerült ablakaival, erre az időre lehetne gondolni. De ebben az időben az ismert prépostok csak mindig 1-2 évig viselték a pécsi préposti címet. Inkább Hantó Györgyre gondolunk, mert ő 12 évig volt prépost /1467-78/ és mert a vonatkozó forrás vele kapcsolatban említ nagyobb építkezést. Igaz ugyan, hogy Bisticci a Kápolna fölépítéséről beszél, mely megzúsás azért gyanús, mert a kápolnáról már korábban, 1446-ban történik említés. Tehát lehetséges, hogy Bisticci szavai mögött a ház felújítása húzódik meg.

A hódoltság alatt a ház a török papok otthona lett. Legalább így vallotta 1702-ben a 81 éves pécsi Papp Mihály: "Midőn a török császár elfoglalta a várost, török papoknak ajándékul adta a házat. A törökök papi főnöke /prépostja/ azzal az indoklással kérte, hogy mint főpapot őt illeti a keresztények prépostságának háza." Érthető, hogy ezért vakolták be az utcai front festményeit. Viszont a kápolna festményei nem voltak annyira nyilvánosak, ezért nem nagyon bántották őket.

A törökök kivonulása után lényegében megmaradt a középkori épület. Azaz:

1. A mai déli homlokzat keleti fele.
2. Ehhez csatlakozó kisebb nyugati szárny.
3. A későbbi vallomások mindig arról számolnak be, hogy a kápolna a kertben állt. Ezek alapján arra gondolunk, hogy a nyugati rövidebb szárny nem illeszkedett a kápolnához. A ma a kettő közötti építményen ugyanis nem jelentkeztek a gótikus ablakok.
4. A homlokzat emeletén még láthatók voltak a reneszanszkori ablakok, de itt a festmények már vakolat alatt lappangtak.
5. Az Aranyoskútnak is még léteznie kellett, mert erre szükség volt a töröknek is. Ezen kívül a tanúk is úgy nyilatkoztak mindig a kútról, mint meglévről, nem mint egykori kútról.

Itt említjük meg, hogy az 1955. évi műemléki vizsgálat kapcsán az épület barokk kori állapotáról, festményeiről részletes, több szempontú leírás jelent meg a Janus Pannonius Múzeum 1956. évi Évkönyvében, Csemegi József, Sarkadi Éva és e sorok írójának tollából. Sok képpel és alaprajzokkal.

A t ö r ö k u t á n

1. A Kazó ház

Pécs 1687 október 20-án szabadult föl az idegen uralom alól. Ismeretlen, hogy milyen állapotban hagyta vissza a török a házat, az azonban bizonyos, hogy lakható volt. Kazó István prépost 1714-ben Kollonics Lipóhoz intézett levelében írta, hogy a török kivonulása után egy császári tiszt költözött be a házba, de csak rövid ideig időzött itt, mert a tovább vonuló sereggel eltávozott. Az üresen maradt épületet az 1678 óta szerémi főispán és püspök, egyben bátai c. apát Jány Ferenc, magának foglalta le. Ő maga ugyan ritkán lakott Pécsen, leginkább Pécsváradon, részben Bátaszéken, apátságának székhelyén, mert ő volt ennek az apátságának gondozója. Helyette megbizottait küldte a helyszínre. Ezért írta az 1695. évi pécsi Összeírás erről a házról: Jány Ferenc háza, melyet emberei kisorsajátítani töreksenek. Jány nem elégedett meg az önhatalmu elfoglalással, a Kamarai Bizottsághoz fordult, mely Aigl szerint 1687-ben Jánynak kiutalta a házat. A török kiűzése után nemsokára Kamarai Bizottság érkezett Pécsre, hogy a megyei birtokviszonyokat rendezze. Feladata volt a telkeket és házakat hadi érdek alapján kiutalni mindazoknak, akik igazolni tudták, hogy elődeiknek itt birtokaik voltak, azokat számukra biztosítani. A kamarai végzés nem volt végleges, meg lehetett fellebezni az uralkodónál. Esetünkben a pécsi klérus hivatkozott a ház egykori feliratára és kiterjesztette igényét a ház megszerzésére. Jány eljárására hivatalos tiltakozást jelentett be már Radonay püspök, később az első prépost, Skerlecz Miklós, volt zágrábi kanonok is. Ennek 1699-ben történt halála után utóda, Kazó István egyenesen az uralkodóhoz fordult panaszával. I. Lipót király 1701. szeptember 12-én kelt döntésével elrendelte a házra vonatkozó tanúk kihallgatását.

Közben természetesen Jány sem maradt tétlen. Embereinek megparancsolta, hogy a házon lévő feliratot, a püspöksüveget és pásztorbotot vakarják le. A bejárat fölötti kis huszártorony

is ekkor semmisülhetett meg. A kihallgatást 1702. május 12-14 napjain foganatosította Hapsz György alispán és Vitnyédy Péter. A kihallgatáson a tanuknak a következő kérdésekre kellett válaszolniuk: Az a ház, mely Pécssett a püspöki várhoz közel fekszik, s melyet néhány év előtt Jány Ferenc pécsváradai apát, szerémi püspök elfoglalt, a káptalani prépost tulajdonát képezte-e? Volt-e a ház déli külső falán, mely a tér felé néz, ilyenemű felirat: Haec domus in Domino erecta Maioris Praepositurae Quinqueecclesiensis? Mi lett ezzel a felirattal? Volt-e a felirat felett főpapi süveg, infula és pásztorbot ábrázolva?

A népies, társadalmi hagyomány tudott-e arról, hogy nevezett ház a pécsi préposthoz, illetve káptalanhoz tartozott? Volt-e a házban kápolna?

Mi van azon kuttal, vagy forrással, melynek a nép között Aranyoskut a neve? /11/

A kihallgatott 12 tanu vallomásait a jegyzőkönyv nem azonos mértékkel rögzítette. Az első nap vallomásait részletesebben, a későbbieket rövidebben, sőt, a harmadik nap tanuinál ismételtelen csak ennyit: Ugy vallott, mint az előző nap tanu. De kivétel nélkül mindnyájan megemlítették, hogy látták a feliratot. Nem mellőzhetjük a fontosabb részleteket. Stipkovicz János németi plébános: "A feliratot az 1696. évben a saját szemével látta és olvasta, az utcai homlokzaton, fenn, két zöld színű festett vonal közé foglalva... A házban a kápolnát is sokszor megtekintette a tanu. A belső falakra képek voltak festve: az Annuntiatio jelenet, Szent István és Szent László királyok és Szent Imre herceg képei. A ház melletti forrásról is tudott a tanu, de erről bővebb részletet nem mondott." Kapucsy György őrkanonok: "A kápolnát gyakran látta, mely egyébként a vallomás idején is még látható volt. Az Aranyoskut nevű forrás szerinte szintén a házhoz tartozik. P. Královics Tamás, ferences: "Az Aranyoskut nevű forrásról is tud, mely a Vaskapu mellett és azon kívül ered és ezen ház mellett dél felé folyik."

Potorlukai Mihály: "A kérdéses ház mellett folyó forrásvíz sulyát a törökök megmérték és úgy találták, hogy jelentékenyen könnyebb az összes pécsi vizeknél." /12/
Feltűnő, hogy a kápolnáról kevés szó esett a vallomásokban. Ennek oka bizonyára az, hogy a hangsúly a felíratra esett,

mert az igazolta leginkább a tulajdonjogot, míg a kápolna csak másodrendű volt.

A kihallgatás természetesen nem hozhatott ítéletet, mert annak eredményét felsőbb hatósághoz kellett felterjeszteni. Jány nem sokat törődött a kihallgatással, sőt 1703. októberében Jány Jakab, hatósági közremiködéssel ismét lefoglalta a házat. Jány Jakab emberét elhurcolták és így lakatlan maradt a ház. Ezt az alkalmat használta ki Kapucsy György prépost és az épületet a káptalan részére újból lefoglalta. Most költözött be Kazó István és miután a Városi Tanács is elismerte a káptalan jogosultságát 1715-ben, ott is maradt 1721-ben bekövetkezett haláláig. Viszont a per tovább folyt és csak Jány Jakab 1726. évi halálával ért véget.

Kazó végeredményben a középkori épületet hagyta utódaira. 1714-ben kelt végrendeletében hagyott ugyan 886 forintot a ház felújítására, de ez nem jelenthet gyökeres átalakítást. Sőt, erre aligha került sor, mert élte utolsó szakasza annyira zaklatott volt, hogy megvalósítása nagyon kétséges. Véleményünk szerint nem ő szüntette meg a kápolnát, hisz szép szavakkal, mint még létezőről emlékezett meg róla. Viszont valószínűnek tartjuk, hogy a fészter, vagy magtár kialakításával ő kapcsolta a nyugati szárnyat a kápolnához. A tizedek befogadására még nem volt közös magtár, minden kanonoknak a saját épületében kellett ilyen rendeltetésű helyiségről gondoskodnia. Életének tragédiája kapcsán arról értesültünk, hogy 25 lépcsőn hurcolták le az emeletről, amikor börtönbe vetették. A ház déli homlokzatán ekkor még állt a Jány-féle Mária kép.

2. A Givovich ház

Givovich Miklós 1726-ban lett kanonok, de hivatalos beiktatásán nem volt személyesen jelen, hanem megbízottjával képviseltette magát. De távolléte nem sokáig tartott, mert 1730-ban már őrkanonokká nevezte ki Nesselrod püspök. 1737-ben nagyprépost, sőt 1748 november 24-én Mária Terézia őt nevezte ki a szerémi püspökség segédpüspökévé, majd 1752-ben, Szörényi László szerémi püspök halála után szerémi megyéspüspökké. Tekintettel gyengébb javadalmára pápai engedéllyel megtarthatta pécsi kanonoki jövedelmét. A pápai bullát Klimó pécsi

püspök egy levél kíséretében adta át, melyben Givovich érde-
mei között kiemelte, hogy házát saját költségén, ezer forint
kiadással építette föl. /13/ Aigl, aki még látta az épületet,
azt írta: "ad splendorem evexit." "Ragyogóvá építette."

E nyilatkozatokat megerősíti maga a mai épület is, melynek hom-
lokzatán a Madonna szobor alatt kivethető Givovich kis cimere.

A megjegyzés, hogy sajátjából fedezte az építkezést, nem jelent
különösebb érdemet, mert ebben az időben még nem volt közös
pénztár, mely folyósította a kiadásokat. Minden kanonok a sa-
ját jövedelméből fizette az építkezési költségeket.

A vonatkozó források hiányában kénytelenek vagyunk
1. magából a házból,

2. a házra vonatkozó későbbi megjegyzésekből, sőt,

3. a mai állapot 1845. évi kialakításának egyes észrevételeiből
kikövetkeztetni, tulajdonképpen mit épített Givovich. Nem va-
lószerű, hogy Givovich szerémi segédpüspöki kinevezése után
kezdte meg az újjáépítést. Tudnia kellett, hogy Pécsről majd
távoznia kell. Az építkezés tehát 1748 előtt folyt le. Szent-
királyi azt írta, hogy Givovich "a jelenlegi házat a régi romok
helyére" építette. Szentkirályi idejében még lappangtak a kö-
zépkereset részletek, tehát érthető tévedése. A bejárati ülőfül-
kék és báborklátos szoba csak 1937-ben Gosztonyi Gyula falku-
tatása során kerültek elő.

A Madonna szobor a cimerral együtt kétségtelenné teszi Givo-
vich építkezését és sejteti ennek nagyobb mérvét. Viszont a
déli homlokzat nyugati felében jelentkező báborklát elárulja,
hogy Givovich az épületet nyugat felé megtoldotta két terem-
mel.

Givovich 1762-ben történt halála után jegyzékbe foglalták az
un. fundus instructus-t, azaz azokat a felszerelési tárgya-
kat, melyek nem voltak a kanonok tulajdonai és amelyeknek a
házban kellett maradniuk. A jegyzék szobánként sorolja fel a
tárgyakat és összesen 8 szobát tüntet fel. 1823-ban a ház a-
laposabb tatarozáson esett át. Megmaradtak a munkálatokból az
ács, a kályhás, az asztalos, a kőműves és lakatos számlái./14/
Ezekből csak az tűnik ki, hogy a folyosók az udvar felé már
zártak voltak, emeleten, földszinten egyaránt. Ez a változ-
tatás jól illeszkedik Givovich tervéhez, bár tudjuk, hogy az
új toldalék épületben csak 1845-ben alakították ki folyosót.
Többet árul el Givovich építkezéséről a háznak 1829. évi

részletesebb leírása. Ime, az eredeti szöveg:

" Domus haec collocatur e regione Seminarii versus solis
occasum ad 199 orgias □ exstructa, ad contignationem elevata,
scandulisque quercinis tecta, quam nunc... Andreas Miskolczy
incolit, supra introitus portam effigies B M V lapide
exstructa cernitur, ab hac vero ad sinistram insigne Givovitsianum
domus parietali immoratum exstat. In tractu superiori praeter
unum refectorium sunt 6 cubacula et una Bibliotheca, ex his
duo picta, duo vero charta incolorata obducta, vulgo tapescirt,
haecque una cum refectorio tabuletis □ steatae sunt, ut dicitur
parchetirt, Inferius sunt 4 cubacula, una sala terrena, una
item culina et una dispensa. In aedificio versus occasum domui
adnexo, aequae scandulis tecto, quod dein ab occasu ad orientem
vertitur, sunt sequentes occasiones: unum cubiculum pro
ancillis, dein currule, stabulum pro 6 equis, item conservatorium
vasorum, una culina lotoria, duo cubacula et demum stabulum
pro 4 vaccis, quae in extensione 69 orgias □ occupat. Pavimenta,
excepto pavimento stabuli vaccarum, quo foenum reponitur,
pro conservandis frugibus adaptata sunt. Cellarium existit
subterraneum 800 urnarum capax. Hortus ad 663 3/6 orgias □
extenditur, in quo est domus vitriaria. Arcae autem
extensionis 341 orgias □ numerat, in qua sunt harae et
receptacula altilium. Aque e fonte civio ad morum arae
extracto pro necessitate domestica semper sufficiens habetur." /15/

Magyarul: "Ez a ház a Szeminárium környékén, attól nyugatra
199 □ ölnyi területen áll, emeletes, tölgyfaszindelyekkel van
födve, jelenleg Miskolczy Endre lakja. A bejárat kapuja föl-
lött látható a Boldogságos Szűz kőből faragott szobra, ettől
baloldalt látható Givovich befalazott cimere. Az emeleten az
ebédlőn kívül van hat szoba és egy könyvtár, a szobák közül
kettő ki van festve, kettő pedig színes papírral van bevonva,
népszerűen: tapétázva. Ezek az ebédlővel együtt mind négy-
szögletes lapokkal vannak padlózva. A földszinten van négy
szoba, egy nagy fogadóterem, egy konyha és egy kamra. Az épü-
lethez nyugatról csatlakozó zsindelel fedett melléképület,
mely később keletre fordul a következő helyiségeket foglalja
magába: egy szoba a cselédek számára, kocsiszin, istálló hat
ló részére, raktár, mosókonyha, két szoba, végül istálló 4
tehén számára. Ez istálló területe 64 □ öl. A padlások, ki-

vége a tehénistálló padlását, ahol a szénát tárolják, mind a termények befogadására alkalmasak. A földalatti pincében 800 akó bor őrizhető. A kert 663 3/6 □ öl területű. Itt van egy üvegház is. Az udvar területe 341 □ öl. Itt vannak az ólak és szárnyasok ktrecei. Vizet az udvar falába épített falikut szolgáltatja a házi szükségletek számára elegendő bőségben."

Feltűnő, hogy a szöveg nem említi a kápolnát, viszont feltűntet egy kocsiszint. Mindkettő a Kazó-féle állapothoz képest változás és így Givovich építkezéséhez kapcsolandó. Meglepő, mert teljesen új a Mária-szobor baloldaliához illesztett cimere. Ez nem lehet azonos a szobor alatti címerrel, mert ez esetben nem emelte volna ki a leírás. Egyébként is a szobor bal, tehát nyugati oldalán állt. A címerrel még később lesz szó.

Az emeleti szobák száma /8/ azonos a Givovich halála után fölvert leltár szobáinak számával.

Még mindig rejtély, ki készítette a Mária szobrot? Szőnyi szerint "ismeretlen bécsi művész alkotása." Nem szállhatunk vitába Szőnyivel, de nem hallgathatjuk el, hogy mi pécsi meszerben keressük a szobor alkotóját. Givovich idejében már dolgozott Pécssett Speth Ferenc szobrász. Ő faragta a szőke-egyház sekrestyéjének szekrényeinek a rokokó ízü díszeket. Ő alkotta "régii pécsi iparművészet gyöngyeit" /Szőnyi/ a szobrokkal díszített egykori kanonoki stallumokat 1762-ben. De dolgozott kőben is. Az 1739-ben elhunyt Bohus Imre kanonok megbízásából készítette el a Mária-kápolna oltárának anyag-szobrait. Bohus hagyatékának végrehajtója Givovich kanonok volt. Hozzá fordult Speth Ferenc és Hike Kristóf kőfaragó 151 forint elmaradt fizetésének kiegyenlítése végett. /Alighanem a Berényi-kut kávéjának, amit Hike készíthetett és az azon lévő Berényi-cimere, ami viszont Speth műve, költéségei./ Givovich tehát ezért jól ismerte Speth-et és így alkalmazhatta házának díszítésénél. /15/b/

Az 1844. évi építkezés adataiból kiderül, hogy Givovich toldalék épületének még nem voltak folyosói és a lépcsőház a ma-inál néhány méterrel északabbra épült ki.

3.A Farkas ház

A ház történetében nagy jelentőségű az az építkezés, melyet Miskolczy kanonok halála után Farkas kanonok fogatosított elődje hagyatékának terhére. Miskolczy már életében ismételt panaszkodott a ház állapota miatt, főként a tetőzetet tette szóvá, de felújításra nem került sor. Mivel Miskolczy 18 éven át lakott a házban - és a javítást elmulasztotta, a káptalan elrendelte a munkálatokat, de a hagyaték terhére. Az építkezést az utód, Farkas József irányította és a kellő elszámolást végezt gondosan gyűjtötte az iparosok számláit, melyek végül a Levéltárba kerültek. Bizonyára főlegesen ezuttal részletezni Lakics vaskereskedőnek, Giannone kőfaragónak, Lauber cserépegetőnek, Ivankó üvegesnek, Piacsek Antal kőművesmesternek, Rózsinger lakatosnak, Huber ácsnak, Stitz asztalosnak, az uradalmi téglágetőnek számláit és végzett munkáit, a munka nagyságát érzékelteti a kifizetett összeg: 10 798 forint. Érdekes azonban Farkas kanonoknak utasítása Piacsek Antalhoz: "...hozzá adván a felső emeletre vezető lépcsők helyesebb rendezését, az alsó nagy szobának négyzetleges márványlapokkal kikövezését, a ház nyugati oldalát támogató oszlopok célszerűbb alkalmazását, a konyha mellett lévő cselédszobából a földnek szükséges kitarakztatását, a szénatartó padlásnak földdel töltését és téglávali kirakását." Néhány nappal később Farkas ezeket írta a szerződésre: "... Ezen kívül a felső emeletben napnyugotnak fekvő szobákban azon igen vastag és az alsó boltzatot terhelő mellékfalakat leszedi és célszerűbben és tartósabban föllállítja, az egyenetlen ablakokat a felső emeletben egy mértékre vévén helyrehozza, az árnyékszékét fent és alatt helyesebben elrendezi, a felső emeletre vezető lépcsőket a főbejárathoz közelebb és célszerűbben az egész házra nézve helyezi, a folyósóknak, nem különben az alsó emeleti nagy teremnek márvány lapokkal és a szénapadlásnak és tehénistállónak téglávali kirakattását teljesíti, a ház nyugati oldalát támogató oszlopok jobb alkalmazását, a konyha melletti cselédszobából, élelemtárból, favágó kamrából és ahol még szükséges lészen a főlegesen földnek ki emelését és kihordását becsületesen végzendű..." /16/

Az új lépcsők és új folyosók mellett figyelemre méltó az a megjegyzése, hogy az emeleten az egyenetlen ablakokat egyenlőkké kell tenni. Bár a kőfaragó csak négy ablakhoz faragott ki 4 láb hosszú követ, az összes ablakok, 24, mind 6-6 táblásak voltak. Természetesen ez nem jelenti, hogy azonos nagyságú volt. Az utasításban emlegetett nyugati vastag fal és oszlopok bizonyára az észak-déli szárny nyugati oldalára vonatkoznak, ahol ma is két vastag támpillér támogatja a falat. A lépcsőház átrakásával lesz kapcsolatban a mai vasajtó elhelyezése. Alighanem Rózinger lakatos munkája, aki a jegyzék szerint 2 loo forintot kapott. A káptalani Levéltárban több vasajtó terve található. Az elkészült ajtó tehát válogatás eredménye. Giannone számláján szerepel a cimere és a Mária-szobor kitisztítása. Giannonnak ez az egyszerű megjegyzése nem csekély rejtély elé állít bennünket. Milyen cimert tisztított ki? Azt a Givovich cimert, mely az 1829. évi leírás szerint a Mária-szobortól balra, nézetünk szerint a Givovich által emelet toldalék épület közepén áll? De hová és mikor tűnt el ez a cimere? E sorok írója 70 év óta ismeri a házat, de sohasem látott a falon egy önálló cimert, sőt nem is hallott azoktól, akik a házat még korábbi időkből ismerték. Bojoltja a rejtélyt, hogy a Mária szobor alatt is látható ma egy cimere: a pajzs felett ötágú korona, balról püspöksüveg, jobbról pásztorbot. A körte alakú cimere-mezőt sima szalag osztja felső és alsó részre. A felső részen balra néző oroszlán, előtte vele szembe néző madár, nagyobb testű galamb vagy inkább holló. /?/ A szalag alatti mező üres. A cimere baloldalán kívül angyal látható, de /puttó/, a jobb oldalán is volt, a világosan látható törésnyom jelzi, hogy onnan elvették. Betűknek, évszámoknak nyoma sincs. A szoborhoz való illeszkedés annyira pontos, hogy másodlagos elhelyezés kizárt. De kinek a cimere ez? Szőnyi Ottó, a Pécsi Utmutatóban azt írta, hogy Givoviché. Ez nagyon is valószínű. A bizonyosság megszerzése végett megtekintettük a volt Papnevelde ifjúsági étkezdéjének boltozatán lévő, stukkóból készített cimereket. Tudomásunk volt ugyanis arról, hogy ott két cimere látható: Fonyós Sándor és Givovich Miklós cimere. Fonyó cimere kettős volt: lombos fa alatt pelikán táplálja fiókait. Ez látható az ebédlő nyugati boltozatán. Viszont a keleti boltozaton szintén van egy cimere: mely vízszintesen osztott, felső részén

balra néző nagy testű oroszlán előtte nem jól látható madáralak. Az újabb kori festés a finomabb részleteket eltömté. Mégis megállapítható, hogy ez a cimere azonos a Mária-szobor alatti cimere. Tehát Givovich cimere. De hol van az 1829. évi leírásban a szobortól külön említett és attól balra lévő, a jelek szerint nagyobb cimere? Ezt a rejtélyt megfejteni látszik az észak-déli szárnyépület nyugati oldalán egy megszüntetett /befalazott/ bejárati rész felett másodlagosan elhelyezett, akantusz levelekkel övezett, öttágu koronával díszített cimere. A mezőben semmiféle ábrázolás nincs, csupán a következő betűk és jelek láthatók:

R st
MDCCCXLIV

A lefelé szűkülő cimere-pajzsban kívül legalul szőlőfürtre emlékeztető bogó-csokor van, melyet szintén akantusz levelek díszítenek. Az egész cimere 70 cm magas és 40 cm széles. /16/b/ Ha figyelembe vesszük a cimere méreteit, valamint az ötágú koronát és az évszámot, arra gondolunk, hogy ez állt a toldalék épület közepén. A kerek száz év alatt a finomabb részletek letöredeztek, nem váltak többé a ház díszére, ezért a Farkasféle restauráció idején a homlokzatról leszedték, de kegyeletből a Farkas által sürgetett támpillérek fölé, a régi kert bejárata helyén elhelyezték. Fejtörést okozhat az R st betűknek feloldása és az évszámmal való kapcsolata. De az R st feloldása nem okvetlenül restaurata, hanem sokkal inkább Restituta, azaz visszaállítva 1844-ben. Így az évszámnak van értelme. Tehát Giannone a szobor alatti cimert tisztította ki. Csakhogy ezzel a cimere-rejtélynek még mindig nincs vége! Az előadottakból az tűnik ki, hogy Givovich eredetileg két cimert illesztett a ház homlokzatára. Ebben a fogalmazásban ez alig hihető. Nem fogadható el az sem, hogy 1844-ben leszerelték a nagy cimert és ennek pótlásául illesztették a kis cimert a szobor alá. Ezt ugyanis Giannone csak kitisztította. Nincs bizonyíték annak föltételezésére, hogy 1829 és 1844 között szedték le a cimert, melyet csak 1844-ben építettek be a nyugati oldal támpillére fölé. Véleményünk szerint a szobor csak a ház teljes restaurációja után került kivitelezésre, amikor már ott díszlett a nagy cimere. Viszont annak a szobrásznak, aki ezt a gyönyörű szobrot alkotta, volt annyi izlése, hogy az építető nevét ezzel a kis cimerevel megörökítse.

Ha egyidejűleg két cimer is volt a házon, nem azonos szinten dicsérték alkotójukat. Nem lehet zokon venni a nagy cimert, mert az ebben az időben épült kanonoki házakon /Káptalan utca 4. és Janus Pannonius utca 4.szám/ is díszlett egy felirat, vagy cimer. Viszont a szobor alatti cimer olyan kicsi, hogy a legtöbb ember észre sem veszi. Tehát nem zavarták egymást és együttesük nem volt kirívó magasztalás.

A későbbi évek nem számolnak be jelentősebb változásokról. 1854-ben egy bizottság megállapította, hogy a ház jókarban van az istállón, ambituson, pinceajtón és kerti kuton kívül. 1870-ben a padlózatot javították ki 690 forint költséggel és átmeszelték az egész épületet. /17/

1871-ben jelentette Dobszay kanonok, hogy a pincében forrás támadt, a víz a pincét elöntötte. A Rupprech cég a boltozaton át lebocsátott szivattyúval kutat szerkesztett.

Az 1880-as években a káptalani mérnök a következő jelentést /az iraton hiányzik a dátum/ terjesztette a Káptalan elé:

"A március 8-án teljesített szemle alkalmával Dobszay kanonok ur házában a következőket találtuk: A földszinten, az éléstáru használt helyiségben a középső keresztboltozaton a tetőponttól az utcára szolgáló fal felé erős repedés vonul, melyben a boltozat zárópontja közelében a téglák állása meg van lazulva. Ezen repedést csak rendkívül erős rázkódás /föld-rengés/ okozhatta, mert különben a boltozat tartó-falai elég erősek. A repedés keletkezése alkalmával a körötte lévő vakolat is meglazult, mely hogy lassanként leváljék, arra eleget volt azon rázkódás, melyet a kocsi közlekedése okoz. Így törtenhetett az, hogy a vakolat csak mostanában szakadt le a sérült helyen. A baj, úgy mint most áll, rendszeres körülmények között nem volna veszélyes, de bekövetkezhet nagyobb rázkódás esetében, annyival is inkább veszélyessé lehet, mert azon sérült pontot terheli leginkább az emeleti lakosztályban egy válaszfal, mely fölötté állván a boltozat meglazulása következtében repedéseket is kapott. A bekövetkezhető nagyobb baj elhárítására célszerű lesz a boltozat alá egy vasgerendát behuzatni azon irányban, hol fölötté az emeleti válaszfal van." 1893-ban ablakot törnek az emeleti folyósón a Káptalan utca 4.sz. ház felé, de csak homályos üveggel. 1913-ban az utcai homlokzat új ablakot kap. A következő évben az udvari részen is új ablakokat akarnak készíteni.

1917-ben leszakadt a főpárkány.

1919-ben javítás alá került a lépcsőház.

1920-ban megrongálódtak a vízvezeték facsövei, ezért a falak teljesen átnedvedtek. Rendbehozataluk 11 952 koronába került.

A volt pozsonyi Egyetem Pécsre történt áthelyezése miatt kiszorult otthonából a kisebb Papnevelő Intézet, melynek épületét a Püspöki Tanítóképző /Kulich utca 2./ kapta meg. Az Egyházmegyei Hatóság a kispapokat a Káptalan utca 2.sz. házba akarta elhelyezni, ezért az 1923-ban megüritült házat függőben tartotta. Miután a kérdést másként oldották meg, 1927-től kezdve a pécsi plébániákhoz nem kötött lelkészek laktak a házban.

1928-ban lakássá alakítják a kerti épületet.

1932-ben a ház délkeleti sarka teljes magasságában végigrepedt. Pilch Andor mérnök ennek okát a közelben volt emésztőgödörben jelölte meg. A gödört tömitették és támpilléreket építettek a házhoz.

1933-ban tatarozták az utcai frontot.

1934-ben az épülő Papi Otthon részére 300 m² önlvi területet hasítottak le. Ekkor szűnt meg a kerti átjáró, mosókonyha, udvari WC. A Papi Otthon elkészülte után a házban lakó lelkészek átköltöztek új otthonukba. Az így megüritült házat a Káptalan bérbe adta gr. Szapáry Lajos főispánnak, aki a ház bérterhére a házat rendbehozta. Ekkor alakították ki az emeleten a nyugati fürdőszobát, WC-t, a földszinten pedig tatarozták a konyhát, cselédszobát. 1936-ban talajszüllýedés következtében a ház megrepedt. A falujítás során napfényre kerültek a báborklátok. Gr. Szapáry Lajos eltávoztával a ház újból kanonoki lakás lett, melybe Kiss Lajos kanonok költözkködött be és ott lakott 1944-ben bekövetkezett haláláig.

4. A Zsolnay Múzeum

Az 1950. évi államosítás következtében a ház Pécs város tulajdonába ment át. 1955-ben az Országos Múemléki Felügyelőség beható kutatás alá vette az épületet. Ennek során kerültek felszínre a gótikus és reneszansz ablakok, festmények az utcai homlokzaton. A munkálatok befejeztével az emeleten megnyílt az állandó Zsolnay-kiállítási, míg a földszintet a Janus

Pannonius Muzeum Helytörténeti és Képzőművészeti Osztálya
foglalta el.

A telek méretei a bevezetés 8/e jegyzetében "Domus I.D. Miskolczy" cím alatt található.

A ház lakói

Kazó István	
Gyovovich Miklós	
Országh András	- 1788
Mitterpacher Dániel	1788 - 1825
Bésán Ignác	1825
Miskolczy András	- 1844
Rarkas József	1845 - 1851
Gottlibovics Pál	1851 - 1854
Jónás József	1954 -
Dobszay Antal	
Döbrössy Alajos	1905 - 1923
hitoktatók otthona	1923 - 1935
gr.Szapáry bérlete	1935 - 1938
Kiss Lajos	1938 - 1944

Jegyzetek

1. Koller: Historia Episcopatus Quinqueecclesiensis. II. kötet 335-oldal: Stephanus praepositus et Capitulum ecclesiae Quinqueecclesiensis. Omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris presens scriptum cernentibus salutem in Domino sempiternam. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod discretus vir, magister Petrus rector ecclesiae beati Bartholomey et Gregorius subcustos ecclesiae nostre, exequutores testamenti Domini Egidij felicis recordationis archidiaconi de Barana ad nostram personaliter accedentes presenciam, quandam Curiam prepositularem a parte meridiei inter quos vicus descendentes de Aranaskuth, et de Curia prepositulari constitutam in vicinitate Curie domini Andree archidiaconi de Volkov, cum cellario lapideo, cum ortu seu pomifero et aliis edificis ac utilitatibus universis, ad nostra consensu, confessi sumus se vendidisse predicto Domino Stephano preposito ecclesiae nostre memorate, excutori eorundem, duodecim marcis cum sex expensis et solutis et receptis ab eodem coram nobis sibi et per eum suis heredibus, heredumque suorum successoribus, Jure perpetuo possidendam, tenendam et habendam; propter maiorem cautelam, omnia instrumenta, quibus mediantibus idem Egidius archidiaconus ipsam Curiam possedisset, ad manus eiusdem domini St. prepositi restituerunt, coram nobis pleno Jure.

- In cuius rei testimonium presentes literas nostras ad petitionem utriusque partis concessimus Sigilli nostri maioris munimine, roboratas. Actum nono idus Decembris, die Jovis, anno ab Incarnatione domini millesio trecentesimo, vigesimo quarto. Datum permanus discreti viri magistri Johannis Lectoris Quinqueecclesiensis ecclesie, Pauló Cantore, Gregorio Custode, Petro Decano, ceterisque quam pluribus ibidem Deo devote famulantibus.
2. Baranyai Helytörténetírás 1977. Nagy Lajos-Fetter Antal: Régi magánkutak Pécssett... 328. oldal.
 3. Sorsunk. 1941. 413. oldal. Fataki Vidor- Gosztonyi Gyula: Pécs legrégebb hiteles ábrázolása.
 4. Baranya megyei Levéltár. Hiteshelyi Jegyzőkönyv II. kötet 153. oldal.
 5. Baranya megyei Levéltár. Hiteshelyi Jegyzőkönyv V. kötet. 232. oldal.
 6. Janus Pannonius Muzeum évkönyve 1956.
 7. Pécsi Káptalani Levéltár. Magán levéltár. 477. köteg. 2. szám. Budapest. 1880. 227. oldal.
 8. Ábel: Analecta ad historiam renascentium in Hungaria. Budapest. 1880. 227. oldal.
 9. Történelmi Tár. 1908. 326. oldal.
 10. Mária Révész: Valentius Cybeleus Varasdiensis. Opera et Carmina. Budapest. 1938. 8. oldal.
 11. Káptalani Levéltár. 72. köteg. 12. szám.
 12. A törökök talán azt akarták mondani, hogy ez a víz légyabb, mint a többi.
 13. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv II. kötet. 77. oldal.
 14. Káptalani Levéltár. Gazdasági. 121. köteg.
 15. Káptalani Levéltár. Székesegyházi. 929. köteg.
 - 15/b Boros László szíves közlése.
 16. Káptalani Levéltár. Magán. 847. köteg.
 - 16/b A helyszíni szemlét főkérésünkre Borsy Károly végezte el.
 17. A dátummal közölt adatok a Káptalani Levéltár jegyzőkönyvének megfelelő évében találhatóak.

A szobanforgó épületek között ez a ház a fiatalabbak közé tartozik, bár ma már 146 évre tekinthet vissza, mert 1832-ben létesült. Építését a kononokok létszámának emelkedése indokolta. Ferenc király ugyanis 1806. március 11-én kelt rendeletével a pécsi káptalan létszámát tíz személyben állapította meg. Közülük hat a rendelkezésére álló 6 házat foglalta el, a hetedik kanonok mint a Papnevelde igazgatója a Szemináriumban lakott, a nyolcadiknak az 1793-ban épült székesegyházi plébánia nyújtott otthont. Következésképpen két kanonok lakásáról kellett gondoskodni. De részben a Napoleoni háborúk, majd pedig a székesegyház Pollák-féle restaurációja és a devalváció késleltette az új házak felépítését.

E célra a káptalannak két üres telek állt rendelkezésére./1/ Az egyik a Káptalan utca 3., a másik a Káptalan utca 6.sz. ház telkén. A választás az előbbi telekre esett, melynek déli szomszédságában nem rég fejeződött be a mai Egyetemi Könyvtár építése.

Ezuttal nem kell a homályban tapogatózunk, hogy a ház eredetét kiderítsük, építésének évét, tervezőjét megőrizték a vonatkozó források.

Az épületet Piatsek József tervezte és ő vezette a munkálatokat is. De alig fogtak 1831-ben az alapok kiásásához, felszólalt Miskolczy Endre kanonok és kérte, hogy az alapokat öt lábbal vonják hátrább, nehogy a Janus Pannonius utca 4.sz. házba irányuló vízvezetékét megsértsék. Kérte még, hogy az épület párhuzamos legyen a Strobl-házzal /ma Leonardo da Vinci u.12.sz. /2/ Az épület már 1832-ben elkészült és augusztus 27-én a dékánkanonok bemutatta a kiadott költségek jegyzékét. Eszerint Wojka Gáspár asztalos kapott 950, Kipfert Mihály cserepes 163, Rosinger Mátyás lakatos 1000 forintot./3/ Feltűnő, hogy hiányzik a tervező és a kőművesek fizetése. De ugyancsak feltűnő Aigl megjegyzése, hogy a ház első lakója az emeleti folyosót "márvány" lapokkal kipedlőztatta, a kertet planírozta és több kényelmi átalakítást végeztetett./4/

Sajnos, Piatsek terve ma már nem áll rendelkezésünkre, bizonyos azonban, hogy a ház rövidebb volt, mint ma. Hiányzott belőle a déli lakrész. 1872-ben ugyanis arról értesültünk, hogy az emeleten mind a négy szobát padlózni kell. /5/ Tehát az emeleten eredetileg csak négy szoba volt! Ugyanezt bizonyítja, hogy az 1940-es években a négy szobának megfelelően, tehát a régi épület délnyugati sarka alatt előkerült az egykori emésztőgödör. Az 1865. évi kataszteri térképen /6/ a ház délnyugati sarkán egy kiugró kis épület látható, mintha az lett volna az árnyékszék.

Némethy János halála után Kelemen József vette birtokába a házat 1838-ban. Már április 22-én jelenti, hogy házának a püspöki /ma Egyetemi/ könyvtár felőli fala megrepedt /ruinam acceperit/, javítani kell. Határozat: Piatsek beterveztett terve szerint a falat két oszloppal kell megerősíteni. /7/ Sor került-e erre, vagy az oszlopok helyett itt építette-e föl Kelemen azt a nagy "nebulare"-t, melyről Aigl /8/ a kortárs szól, nem tudjuk. Nincs ugyanis megemlítve, hol épült föl ez a nebulare, azaz nyitott pajta. Kelemen az építkezést a sajátjából fedezte és azt 1844 előtt kellett befejeznie, mert ekkor költözött át a Káptalan utca 4.sz. házba. Mellékesen említjük meg, hogy 1872-ben az udvar fala az utca felé bedőléssel fenyegetett, /9/ de annál fontosabb az ugyanakkor 1872. évi bejelentés, hogy "a volt Saághy-házban az emeleten mind a négy szobát padlózni, az alsó ámbitust szőlősi kövekkel ki kell kövezni." Amint jeleztük, ez az adat bizonyítja, hogy az eredeti terv csak az emeleti négy szobának megfelelő nagyságra terjedt ki. A mostani munkák lool forintra ruktak.

A vázolt munkák már az új lakó, Szeifritz István nevéhez fűződnek, ép úgy mint a következők is. 1873-ban a ház új kaput és új pinceajtót kap 89 forint értékben. /10/ 1874-ben a vízvezeték átalakítását és "némi kényelmi változtatást" eszközölnék. /11/ De 1876-ban már Girk építette a kocsiszínt, javította az ajtókat és ablakokat. /12/ Ekkor említi a jegyzőkönyv, hogy a házba Szeifritz vezette be a Papnevelde-től a házig a vizet és kerti bassint építtetett. Nagyban emelte a ház értékét Walter Antal kezdeményezése. 1892 március 31-én "levélben jelentette, hogy lakása szűk, nincs ebédlője, vendégszobája. Ezért a házat dél felé megtol-

dani kívánja a saját költségén. A káptalan az építkezéshez 90 000 téglával, 8 000 cseréppel és 300 mázsza mésszel járul hozzá. /13/ E munkálatok következtében alakult ki a souter-rain fölött a földszinten 2 szoba, a nyugati lett a fürdőszoba, a keleti a hálószoba. Az emeleten létesült a dél felől három ablakos ebédlő, amint azt a csaoit alaprajzok mutatják. A tervet Schultz Imre építész készítette. /14/ Ebbe az épületbe látogatott el 1892 őszén Ferenc József király. Rejtélye az udvarban lévő nyári ebédlő. 1899. december 1-én tudósít a jegyzőkönyv, hogy a Walter-házban az udvarban lévő nyári ebédlő oldalfala a boltív nyomása alatt megrepedt. Kéri a boltív eltávolítását, az épület falának kiépítését és mennyezet alkalmazását. /15/ Szemtanuk állítása szerint ezt a nyári ebédlőt vallásos tárgyú festmények díszítették, köztük a nyugati falon az Utolsó Vacsora képe.

A ház későbbi állapotát Gosztonyi 1940. év körül készült alaprajza érzékelteti. Ez állapot, az utolsó kanonok, Lajos Gyula 1955-ben bekövetkezett halála után változott meg. A földszinten a konyhát ketté osztották, parkettozták, a két szomszédos szobával együtt 1-1 kétszobás lakást alakítottak ki. A déli fekvésű szobákból is önálló lakás lett, hozzákapcsolva a folyosótól északra lévő éléskamrának használt termet. Az emeleten három lakás lett, mindegyik két szobával, az ebédlőt ketté választották, az emeleti lakások konyha nélkül maradtak. 1974-ben a lakásokat megszüntették, hogy így a házat átalakíthassák a Vasarely-féle képtár számára.

A telek méretei a bevezetés 8.sz. jegyzetében "Fundus vacuus domus aritelatae ad ortum" cím alatt található.

A ház lakói

Némethy János	1832 - 1835
Kelemen József	1835 - 1844
Vörös Mihály	1849 -
Daróczy Zsigmond	1856 - 1867
Troll Ferenc	1868 - 1870
Saághy Károly	1870 - 1872
Anker Hugo	1872 - 1874
Szeifritz István	1873 - 1876
Girk Alajos	1876 - 1883
Walter Antal	- 1921
Romaisz Ferenc	1922 - 1937

Kővágó Péter	1937 - 1938
Sipos István	1938 - 1949
Lajos Gyula	1950 - 1955

Jegyzetek

1. Káptalani Levéltár. Székesegyházi fond. 929.: fundus Capitularis vacuus. Fundus hic Canonicali 4 tae advicinatür versus ortum, iuxta institutum emensionem ad 733 orgias □ assumptus, cui proinde ab oriente et septemtrione plateae, ab occasu domus Canonicalis 4., a meridie vero domus Canonicalis 1. et 2. adsituantur, hicque versus plateas palis sinctus est. Magyarul: Első káptalani üres telek. Ez a telek szomszédos a 4. káptalani háztól, ettől keletre, a megejtett téreg szerint 733 öl terjedelmi, keletről és északról utcák, nyugatról a 4. kanonoki ház, délről az 1. és 2. kanonoki házak határolják. Az utcák felől deszkakerítés övezi.
2. Káptalani Jegyzőkönyv. 1831. augusztus 8. Propter tubos canales, qui ad domum Praepositi Maioris ductus est, fundamenta novae Canonicalis domus Lyceum versus struendum factum, per murarium magistrum Piacsek proiectum ad circiter 5 pedes retrahi debuerint a platea et domo domus haec cum Strobliana domo in parallela linea sit. Magyarul: A nagypréposti házhoz vezető vízvezetéki csövek miatt az új kanonoki háznak a Liceum irányában, a Piacsek kömvésmester által tervezett alapfalat az utcától 5 lábnyira beljebb kell meghuzni, így az új ház a Stróbl-féle házzal párhuzamosan épüljön ki. A szövegben említett nagypréposti ház a mai Janus Pannonius u.4.sz.
3. Káptalani Jegyzőkönyv. 1832. augusztus 27.
4. Aigl: Hosteria brevis. pag. 46.: Primus hanc oncolebat Canonicus Johannes Némethy, qui suis expensis et hortum plamare et ambitum superiorem marmore sternere et plura alia in commoditatem et ornamentum struenda fecit. Magyarul: E ház első lakója Némethy János kanonok volt, aki saját költségén a kertet planiroztatta, a felső emelet folyosóját márványlapokkal rakatta ki és más kényelmi és díszítő változtatást eszközölt.
5. Káptalani Jegyzőkönyv. 1872. augusztus 19.
6. Fénymásolat Madas József birtokában.
7. Káptalani Jegyzőkönyv. 1838. április 22. Kelemen jelentti: "Pars muri domus suae canonicalis versus Bibliothecam Episcopalem ruinam acceperit." Magyarul: Kanonoki háznak a püspöki könyvtár felőli falának egy része megrepedt.
8. Aigl: Historia brevis pag. 46.: Josephus Kelemen... aeque propriis expensis nebulare magnum et minora quaedam utilissima sub eodem tecto receptacula oeconomica, paranda fecit. Magyarul: Kelemen József ugyancsak saját költségén a nagy nebularét, több kisebb, de hasznos alkalmazhatóságot és ugyanazon tető alatt gazdasági raktárt épített.

- 9. Káptalani Jegyzőkönyv. 1872. 17. oldal
- 10. Káptalani Jegyzőkönyv. 1873. 70. oldal
- 11. Káptalani Jegyzőkönyv. 1874. 94. oldal
- 12. Káptalani Jegyzőkönyv. 1876. 94. oldal
- 13. Káptalani Jegyzőkönyv. 1892 március 31.
- 14. Baranya megyei Levéltár.
- 15. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1899. december 1.

Az 1976. évi műemléki vizsgálatok során a ház nyugati és déli falában előtűnt gótikus ablakok elárulták, hogy a házat Bakich Gábor 1730-ban nem alapfalaiából építette fel, mint azt az általa készített, ma is olvasható márványlapu feliratból sejteni lehetett. A ház története tehát nem 1730 évvel kezdődik. E körülmény sürgeti, hogy a reá vonatkozó adatokat a korábbi időkben is kutassuk.

Az első adatot a már érintett 1695. évi Összeírásban véljük föltalálni. /1/ A 330. tétel emlit egy házat, melynek telke kihuzódik a városfalakig, másrészt szomszédos Jány Ferenc, szerémi püspök házával. Igaz ugyan, hogy a következő 331. és 332. tétel ugyancsak Jány házakról tesz emlitést, de mint a következő tételek mutatják, az összeíró ezuttal nem sorrendben tűntette föl a házakat, hanem az azonos név alapján. Ez utóbbi házak lehettek a város más-más pontján, de a legtöbbet szerepelt Jány-ház a Káptalan utca 2.számu ház volt. Ezért elfogadjuk, hogy a 330. számu tétel a mai Káptalan utca 4.számu házaról és telkéről beszél. A városfalak emlitése kétségtelenné teszi, hogy a ház a Káptalan utca északi oldalán állt. Ez az adat nem romokról, hanem egy falaiban ugyaahogy /utcuñque/ álló házról szól. Hogy jelentős épület volt, mutatja a korábbi birtokosok neve mellé kitett értelmező: Dominus /Ur/. Ezek szerint a házat előbb egy közelebbről nem ismert Haunold nevű ur vette birtokába, majd eladta Telesi de Tilenau, más forrásban alispánnak mondott /1/b/ méltóságos urnak. Mindez megerősíti a műemléki vizsgálat eredményét, hogy itt már állt előzőleg egy emeletes épület. Az adat nem árulja el, milyen alapon merte az összeírás ezt a telket Fischl kanonoknak jöwendő lakásául kijelölni. Fischlról egyébként csak annyit tudunk, hogy egyike volt a Radonay által kinevezett kanonokoknak, akiket azonban a király 1700-ban nem erősített meg. Pécs 1780. évi szabad királyi várossá történt kinyilvánítása után szóba került, melyek az eredetileg egyházi, azaz adómentes telkek? Ekkor, pontosan 1785 körül /mert két akkor élő

kanonokot megnevez /2/,/ a káptalan jegyzékbe foglalta a szóban forgó házakat. E jegyzék úgy tudja, hogy a Conta-féle házat 1707 körül Glavinics Sebestyén kanonok vette birtokba. Fölmerül azonban a kérdés, melyik épületben lakott Glavinics. E telken ugyanis két épület állt: egy nagyobb méretű a telek közepén, melyet később Bakich Gábor átépített és egy szerényebb, földszintes házikó, az udvari nagy kaputól keletre az utca vonalában.

Glavinics meghalt 1716-ban, utóda Conta Jenő lett. Vele kapcsolatban említi Aigl, hogy egy régi, alacsony házban lakott. /3/ Mikor pedig Bakich 1737-ben elhunyt, a Káptalan a házat Contának ítélte meg, aki addig - mondja a szöveg - a Bakich háztól keletre lévő épületben lakott. /4/ Egyébként még az 1865. évi kataszteri térkép is föltünteti ezt a házat és amelyről az alább még ismertetendő 1829. évi leírás azt mondja, hogy benne két szoba, konyha és egy fáskamra van. Ugyanabban az évben készült Gnädiger-féle mérnöki felmérés szerint 8 öl hosszú. Itt lakott tehát Conta és itt lakhatott Glavinics is. A jelek szerint a főépület Bakich idejéig nem volt lakható. Bizonyára azért, mert nem akadt senki, aki e nagyobb méretű házat anyagilag felújítani tudta volna. De nem maradt teljesen érintetlenül. A káptalan ugyanis 1725-ben azt a határozatot hozta, hogy a jövőben a beszolgáltatott terményeket ne az egyes kanonoki házakba szállítsák, hanem az egyenletesebb és igazságosabb elosztás érdekében a Conta-féle házba. /5/ Conta-féle házról beszél a forrás, azonban nem az utcai házat érthette, mert ez bizony nagyon szűk volt a nagyobb mennyiségű termények befogadására, hanem a magtárrá átalakított főépületre. Igaz ugyan, hogy pontosan ebben az évben egy másik adat szerint Conta a Káptalan utca 2. számú házban lakott, de a szöveg szerint csak átmenetileg. /6/ Ebből arra következtetünk, hogy mindkét épületen tatarozási munkálatok folytak, az utcai házat felújították, a főépületet annyira helyreállították, hogy magtárként szolgálhasson.

Conta Jenő nagyon sokáig, 1716-49-ig lakott itt. Ez a magyarázata annak, hogy még később is az ő neve alatt említették a források a Káptalan utca 4. számú házat. Így például az adómentességet igazolni akaró jegyzék, az 1735. évi, is így tünteti föl a Káptalani Levéltár 1801-ben készített Mutatója is Conta vízügyi aktáját: "A Conta-féle /ma Szanyi-féle/ ház-

ba egykor bevezetett, majd a város által megakadályozott vízvezetésre vonatkozó felszólalás a reá adott válasszal együtt." Conta Jenő 1715-ben lett kanonok, de már a következő évben bejelentette, hogy a káptalani gyűléseken gyenge egészsége miatt nem fog részt venni, mindenben hozzájárul a káptalani határozatokhoz és csak kertjének gondozásával kíván foglalkozni. Érthető tehát vizigénye. Ennek érdekében 1723. vagy 24. évben azzal a kéréssel fordult a Városhoz, hogy a már elkészített vezetékbe engedélyezze a víz bevezetését. A Város a kérelmet megtagadta, mire a Káptalan válaszában kifejtette, hogy Contának a vízhez joga van, mert a vízvezetékeket a Káptalan tulajdonát képező forrás táplálja. Itt kell még megemlítenünk, hogy véleményünk szerint Conta állandóan ezen a területen lakott. Más szóval: sohasem lakott a Káptalan utca 5. számú házban. Ezt a véleményt keltheti a Káptalan egy 1766. évi megjegyzése. Ekkor ugyanis a Káptalan Kertizza Ferencnek itéli a Fodor halála következtében megüresedett Káptalan utca 5. számú lakást azzal a kikötéssel, hogy Kertizza igénybe veheti az ott lévő összes ingóságokat, kivéve a Conta-féle márvány asztalt. Ez viszont annyit jelenthetne, hogy Conta egykor itt lakott és itt halt meg. De ezt az asztalt Fodor is átvihette Conta 1749. évi halála után az általa épített új házba. Hogy Conta nem itt, hanem a Bakich-házban fejezte be életét, arra bizonyíték a Káptalan 1750-ben kelt levele a külföldön tartzkodó Smackers Péter kanonokhoz, amelyben az áll, hogy ha a kanonok visszatér Pécsre, beköltözhét régi, de most újjáalakított Janus Pannonius utca 6. számú házába, vagy pedig a Conta halála miatt megüresedett Bakich házba. Conta még élt, amikor 1725-ben kinevezték kanonokká a spalatói Bakich Gábort. Előkelő, országosan ismert családból származott, nagybátyja Bakich Péter szerémi püspök volt, rokonsága birta egykor Méré-várát. Volt tehát igénye megfelelő lakáshoz és lehetett tehetsége, hogy a korábbi magtárt díszes lakássá alakítsa.

A műemlék vizsgálatok eredménye kissé megtépzta Bakich dicsőségét, mert kiderült, hogy a hely kiválasztása az udvar közepén, az épület vonalának elhelyezése, a napfénynek szinte minden oldalról való biztosítása, nem az ő érdeme, mert alkalmazkodnia kellett a korábbi állapotokhoz. Sőt, még az sem biztos, hogy ő alakította ki a déli fekvésű erkélyt, a boltozatos alul-

bejárt. Mégis el kell ismerni, hogy szép otthont, kis kastélyt építtetett magának. Méltán hordja a ház homloka a szép feliratot, melynek szövege: Gabriel Bakich de Lach Dalmata Spalatensis, Ecclesiae huius Cathedralis Quinque-Ecclesiensis Praepositus Maior, eiusdemque Capituli Canonicus. Reditus hic omnes aedificiis impendit, ut promtior esset ab omni atiam spe proprii Lucri satis proemiatum se arbitratas, si Bonus Venerabilis Capituli et D D Confratrum commodum venirent in censum insupti aeris:

EXIMIOS VIROS egregiosve sVCCessores habere DeBITores.

/Laki Bakich Gábor, aki a Dalmácia-i Spalatóból származik, ennek a pécsi székesegyháznak nagyprépostja, és a Káptalan kanonokja, összes jövedelmeit ez épületekre költötte, hogy távol tartsa magától az egyéni haszon minden reményét azzal a gondolattal, hogy eléggé meg lesz jutalmazva, ha a Káptalan java és a Kartestvérek kényelme lesz a kifizetett összegek jutalma. Pelette nagy a jutalom, ha kiváló férfiak és kitűnő utódok lesznek adósaim./

Az utolsó mondat chronosticonja MDCCXXX = 1730 Bakich műve nem csak szép volt, hanem szilárd és tartós. Ezt bizonyítja, hogy hosszú évtizedek után bukkan föl a káptalani jegyző-könyvben a házra vonatkozó első adat.

Kiküldött bizottság 1811. szeptember 16-án jelenti, hogy a főépület a legnagyobb rendben van, a magtár közepes állapotban, de használható, ellenben az istálló és a fészer a legrosszabb állapotban és tüstént javításra szorul. Későbbiek során kiderül, hogy főként a két épületrész zsindelezéséről van szó, míg a főépület tatarosását az új lakó Vizer Bálint magára vállalta. Vizer 1813 január 3-án mutatta be a kifizetett költségek jegyzékét, mire a káptalan elrendelte, hogy az istálló és a kerti vízvezetékekhez szükséges fát az itteni, vagy a Drávántuli erdőkből termeljék ki. A házra vonatkozó legteljesebb leírást az 1829. évi jegyzék őrizte meg számunkra. Szövege: /7/ "Stat domus haec in vicinitate prioris versus occidentem in exstensione 132 orgias □ tenens, ad contignationem posita, imbricibusque tecta, quam... Emericus Poith inhabitat. In tractu superiori continentur praeter refectorium 5 cubicula, una capella et insuper unum cubiculum pro ephebo. Inferius vero sunt 3 cubicula, una culina et tres dispensae. Est quoque altana versus meridiem domui adiecta, sub qua itidem

una dispensa existit. Habetur infra domum anticellarium pro caulibus et cyclaminibus, nec non cellarium subterraneum 800 urnarum capax. In domuncula ad plateam constituta 24 orgias □ effeciente, scandulis tecta sunt 2 cubicula, una culina et reclinatorium pro lignis focalibus. In aedificio ad 68 orgias □ exstructo scandulisque quercinis tecto est currule et stabulum pro decem quis, penes hoc vero camera pro reponendis equorum helciis. Existit item aliud aedificium scandulis tectum, in quo est stabulum pro 4 vaccis pro curribus intervenientium et lignis orgialibus ad succum reponendis, quorum pavimentum praeter domus et currulis pavimenta pro granario accommodatum, fumatione carniuro muro Civitatis adstructa, aequae quercinis tecta, penes quam est puteus, ab hoc vero non procul 3 harsae existunt. Hortus ad hanc domum pertinens, secundum geometrice factam dimensionem 926, area autem 668 orgias □ numerat." /Ez a ház az előbbtől /Káptalan utca 2.szám/ nyugatra, annak szomszédságában 132 □ ölnyi területen áll, emeletes, cseréppel van fedve, melyben most Poith Henrik lakik. Az emeleten van az ebédlőn kívül 5 szoba, egy kápolna, ezen felül egy szobácska és inas számára. A földszinten van 3 szoba, egy konyha és három kamra. A ház déli falához csatlakozik egy erkély, alatta ugyanott egy kamra. A ház alatt kis pince, káposzta és burgonya számára, valamint egy nagy pince 800 akó bor befogadására. Az utca mentén épült 24 □ öl területű, zsindeellyel fedett házacskában két szoba, egy konyha és tüzelőfának szolgáló fészer. A 68 □ öl területű, tölgyzsindeellyel fedett épületben van egy istálló 10 16 részére, mellette lószerszám-kamra, kocsiszin. Van még egy másik zsindeellyel fedett épület, istálló 4 tehén számára, kocsiszin a vendégeknek, helyiség száritandó tüzelőfának. Ez épületek padlása, kivéve a házat és a kocsiszint, magtárként használható. Az istálló mögött van a mosókonyha, füstölő a városfalhoz építve, mellette kut, ettől nem messze 3 öl. A kert mérnöki felmérés szerint 926, az udvar 668 □ öl./

A leírásból tehát az tűnik ki, hogy a főépület teljesen azonos a mai állapottal. Nem említ ugyan a boltozatos kocsibejárt, de az emeleti termek számából következik, hogy kellett egy szobának is lennie a kápolna mellett. Itt volt az árnyékszék és mellette az inaszoba. Megemlítésének mellőzése azért is érthető, mert nem volt lakóhelyiség, amint nincs

megemlítve a lépcsőház sem. Fontos a kertí kút föltűntetése. Azonban ez a kut csak ásott kut lehetett, mert a városfalban levő tartályt a Káptalan 1868-ban építtette. A vizet ekkor vezették be a telekre a Kaposvári utcai forrás egyik kutjából.

A oszolt alaprajzok mutatják, hogy a ház történetével Gosztonyi Gyula, a Káptalan egykori mérnöke 1940 körül foglalkozott. Szerinte a földszinti kápolna a legrégebb, ismeretlen időkből épült. A 18. század 4. negyedében létesült az erkély és a kocsibejáró. A többi mind Bakich műve.

Az 1868. évben jelentősebb építkezést végezhettek, mert már az előzetes költségvetés 11 416 forintot mutatott ki. A ház lakója Kelemen József kanonok 1868 március 5-én elhunyt. A március 20-i gyűlésen jelenti Troll Ferenc dékán, hogy a házban sok hiány van, az okvetlenül tatarozásra szorul, de ugyanakkor az utcai kerítést is meg kell ujitani. /8/ Ekkor a város arra kéri a Káptalant, hogy a kerítés szép és egyenesvonalu legyen. A Káptalan ehhez hozzájárul, de azt kéri, hogy az utcán lévő földet a város szállíttassa és ezentul is a ház ingyen kapjon városi vizet. A város a föld elhordását vállalja, megengedi azt is, hogy vizet kapjon a ház a Papneveldei forrásból, évi 10 forint ellenében. A viszontválaszban a Káptalan hangsúlyozza, hogy a Papneveldei víz nem tartozik a város adományozása alá és újból kéri a városi víz díjtalan használatát. Végül a város ezt a kérést is teljesíti. Közben a Káptalan megállapítja, hogy Kelemen, aki 35 éven át volt kanonok és 24 évig ebben a házban lakott, a ház jókarban való tartásához semmivel sem járult hozzá. Ezért a tatarozási költségeket csak 2 000 forintig vállalja, míg a többi a hagyatékra kell viselnie. A költségvetés szerint a

kőműves, Petz Ferenc kér	2 590 50 Ft
ismét Petz	2 020 53 "
az ács	2 337 50 "
az asztalos	1 620 50 "
a kőfaragó	292 35 "
a fazekas	342 "
a festő /Anstreicher/	315 40 "
a cserepes	515 50 "

11 416 78 Ft.

Április 10-én tartott ülésen a Káptalan kijelenti, hogy csak az utcai és a Káptalan utca 2. számú ház közti kerítésfal felújítását vállalja, a többi fizesse a hagyaték. Egyben ki mondják, hogy "az utcai kerítés vonalában levő kis ház feleslegessé válván, az erre tett felszámítást a lebontásra és az ekkép szükségessé váló utcai kerítés Mosszabbítására használtassék. A betemetett kútnak helyreállítási költségei az új vízvezetékre lesznek fordítandók." Sajnos, a megfelelő mellékletek, számlák hiányában nem tudjuk eldönteni, történtek-e, és milyen változások magán a főépületen. Egyelőre annyitény, hogy a régi kis épületet most eltűntették, a vízvezetékét megújították. A végrendeleti végrehajtó Troll Ferenc kanonok a munkálatok befejeztével 1869-ben azt kérte, hogy a Káptalan vállalja legalább a következő kiadásokat:

"a magtár tetejének javítását	1 764	Frt
a kápolna új tetejét	70	
az utcai fal	1 691	
a Káptalan u. 2. közti fal	294	
vastáblák a padláson	40	
a mosókonyha zsindelyezése	96	
az istálló feletti magtár	217	

4 073 Frt /8/

A kiadások végösszege 10 385 Frt 37 krajcár, melyből a jelek szerint a Káptalan a fenti összeget vállalta, míg a többi a hagyaték, azaz az örökösök fedezték.

Az utca kiegyenesítése kapcsán 1884. július 4 -i ülésén Fesztl Károly, kanonok, előadja, hogy a Káptalan utcában a "város rendelkezése folytán kertjének fala kidőléssel fenyeget, ezért azt aláépíteni és oszlopokkal megerősíteni kell. Egyben új és lesüllyesztett kapura is szükség van." A Káptalan a munkákat elrendeli. Talán az építkezésnek a nyoma a ma is látható alátámasztás, bár az oszlopoknak semmi jele. A munka 609 forintba került.

1885. július 3-án: Fesztl házában a kézi pince boltozata bedőléssel fenyeget, javítására 2000 téglát engedélyeznek.

1886. március 19.: Fesztl a házában lévő vízvezeték helyreállítására 2000 téglát kap.

1890. szeptember 25.: A Fesztl házban a régi üvegház helyére új kerül 232 forint értékben.

1895. március 9.: A Hanny-kert pavilonjának északi fala át-
nedvesedett. A fal megerősítése 60.- Ft.
1901. április 26.: A Hanny-házban a tető elkorhadt. Az új
ára 1200 korona.
1912. október 25.: A Hanny-házban a vízvezetéki csövek megre-
pedtek.
1917. június 19.: A Hanny-ház kertjében az un. "bástyafalon"
rongálmányok mutatkoznak. Javitásuk 50 korona.
1916. szeptember 22.: A Hanny-ház kertjében a melegház dülő-
félben van, de van egy jókarban lévő üvegház is, amiért az
előbbit nem javítják ki, hanem lebontják.
1924. július 4.: A Komócsy-házban, Káptalan u.4. a tanfelügye-
lő részére helyiség biztosítandó, még pedig úgy, hogy a nagy
terasz alatt bejárat létesüljön, mely egy előtérbe vezet,
melyből viszont egy nagy szobába lehet jutni. Ez a nagy szoba
a szükséghez képest két részre lesz osztható irodák részére.
1925. július 17.: A Káptalan kimondja, hogy a kanonoki ker-
teken levő vízvezetékeket a jövőben nem tartja fenn. Julius
24.: Komócsy István tiltakozik ama káptalan határozat ellen,
mely kimondta, hogy a kerti vízvezetékek megszüntetendők.
A Káptalan utca 4-es számú házban ugyanis a víz előbb a kert-
ben megy végig és csak onnan jut el a lakóházhoz. A végleges
döntést függővé teszik a vízvezeték térképének beszerzésétől
és a mérnöki jelentéstől.
A telek méretei a Bevezetés 8.sz. jegyzetében "Ad domum R.D.
Foith" cím alatt találhatóak.

A ház lakói

Glavinics Sebestyén	1707 - 1716
Conta Jenő	1717 - 1749
Bakics Gábor	1717 - 1737
Krisztovics Imre	- 1777
Szányi Ferenc	1777 - 1802
Kovarszky Márton	- 1805
Esterházy László	
Vizer Bálint	1813 -
Maichelbeck György	1824 -
Foith Henrik	
Csasz István	1838 - 1848
Kelemen József	1848 - 1868
Pesztl Károly	1868 - 1893

Szeredy József	1893 - 1894
Hanny Gábor	1894 - 1923
Komócsy István	1923 - 1959

Jegyzetek

- Lásd a Bevezetés 2.sz. jegyzetét
- Káptalani Levéltár. 458. köteg 1.sz.
- Aigl Pál: Historia brevis V. Capituli Cath.Ecclesiae
Quinquecclesis. Pécs 1838.44.old.: An tequm domus haec
per Gabrielem Bakics vel Bachich neo aedificaretur,
antiquam, in eodem loco existentem incoluit teste Fasciculo
58.Nr.123. Eugenius Conta.
/Mielőtt Bakics vagy Bachich Gábor ezt a házat újjáépítet-
te, egy régi alacsony, de ugyanazon a telken lévő házban
lakott az 58. köteg 123.számú irat tanúsága szerint Conta
Jenő./
- Baranya megyei Levéltár. Hiteshelyi Jegyzőkönyv.III.kötet.
33.lap.1737. március 12.: Testimoniales super domo Domini
Eugenii Conta extradataequod siquidem domus illa, a
morte superutilitati olim Domini Praepositi nostri ramansa
ab antiquo Canoniealis esset, altera autem eidem immediate
ab oriente advicians actuque per R.D. Eugenium Conta, frat-
rem et concanonim nostrum inhabitata, non solum post res-
titutionem postlimio huiscue Capituli nostri, verum etiam
ex antiquis literalibus documentis Prae-posituralis fuisse
luculenter eveniret, et quia tum in hocce rite semper ob-
servari solita et usu roborata, tum vero in aliis queque
Capitulis esset iconsumtudo, ut in casu talis decendentiae
remans domus Capitularis, ille qui in Capitulo antiquior
esset plures quocue ibidem numeraret annos, omno cedat et
competat. /Conta Jenő házáról kiadott bizonylat Ugyan-
is az a ház, mely fentebb említett néhai Prépostunk halála
következtében visszamaradt, régóta káptalani, a másik ház,
mely az előbbi házzal közvetlen szomszédos és attól kelet-
re terül el és amelyben jelenleg Conta Jenő testvérünk és
kارتársunk lakik, nemcsak Káptalanunk újjászervezésének
ideje óta újra, hanem régi írásos bizonyítékok tanúsága
szerint préposti volt és mert egyrészt Káptalanunk ezt min-
dig figyelembe vette és szokás által megerősítette, részint
mert más káptalanokban is az a szokás, hogy a halálozás
folytán visszamaradt ház annak ítéltesse meg, aki a káp-
talan legrégebb tagja, őt illesse./
- Baranyai Levéltár. Hiteshelyi Jegyzőkönyv. I.kötet 501.lap.
1724 december 4. gyűlés: "Derum ut circa frumenti divisio-
nem aequalitas sit, idem frumentum a modo inposterum nul-
lum ad personas Capitulares, verum ad domum R.D. Canonici
Eugenii Conta convehatur.
/Végül, hogy a termények elosztása igazságos legyen, mos-
tantól kezdve a jövőben semmiféle termény ne szállittassék
el az egyes káptalani tagokhoz, hanem Főtisztelendő Conta
Jenő házához./
- Baranyai Levéltár. Hiteshelyi Jegyzőkönyv II.kötet.153.ol-
dal. 1724. Advent 3. vasárnapján Kapucsy György mint Haps
György végrendeletének végrehajtója adadja ennek házát

Somogyi Ferencnek. A háznak határai ab una domus Praepositurae nostrae Maioris, Lapidea, in qua pro nunc Adm. R.D. Eugenius Conta resideret, ab altera vero partibus egregii Francisci Kúszöghy domus, illa quidem plateola interiecta proxima vicinitate, haec vero in contiguitate iungerentur...

/Egyik oldalon a préposti ház, melyben most Conta Jenő lakozik, másik oldalon Kúszöghy Ferenc háza. Előbbi egy utcácska közbeiktatásával közvetlenül szomszédos, az utóbbi többszomszédos./

7. Káptalani Levéltár. Székesegyházi fond. 929.kötet.
8. Ez és a következő dátummal jelölt adatok mind a Káptalani Levéltár Jegyzőkönyvének jelzett kelte alatt található.

A telek méretei a Bevezetés 8.sz. jegyzetében "Ad domum R.D. Foith" cím alatt található.

Aigl Pál, a Káptalani Levéltár egykori vezetője azt írta a pécsi Káptalan történetéről szóló és 1838-ban megjelent munkájában, /1/ hogy átvizsgálta a levéltár összes iratait, de a ház eredetére vonatkozólag semmi mást nem talált, mint azt, hogy adómentes. Utóbbi állítását Aigl egy 1791-ben kelt helytartó tanácsi iratra alapozta.

Ilyen szavak után nem sok remény maradt a ház eredetének felkutatására, de több oknál fogva ezt is meg kellett tenni. Ugyanis: hihetetlennek látszott, hogy ez a terület a vár védelme miatt ily sokáig beépítetlen lett volna. A később részletesebben ismertendő 1743. évi per arról tanuskodik, hogy e környéken sok rom volt. Továbbá az 1695. évi Összeírás is több romos épületről számol be. Természetesen ezek közül egyet sem lehet azonosítani a szóbanforgó házunkkal. A nyomozást főként a már említett Conta-hagyaték sürgette.

Amikor ugyanis 1766-ban Kertizza Ferenc beköltözött a Fodor-féle házba, /2/ akkor a káptalani határozat szerint birtokba vehette az ott lévő ingóságokat is, kivéve a Conta-hagyaték-ból származó márvány asztalt. E kitétel azt sejtette, hogy Fodor előtt itt lakott már Conta Jenő. Bármilyen határozott is ez a kitétel, nem lehet döntő bizonyíték, hogy Conta tényleg itt lakott. Hisz a márvány asztalt Fodor is átvihette új lakásába a Káptalan utca 4. számú háznak abból az alacsony épületéből, ahol Aigl szerint Conta lakott. Erre kell gondolnunk az 1736. évi Nova Donatio /3/ /Uj adományozás/ ama panaszából, hogy a kanonokok egy-két házat kivéve még nem építették ki otthonsaikat. Sőt, még az 1785. körüli, az adómentességet igazoló jegyzék sem tudott Fodornál korábbi adatot felmutatni./4/ Az adómentességet is csak azzal bizonyította, hogy a székesegyház közelében áll, amint azt a királyi adománylevél mind a két kanonoki háztól megkívánta.

Ezek után el kell fogadnunk Aiglnak azt az állítását is, amelyet Fodor /1749-1766/ kanonok unokaöccsétől, a majdnem száz éves, egykor a káptalani uradalom tisztjétől, Nagy Imréd-

től hallott, hogy a házat alapjaiból Fodor kanonok építette. De ebből még mindig nem tűnik ki, a mai épületet alakította-e ki Fodor István, vagy annak csak egy részét?

A feleletet megadja Fodor hagyatékának leltára. /5/

Ez az 1766-ban készült leltár szobák szerint sorolja fel Fodor ingóságait. Nevezetesen az emeleten a folyosón kívül föltüntet négy szobát, a földszinten egy személyzeti és egy kulcsárszobát, folyosót, konyhát, kamrát. Lehetséges, hogy a leltár nem vette számba az összes termeket, de ez nem valószínű az emeletre vonatkozóan, mely elsősorban volt a kanonok lakosztálya, azaz minden szobát ott igénybe vett. Tehát az épület jelentősebben kisebb volt a mai állapotnál és amint azt a későbbiekből kiderül, a jelenlegi épületnek a bejárattól nyugatra elterülő részét foglalta el. A házzal foglalkozó korábbi irodalom, Aigl Pál és Brüstle József munkája, a ház lakói között Fodor után tüstént Kollert említik. Fodor meghalt 1766-ban, Koller kanonok lett 1775-ben. A két dátum között kilenc év van. Teljesen hihetetlen, hogy ez idő alatt a ház üresen állt. Határozott tudomásunk van arról, hogy Koller József is itt lakott 1792-ig, 1788-ban kérte a városi víz bevezetését otthonába, amit meg is kapott. Adataink szerint itt lakott Kertizza Ferenc és csak 1795-ben költözött be Paffán Ignác. Korabeli iratok ismételten tanúsítják, hogy Paffán ebben a házban lakott, azt azonban csak Aigl értesítéséből tudjuk, hogy a házat kelet felé ő bővítette ki. Tehát a mai állapot az ő idejéig megy vissza, esetleg nem a mai lépcsőházzal. Ez elég korán következhetett be, mert 1824. évi halála után azt olvaszuk a jegyzőkönyvben 1826-ban: /6/ Néhai Paffán házának fölülvizsgálatakor kitűnt, hogy ott két kut volt, egy az udvarban 19 öl mélységi, melynek vizét csak öntözésre lehetett használni, egyébként sokszor kiapadt. A másik vízvezetéki kut, de a csövei elhanyagolt állapotban. Javitását elrendelték. A ház és a telek részletesebb leírását ugyancsak az 1829. évi forrás őrizte meg számunkra, alábbi szöveggel: /7/ "Quarta domus canonicalis constituitur in vicinitate prioris domus versus spetemtrionem ad plateam lo9 orgias in extensionem habens quadratas, ad contignationem aedificata, imbricibusque tecta, quam pie in Domino defunctus... Ignatius Paffan... postrema vice inhabitavit, proinde nunc vacua existit. In tractu superiori sunt praeter refectorium sex cubila, in-

feriori vero 4 cubicula, 3 dispansae et una culina. Domus haec cellario 800 urnarum cpaeae provisa est, pro recondendis et conservandis frugibus triplex pavimentum domus sufficienter deservit. In aedificio ad latus sinistrum a domo separato ad 71 orgias quadratas se extendente, aequae imbricibus tecta existit conservatorium vasorum, culina pro latrone, dein currule, sub quo est cellarium pro caulibus, item stabulum pro sex equis, distinctum vero sex vaccis, ac iterum currule. Hortus ad hanc domum pertinens habet 371. area vero 340 orgias quadratas. In area exstat puteus et una hara." /A negyedik kanonoki ház az előbbi ház /ma Janus Pannonius 8. sz./ szomszédságában, attól északra az utca mentén lo9 négyszögölnyi területen áll, emeletes, zsindelekkel fedve, melyet az Urban elhunyt... Paffán Ignác lakott, következőleg most lakatlan. Az emeleten, az ebédlőt kivéve hat szoba, a földszinten pedig négy szoba, három kamra és egy konyha. A háznak van egy nyolc akót befogadó pincéje, termények befogadására, tárolására és megőrzésére a háromemeletes padlás szolgál. Baloldalt, a háztól külön, 71 négyszögölnyi területen van a szintén zsindelekkel fedett fészer, mosókonyha és kocsiszin, alatta káposztás pince. Ugyanitt áll egy istálló 6 ló, tőle külön egy másik istálló 6 tehén részére és egy kocsiszin. A házhoz tartozó kert 371, az udvar 340 négyszögöl nagysága. Az udvarban van még a kut és egy ól.

E leírás és Gosztonyi alaprajza közti eltérés könnyen feloldható, ha 1829-ben a Paffán féle toldás emeletén a nagy szoba ketté volt választva és ha a mai fürdőszobát a folyosó nyugati végén külön szobának számítjuk. A leírás nyilván kifejtette a vízvezetéki kut megemlítését, mely hogy megvolt, ezt bizonyítja a fentebbi 1826. évi adat, de még inkább a most következő adatok: /6/ 1823 szeptember 15. Vörös Mihály házában udvarában lévő szivattyus kutat betömitik. A város 2846/6455 szám alatt engedélyezi a víz bevezetését november 3-án. Dr. Nagy Lajos szíves közlése alapján csatoljuk a következőket: Vörös kanonok 1864-ben a vízvezeték építésére kapott engedélyt. A víz először a Káptalan utca 5. számú házba jött, majd onnan a 6. számú házba. A rendszer nem működött jól, ezért 1867-ben átépítették. A víz az ebben az évben átépített Káptalan utcai kőfal és a még ma is látható tartályból /az 5. számú ház udvari kapujával szemben/ és onnan külön csöveken

az 5.számú házba folyt és a 6.számú házba... Innen pedig a székesegyházi plébánia épület keleti fala mellett épített csorgóba. 1867. május 11."Az elhunyt Vörös kanonok házában, melyet most Fesztl vesz birtokába, a vízvezetéket a kerten keresztül vezetik a házba."

"1867 augusztus 26. Az elhunyt Vörös kanonok házában a kerítés fala azon a részen, hova a boldogult a kutat vezette, öszzeroskadással fenyegetvén, ujjjonnan készítettet el, a viztartóra is szükségelt javítások törtévéen."

Meglepő a jegyzőkönyv következő bejegyzése 1869. május.:

"Schulz építész jutalmazták a Vörös-féle ház terveiért." Egyelőre nincs adat, milyen tervekről van szó.

1870. július.: Cirk a házában lévő hasznavehetetlen kutat betemeti. 1885. január 22. Szeifritz költözik be Pollák házába és kéri, hogy ebben 73 □ öl padlózatot helyezzenek el. Az új árnyékszéket is most építik.

1887. május 12. Szeifritz házában új kaput készítenek.

1893. április 21. Szeifritz házában északi téli-ablakait megújítja. 1893. december 15. Szeifritz a házában tűzfalát lebontani és a tetőt csapott tetejévé kívánja átalakítani. Egyben bemutatja azt a rajzot és költségvetéseket, melybe a rácsozatnak a felállítása kerülne. Mivel a költségvetések nagyok, úgy határoznak, hogy az említett rácsozatot a Girk ház nyugati részén helyezik el.

"1904.junius 10. Szeifritz kertje alatt elrepedezett a régi vízvezetékcsatorna. Csak a kert felásása és új csatorna lefektetése által lehetséges a hibák kijavítása, de az új csatorna nem lehet a régi helyén. Költsége 600 Frt."

"1906. március 16. A Szeifritz és Spiesz házaknál a kerti kerítés, illetve az utcai házfal gyökeres átalakítása végett a mérnök betérjlesztette a terveket, melyek szerint a jelenlegi vakolat leverendő, a fal 30 cm mélyen kiásandó és az így kivágott fal készítenendő és vassal megerősítendő. A Szeifritz-ház kerítési munkálatai 1193 korona, a Spiesz-ház nyugati fala 1614, déli fala 1566 koronába fog kerülni."

A Paffán által létesített keleti toldalék építése kapcsán a ház széles kocsibejárót kapott. A bejáró megmaradt a mai napig, azonban a jelek szerint 1887-ben az új kapu annyit jelent, hogy bejáratot befalazták és csupán egy keskeny két-szárnyu, csak személyek bejására szolgáló kaput állítottak.

Mosonyi Dénes 1937-ben jelentékeny javítást eszközölt a ház összes építményein. A főépület földszintjén két önálló, komfortos lakást alakítanak ki, a Paffán féle toldalék földszintjén a konyhát nagyobbították a cselédszobával, majd ehhez csatlakoztatták az új cselédszobát a konyhából tört bejáróval. Ugyanakkor a telek keleti vonalán álló melléképületből is lakást alakítottak ki, meghagyva annak közepét fészernek. Ez a tatarozás kereken 15 000 pengőbe került. /9/ Gosztonyi alaprajza az új cselédszobát még nem tünteti föl. De föltünteteti a ma is meglévő egykori gyümölcsstárolót a földszint északkeleti sarkán. A telek méretei a Bevezetés 8.sz. jegyzetében "Ad domum vacuum D.defuncti Paffán" cím alatt található.

A ház lakói

Fodor István	1749 - 1766
Kertizsa Ferenc	1766 -
Koller József	1777 - 1792
Paffán Ignác	1792 - 1825
Tomics Ferenc	- 1835
Bencenleitner Ferenc	1835 - 1847
Vörös Mihály	- 1867
Fesztl Károly	1867 - 1868
Girk Alajos	1868 -
Pollák János	- 1884
Szeifritz István	1884 - 1921
Mosonyi Dénes	1921 - 1948
Piliván Mihály	1948 - 1965
Kelemen Andor	1965 - 1967
Magasföldi Péter	- 1970
Görgényi Béla	

Jegyzetek

1. Aigl Pál: Historia bervis.45.pag.: "Pervestigatis, in quantum mihi ad manus erant, Actis Capitularibus et Documentis, de origine domus huius elicera aliud nihil quiebam: quam quod fundus sit Capitularis ab omni contributione liber. Vide Fasc. XVI.Nr.14,15. Insuper quod teste D. Emerico Nagy Exactore V.Capituli emerito,nepote defuncti Canonici Fodor, viro prope centenario, eandem domum e fundo per dictum Canonicum Fodor aedificata sit, In reliquo nos

nihil scire confitemur, nisi quod Canonicus et Custos Ignatius Paffán, partem motabilem versus orientem ex fundamento adiecerit."

Magyarul: "Noha átvizsgáltam, amennyire tőlem tellett a káptalani aktákat és dokumentumokat, e ház eredetéről nem sikerült mást megtudnom, mint azt, hogy ez a telek minden közteher alól mentes. Lásd a 16. kötetnek 14. és 15. számú aktáit. Azonban arról értesültem, Nagy Imre nyugalmazott káptalani exaktortól, az elhunyt Fodor kanonok unokaöccsétől egy száz év körüli férfitől, hogy ezt a házat alapjaitól az említett Fodor kanonok építette. Bevallom, többet e házról nem tudok, mint azt, hogy Paffán Ignác örkanonok a házat kelet felől jelentékeny résszel megtoldotta."

2. Káptalani Jegyzőkönyv. 1766. junius 10... cum mobilibus excepta mensa marmorea ex substantia Contaiana remanente." Magyarul: "... az összes ingóságokat, kivéve a Conta-hagyatékából származó márvány asztalt."

3. Lásd a Bevezetés 4. számú jegyzetét.

4. Káptalani Levéltár. 458. kötet. 1. szám... Fodorianam domum, nunc Kollerianam quod attinet, cum sit in vicinia Ecclesiae aedificata et inter benigne praescriptas septem domos Canonicales sexta, vigore Fundationalium pariter exemptionem merito sibi vindicat, eo etiam a fortiori, quod in fundo deserto et a quo nullum unquam publicum supportabatur, fuerit posita."

Magyarul: "Ámi a Podor-féle, most Koller házat illeti, mivel a székesegyház szomszédságában épült és a kegyesen engedélyezett két ház közül a hatodik, a kegyes adományozás értelmében joggal igényli az adómentességet. Annál inkább, mert elhagyatott telken, mely után sohasem kellett adót fizetni, épült."

5. Káptalani Levéltár. 337. kötet 2. szám.

6. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv 1826. március 6.

7. Káptalani Levéltár. Székesegyházi fond. 929. kötet.

8. A következő adatok a Káptalani Jegyzőkönyv megfelelő éveiből.

9. Káptalani Levéltár. Ujgazdasági Levéltár. 496. kötet.

A Káptalan utca 3. számú ház fölépítése nem szüntette meg a lakásszükségletet, hanem inkább fokozta a nyolcadik ház elkészítésére irányuló törekvést. A szükséges telek már régóta rendelkezésre állt a Káptalan utca 4. számú ház és a Káptalani Levéltár épülete között. Ezuttal azonban mégsem erre a telekre irányult a figyelem, mert ezt már korábban a kert és udvar nélkül maradt várplébános használatára engedték át. De közben más fordulat is.

Az 1833-ban kinevezett Aigl Pál kanonok ez év decemberében megvette Raisz Dánielnek a Janus Pannonius utca elején lévő házat, /1/ mely ma már a Nagy Lajos Gimnázium 1935. évi bővítése alkalmával eltűnt, 4800 forintért. 1834. április 14-én a káptalani gyűlésen fölmerül a kérdés, a Káptalan számára megvegyék-e a Raisz-féle házat, vagy pedig Nagy Imre házat, mely a mai Szent István tér 8. számú háza. A döntés a Raisz-ház mellett szólt. /2/ Amíg a ház Aigl magántulajdona volt és mint maga írja Historia brevis című művében, /3/ az adót fizette, a vétel ellen nem emelt senki óvatát. Amikor azonban a Káptalan azt megvette azzal, hogy ott mindig egy kanonok fog lakni, a városi hatóság attól félt, hogy ez a ház is adómentes lesz. Ezért 1838. november 2-án hivatkozva különböző rendeletekre a város értesítette a Káptalant, hogy a Raisz-Aigl féle házvételt nem tudja jóváhagyni, hiszen a Káptalannak van megfelelő telke, ahol házat építhet. /4/

A tiltakozás hatására a Káptalan 1840-ben eladta a házat Kund Dániel táblabírónak, majd október 22-én végleg elhatározta, hogy az új házat a Levéltár tőszomszédságában, a régi káptalani területen fölépíti. /5/

A munka kivitelezését Windisch Ferenc pécsi építészre bízták, akinek egyuttal 1000 forintot utaltak ki. Bizonyára azért ilyen keveset, mert a szükséges anyagot a Káptalan szolgáltatta. Alig kezdték meg az alapok kiásását, meglepő leletre bukkantak. 1841. tavaszán kilenc lábnyira a föld alatt hat római-kori mozaik töredéke került napfényre. Közük az egyik 80 cm

széles és ugyanannyi hosszú. Jelenleg ezt a székesegyházban őrzik. /6/ Az építkezés gyorsan haladt előre, mert Rihmer kanonok 1843. április 21-én jelentette, hogy Szent György napja körül be akar költözni a házba és kérte a ház műszaki átvételét. /7/

Amint ez már történni szokott, csak az el nem fogadott tervek kerülnek a levéltárba, a kivitelezésre elfogadottat a végelszámolásakor elfelejtik beadni. Windisch tervét sem ismerjük, mivel azonban később, sőt, még a homlokzat 1902. évi átalakításakor sem változtattak a főépületen, a mai állapot, eltekintve a helyiségek beosztásától, tükrözi az eredeti tervet: egyemeletes, a földszinten széles kocsibejárával, egykori Einfuhral. A gyors építkezés, de maga az eredeti terv is azt sejteti, nem akartak palotát építeni, hanem mintául vették a többi kanonoki házakat, melyek szintén mind egyemeletesek. A földszintet a kocsibejáró két, ha nem is egyenlő részre osztotta.

1846-ban fölépítették a telek keleti vonala mentén a magtárt. Ugyanekkor említette Rihmer kanonok, hogy a várplébános a telek nyugati vonala mentén szintén óhajtott egy magtárt, melynek déli végéhez egy kis lakás csatlakoznék. /8/

Rejtély elé állít Daróczy kanonok 1867. novemberében tett jelentése, mely szerint "a volt húzó kutat ő be akarta tömteni, azonban a szakértők szerint a kut kőszirtbe lévén vágva és dus víztartalommal bírván kiméletet érdemel. De az összekorhadt facsövek helyett új facsövekre van szükség." /9/ Rejtély ez a jelentés, mert a szomszédos várplébános 1829-ben arról panaszkodott, hogy a kertjében, tehát e házzal szomszédos területen lévő nagyon mély kutban sokszor elapad a víz. Ebből pedig az következik, hogy a betömésre ítélt kutnak jó vízgyűjtő rétege volt. A vizet még 1867-ben is facsöveken szivatták ki a kutból. Egyébként e kutnak a nyoma ma is látható.

1874-ben a ház új pincelépcsőket és az udvar északi oldalán új kerti kerítést kapott.

1883-ban újjáépítették a Káptalan utca 4 és 6. számú ház közötti kerítésfalat, viszont ennél a háznál csurgót alkalmaznak. Sajnos, nincs megemlítve, honnan kapja a csurgó a vizet. /10/ 1885-ben az udvar felőli nagy kaput és a kétszárnyú folyosóajtót javították meg.

1886-ban a ház északi oldalán a négy emeleti ablakokat, 1890-ben az 50 évvel ezelőtt épített kaput újjal cserélték ki.

1894-ben a ház pincéjében a szerencsétlen vízvezeték nagy rombolást okozott. Javítását elrendelték.

1895-ben négy szobát parkettel raktak ki.

A felsorolt építkezések 1870-től kezdve mind Troll Ferenc kanonok nevéhez fűződnek, mutatják Troll gondosságát, egyáltalán bizonyítják a ház szilárdságát is, mert a javítások sohasem az épület testére irányultak. De ez apróbb javítások adhatták a gondolatot Kirstein Ágoston bécsi építésznek, hogy a ház gyökeres tatarozásával foglalkozzék.

Pécsi hagyomány ugyanis úgy tudja, hogy Kirstein Ágoston építésmérnök, aki a székesegyház újjáépítését kilenc éven át vezette, hálából azért a támogatásért, melyet a pénzügyek főirányítójától, Troll Ferenc kanonoktól kapott, elkészítette és Trollnak ingyen följajánlotta a ház homlokzatának újjáalakítási tervét.

A székesegyház restaurációja 1891-ben befejeződött. Később Kirstein is elköltözött Pécsről, tehát a tervet 1891 előtt készíthette és adhatta át Trollnak. De Troll erről mélyen hallgatott. Csak jóval később 1899. elején vette elő a tervet, sőt adott megbízást Schlauch Imre pécsi vállalkozónak a költségvetés összeállítására. Schlauch a költségvetést március 12-én benyújtotta és ennek birtokában Troll az 1899. április 21-én tartott káptalani ülésen a következő bejelentést tette:

"Troll Ferenc nagyprépost bemutatja háza külső díszítésének tervrajzát és kijelenti, hogy a közel 6000 forint építkezési költséget sajátjából kész viselni, ha a káptalan a tervet jóváhagyja és a szükséges anyagot ingyen rendelkezésre bocsátja. A káptalan örvendetes tudomásul veszi a nagyprépost ezen újabb áldozatkészségét és az építkezéshez úgy a ház külső, mint belső átalakításánál szükséges anyagot, amennyiben készletben van, ingyen és készséggel rendelkezésére bocsátja." /11/ Az előzetes költségvetés 5881 Ft 11 krajcárt mutatott ki, és magába foglalta a homlokzat kialakítását, valamint egy WC fölépítését. /12/ Természetesen az új homlokzat nem tűrte a széles kocsibejáró negy kapuját, befalasták, helyébe keskeny kaput nyitottak. A homlokzat falát 50 cm-rel lebontották, majd az új párkány miatt fölmagasították.

A munka 1901. évre fejeződött be, a november 20-i végelszámolás szerint 8566 korona ol fillért emésztett föl. Troll gondosságára jellemző, hogy az elszámolás aktái a káptalani

levéltárba kerültek, noha a költségeket a sajátjából fedezte. Viszont a tervrajz a hatósági engedély megszerzése kapcsán a városi, ma a Megyei Levéltár aktája lett. Meglepő, hogy a rajzon nem Kirstein, hanem Schlauch neve olvasható. /13/ Ez nem tagadhatja Kirstein szerzőségét, mert a városnál beadott iratokra a kivitelezőnek kellett aláírnia. A tervrajz már fölülteteti a bejárati ajtó mellett a két fülkét a szobrokkal együtt, bár a költségvetés a szobrokról nem beszél. Ugyancsak pécsi hagyomány, hogy a szobrokat Kiss György készítette, hálából annak, aki őt Szászvárról kiemelte a paraszti sorsból, taníttatta és így elindította művészi pályáját.

A jelek szerint tehát Kiss csatlakozott Kirstein kezdeményezéséhez, vele egyidőben vállalkozott a szobrok kifaragásához. Bucsky Mihály Kiss Györgyről szóló művében /14/ ugyan azt jelzi, hogy a szobrokat Kiss 1886-ban készítette, de ez, mint Bucsky írta, kombináció. 1886-ban még nagyban folyt a székesegyház újjáépítése, Kiss Györgynek is sok munkája akadt a székesegyházra kerülő 12 apostoi-szoborral és több domborművel. Nincs tudomásunk arról sem, hogy 1902 előtt szobrok díszítettek volna a ház homlokzatát.

A továbbiak során:

1914. január 30-án Wurster kanonok bejelenti, hogy házában a vízvezetéki csövek megrepedtek és a víz a pincét elöntötte. Ugyancsak ő jelentette 1921 június 24-én, hogy a földszinti sötét éléskamrából egy utcai szobát alakított ki. Egyik ajtaja a szomszédos szobába, a másik a folyósóra nyílik. Az emeleten új kályhát helyezett el. /15/

Végezetül e házzal kapcsolatban kell megemlítenünk a római koru leletet, melyre a Századok értesülése szerint 1867-ben bukkantak. A megnevezett Daróczy kanonok ugyanis ekkor ebben a házban lakott.: "Szerencsésebb volt /az előzőleg említett kővágószőlősi sírleletnél/ ama Pécsen talált római lelet, melyre Daróczy kanonok udvarában pinceásás közben bukkantak. Ez egy 5-6 □ ölnyi sziklába vágott római sirüreg volt csontokkal, hamvakkal, edényekkel. Az utóbbiak egyikét a munkások összetörték ugyan, de a másodikat a maga épségében sikerült a kanonok urnak megmenteni a Nemzeti Múzeum részére." /16/

A lelet pontosabb helyét nem ismerjük.

A telek méretei a Bevezetés 8.sz. jegyzetében "Fundus vacuus domus ad oscasum" cím alatt található.

A ház lakói

Rihmer Félix	1842 - 1850
Farkas József	1851 - 1864
Virág Mihály	1864 - 1867
Daróczy Zsigmond	1868 -
Troll Ferenc	1870 - 1906
Wurster József	1906 - 1931
Hanuy Ferenc	1931 - 1949
Farkas József	1949 - 1950

Jegyzetek

1. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv 1938. november 2.
2. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv 1835. január 12.
3. Aigl: Historia brevis. 38.pag.: "Canonici octavi domus non in fundo Capitulari, verum civili existit, estque per Capitulum anno 1834.a Spect. D. Dainele Raisz V.Judice Nobilium I. Cottus de Baranya 4800 florenis Conv.monetae emta. Onera fundi civilis inhabitans ferre obligatur." Magyarul: A nyolcadik kanonok háza nem káptalani, hanem polgári területen áll. Ezt a Káptalan 1834-ben Tekintetes Raisz Dániel szolgabíró urtól 4500 conventuális forintért vette. A városi közterhekhez a házban lakó fizetni köteles.
4. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1938. november 22.
5. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1840. október 2.
6. Szőnyi Ottó: A pécsi Püspöki Múzeum Kötára. Pécs, 1906. 44. pag.
7. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1843. április 21.
8. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1846. március 21.
9. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1867. 182.lap.
10. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1883. 346.lap.
11. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1899. április 21.
12. Káptalani Levéltár. Gazdagág. 41o.köteg.
13. Baranya megyei Levéltár. Építési Bizottság 3681/1902.
14. Bucsky Mihály: Kiss György Budapest. 1976.
15. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv 1921. június 24.
16. Századok. 1868. pag. 69.

Pécs 1780-évi szabad királyi várossá történt nyilvánítása kapcsán 1790-ben, az addig egyetlen plébániát négy részre osztották. A belvárosi plébánosnak a mai Nádor szálloda helyén jelöltek ki lakást és hivatalt, az Ágoston-téri plébános a régi ágostonos rendházat foglalhatta el. A ferencesrendi plébániahivatal a ferences kolostorban kapott helyet. Csúpán a székesegyházi plébániának nem volt otthona.

Egyházi törvények értelmében a székesegyházzal kapcsolatos plébániát a Káptalannak kell vezetnie, mely a plébánosi tisztelet a saját kebeléből választott személyre ruházta. Otthonáról tehát a Káptalannak kellett gondoskodnia. A Káptalan 1792. március 21-én tartott ülésén elhatározta az új plébánia felépítését és annak helyét Szányi prépost lakása /Káptalan u.4./ és a vár közti területet, tehát a mai Káptalan utca 6.számú ház telkén jelölte ki. Ugyanekkor elrendelte a terep egyengetését. /1/

A terep előkészítése nagyobb munkaerőt igényelt, ezért 1792. április 2-án uradalmi robotosokat rendelt ki a Káptalan. /2/ Erre azonban nem került sor, mert a püspök még 1793. február 26-án is csak sürgette a munka elvégzését. /3/ A jelek szerint eredménytelenül, mert 1893. december 12-én tartott ülésén a Káptalan ismét csak ígérte a munkálatok megkezdését. /4/ Sőt, még december 30-án is, amikor az órkanonok bemutatta az épület tervét, a Káptalan azt mondotta, majd ha lesz pénz, akkor megkezdik a prépost kertje melletti, a székesegyház tőszomszédságában lévő területen az építkezést. /4/b/

Meglepő ez a vonakodás, de még inkább meglepő a fordulat, hogy az órkanonok 1795 augusztus 7-én bemutatott egy új tervet, mely szerint az épület nem a Káptalan utca 6. számú ház telkén, hanem a Levéltár déli végének folytatásaként, a mai helyére volt előirányozva. /5/

Érdekes az az utasítás is, melyet ugyanekkor az építés vezetőjének, Fölsinger Mátyásnak adtak: "Nehogy ugyanolyan nehézség támadjon, mint amilyen támadt azon a helyen, ahol a váron

kivül építkezni akartak és ahol nagyon mélyre kellett leásni, hogy szilárd talajra bukkanjanak, előbb egy-két helyen tegyen próbát, mily mélyre kell az alapokat leásni, továbbá, amennyire lehetséges az ott kiemelkedő falakra és alapokra építsen."

E szöveg alapján arra kellene gondolni, hogy a terep rendezése okozott nehézséget az épületnek a Káptalan utcában való kialakításában. Nagy talány azonban, milyen falak állottak még az új helyen és milyen alapokra gondoltak. A régi keleti barbakánra és annak hosszunyaku bejáratára, melyet még Hermanngrajza 1754-ben is föltüntetett?

Nem maradt ránk irásos emlék, mellyel kétségtelenül igazolni lehetne, mi indokolta a hely változtatását. Az előbbi szöveg a terep által okozott nehézségekre utal. Bizonyára ez is közrejátszott. De nem lehetett az egyetlen és kizárólagos ok, mert néhány év múlva ugyanott fölépítették a Káptalan utca 6. számú házat. A plébános kertjének és udvarának biztosítása is latba eshetett. Döntő ok inkább az lehetett, hogy így biztosítsák a székesegyház előtti tér harmoniáját, zártságát, sőt, teljes lezártágát.

Ekkor ugyanis még állt a várfal a várkapu tornyától keletre egészen a barbakánig, illetve most már a plébánia délnyugati sarkáig. Kelet felől a teret lezárta a plébánia alatt kialakított alagut keleti végén álló nagy kapuja. Erről tanuskodik egy 1804. évi adat, mely szerint "nehogy éjjelente bárki is bejuthasson a térre, a ház alatti kaput vissza kell helyezni a régi helyére és éjjelre be kell zárni." /6/

Ebben a vonatkozásban a szöveg egyértelmű, csak az a kérdés, melyik kapuról van szó? Az alagut végén álló kapuról, vagy pedig az épület földszintjén, ennek keleti felében, észak-déli irányban huzódó kocsibejáró déli kapujáról? A földszint említett helyén a belső oldalon még ma is érzékelhető egy hatalmas félköríves kapubejáró, sőt, meg van még mindkét oldalon a kerékvető is. E régi kocsibejáró ma három részre van osztva: déli vége plébániai fogadó szoba, tőle északra a központi fűtés kályhájának kis terme, ettől északra a konyha kicsi, szűk, de hosszú kamrával. E kamra északi, azaz az alagutal közös fala most nem volt megvizsgálható az itt lévő állvány miatt, azonban Gosztonyi Gyula itt is megtalálta a kapunyomait, melyet az alagut falában érzékeltetett.

Meglepő megoldás! Két kocsibejáró szorosan egymás mellett, sőt, melyek egymással szinte derékszöveget alkotnak. Mindkettő egyidőben funkcionált, vagy eredetileg az egyik be volt falazva? Kétkedni lehetne az észak-déli irányú bejáró valószínűségében, ha nem bizonyítanák azt a látható, szinte ép kerékvető kövek. A háznak alább ismertetendő 1829. évi leírása nem említi ugyan ezt a bejárót, de az alagutat sem, mert egyik sem szolgált lakásul. Ezzel szemben egy 1831. évi adat határozottan említi a déli porta currulis-t, amikor arról tanuszkodik, hogy az első emeleten lévő éléstárat le kell helyezni a földszintre és számára a porta currulis déli végén megfelelő helyiséget kell kialakítani. /7/ Nyilván ekkor falazták be ezt a kocsibejárót. Mindenesetre rejtély, miért volt szükség erre a bejáróra. Alig hihető, hogy a kocsik rendszeresen ezen keresztül közelítették meg a székesegyház előtti teret és a püspöki palotát, illetve a plébános udvarát. Mindkét esetben derékszögben kellett volna fordulniok, akár balra, akár jobbra akartak bemenni. Vagy talán csak mindkét végén lezárható kocsiszin volt a hintó számára?

Annyi bizonyos, hogy a mai alagut szorosan összefügg az épület eredeti tervével. Az épület ugyanis az emeleten teljesen hozzá van építve a Levéltárhoz. Ezt a csatlakozást tudatosan mellőzték a földszinten, részben, hogy a Levéltár alagsorának kerékvető köves bejárata megközelíthető legyen, részben, hogy ezen keresztül a kocsik a Káptalan utca felől könnyebben juthassanak be a térre. Igaz ugyan, hogy ekkor még nem itt vezetett az ut, hanem délebbre, de már számítani lehetett, hogy nemsokára itt fog vezetni.

Az 1804. évi adatból arra kell gondolni, hogy az alagut keleti végét eredetileg kapu zárta be. Később a kapuszárnyakat eltávolították, majd 1804-ben ismét visszahelyezték régi helyére. Világos az adat beszéde: "ad pristinum locum reponatur." Az eredeti terv ugyan elveszett, de bizonyára hűen tükrözi az 1829. évi leírás: "Domus parochialis anno 1800 et sequentibus sumptis Cathedralis Ecclesiae in vicinia eiusdem e solodis materialibus decem orgias longa, sex lata, ad tres tractus erecta est. In supremo tractu orientem versus adsunt pro parcho duo cubacula, quibus refeetorium interiacet et accessum praebet. Tertium cubile angulum occupat meridie et occasu interclusum. Adest praeterea pro Capellano cubicule

unum versus occasum gradibus vicinum. Im medio tractu infra refectorium culina existit, cuius septemtrionale latus penui, meridionale vero duobus familiae cubilibus deservit. Isthic quoque in vicinia graduum, occasum versus cubile unum pro Capellano habetur. In tertio tractu adest culina et camera pro lotione et descensus ad cellarium, quod duplex, pluribus centuriis urnarum locum praebet. Pavimentum granarii vices obit. Area perexigua moenium reliquiis cingebatur, ubi stabulum quattuor pecora capiebat. His destructis tam area, quam stabulum deest. Puteo domus destituitur, ast magno cum rei familiaris dispendio e dissito, in area Episcopali vel antea arcem fonte aqua adferri debet, Hortus bene amplius domui parochiali adiacet, qui arce, moenibus patet, palis cingitur. In, medio horti admodum profundus adest puteas, qui erga magnum monni fastigium quam suppeditat, subinde autem penitus denegat. Hortus tamen in fundo Capitulari est, in quo domus pro Canonico aedificari intenditur. "/8/

Magyarul: A plébániaház 1800-ban és a következő években épült a székesegyház költségen, ennek szomszédságában, szilárd anyagból, lo öl hosszú, hat öl széles, három szintes. A legfelsőbb emeleten, ennek keleti részében van a plébánosnak két szobája, a kettő között az ebédlő, melyen keresztül a szobák megközelíthetők. A nyugati részen, a lépcsők mellett van a káplánszoba. Az első emeleten, az ebédlő alatt van a konyha, tőle északra az éléstár, délre két szoba a személyzet részére. Itt is a lépcsők mellett van egy káplánszoba. A földszinten található a mosókonyha és egy kamra, valamint lejárát a pincébe, mely több száz akó bor befogadására alkalmas. A padlás egyben magtárul is szolgál. Az udvar roppant kicsiny, régi falak romjai kerítik, benne istálló állott négy állat részére. Miután ezt lerombolták, az udvar is, istálló is hiányzik. A háznak nincs saját kutja, a vizet vagy a távoli püspöki udvarból, vagy pedig a vár előtti vezetéki kútból meritik, a szolgáló személyzet nagy fáradságára. A házhoz kapcsolódó kert nagy, és azt a vár, régi falak és egy káptalani ház veszi körül. Délről, ahonnan a bejárát nyílik, deszkakerítés övezi. A kert közepén nagyon mély kut van, melyből csak nagy fáradsággal lehet vizet merni, sőt, sokszor olykor elapad. A kert káptalani telek és ide terveznek egy új kanonoki lakást.

Sajnálatos, hogy a leírás nem tér ki a ház legizgalmasabb kérdésére, hol volt 1829-ben a kocsibejáró, a földszint déli végén, vagy keleten, ahol ma is van. Nézetünk szerint délen, mert az említett mosókonyha és kamra elfért ott, ahol ma a plébánia irodája van. Főként pedig azért, mert az éléskamrá-nak földszinti elhelyezése csak 1831-ben következett be.

Egyébként a leírás arról tanuskodik, hogy a mai állapot, eltekintve néhány belső változtatástól, az eredeti állapotot őrizte meg. A közbeeső változtatásokról beszéljenek a következő adatok:

1804-ben éjjelente lezárták a nagy kapuval a székesegyház előtti teret.

1805. január 18-án a várplébános rendelkezésére bocsátja a Káptalan utca 4. számú ház és a várfal közötti területet, hogy ennek részében gazdasági udvart alakítson ki. /9/

1812. október 26.: A két beépítetlen telket /ma Káptalan utca 3. és 6. számú házak/ melyek eddig csak deszkakerítéssel voltak bekerítve, most két lábnnyira magasan, kőből, fölötté léoból készült kerítéssel látták el.

1817. július 16.: A várplébánia kertjében, alkalmas helyen, hogy a ház, de még az udvar is könnyen vízhez jusson, kutat ástak. /10/

1831. szeptember 30.: Csasz plébános kérésére a Káptalan megengedte, hogy lakásának ablakaira téli ablakokat, kályháira vasajtókat szereljen föl. /A kályhákat ugyanis kívülről fűtöték, a "kaminokra" kellett a vasajtó./ Egyben hozzájárult a Káptalan, hogy a meg nem felelő helyen lévő élléstárat a kocsibejárót déli részére helyezze át.

A boltíves aluljáróban lévő vasrácszatot 1852-ben építették be. A jegyzőkönyv szavai szerint Vörös Mihály örkanonok "jónak látná, ha a várbeli plébánialakban, valamint egy részén az épületek /a Levéltárról van szó/ a disztelen, kiálló vasrostélyok a többi ablakokról is elvéttetnének s külső csinoság végett is lakkredőnyökkel, ahol szükséges, mint p.o. a belső levéltárban s a káptalani ülés szobában ott belül vasrostélyok s táblák alkalmaztatnának biztosítás végett a leszedett vasrostélyokból a plébánialak s harangozó lakásokhoz vaskapu készítették... Helyeseltetett." /11/

Egy 1917. évi feljegyzés annyit árul el, hogy akkor már a konyha lekerült a földszintre, régi helyét az első emeleten átalakították ebédlővé, a mellette lévő káptalanszoba iroda lett, mely-

nek északkeleti sarkában ajtót törtek a levéltári épületbe és ott biztosították a káplánnak egy kis szobát. Vízvezetéki vizet a ház 1871-ben kapott.

Az előzőekben ismételtén szó esett a kertről, melynek egykori nagyságát az 1777. évi térkép, leírását az idézett 1829.évi jegyzék adja. Hosszu évtizedeken keresztül beépítetlen, sőt használaton kívül volt. Ezért 1791 október 21-én megjelent a Káptalan előtt a Kommisszárius és bejelentette, hogy a város ezen a telken előfogatos lovak számára istállót kíván építeni. A Káptalan kérést nem teljesíthette, hivatkozva e terület egyházi jellegére és főként a tűzveszélyre, mely a templomot és a Hiteshelyi levéltárat érthette a náddal fedendő istálló és a könyéken épülő nádfedelű házak részéről. /12/

Ismeretes, hogy a város a püspöki uralom alóli felszabadulása kapcsán tetemes adóságokba keveredett. A pénzügyek rendezése végett igyekezett minden szabad területet értékesíteni, sőt, még a régi várarkot is eladta házhelyek számára. A Káptalan ismételtén kifejezte aggodalmát a székesegyházra ebből háruható veszedelemre. Így például 1784 november 6-án panasolta, "hogy a nép a vár nyugati és északi sarkában az ott elültetett diófákat kivágja és elviszi, a várfalat alul és belül bontja, az árkokban házat építenek a város engedélyével. Mivel a házak náddal vannak fedve, nagy a tűzveszély a templom számára." /13/. Érdekes, soha meg nem valósult javaslatlalt állt elő Koller József prépost 1820. december 2-án: "Mivel püspöki rendelkezés folytán ezental kanonok nem temethető el a székesegyházban, nyissák meg számukra a kriptát. Ezért a nyugati lejáratot falazzák el, a keleti oldalon, tehát a plébánia udvar felől törjenek ajtót. /14/

A Káptalan utca 6. számú ház építése kapcsán megépítik a két ház közti kerítés falát. Ekkor szűkült le a plébánia udvara és kertje keskeny szalaggá. Tovább szűkült a kert 1950-ben, amikor Dercsényi Dezső fölépítette a Kőtárat. Ezzel a déli part közepén lévő lépcsős följáró megszűnt, helyette a Levéltár északi végén új feljárót biztosítottak és így részben a Kőtár fölött be lehetett jutni a kertbe.

A ház történetéhez tartozik, hogy a Pollák-féle székesegyházi építkezés után a káplánok is kaptak egy kis kertet, gyümölcsöst a székesegyház mögött, melynek nyugati határa ott húzódtott, ahol a belső várfal hirtelen véget ér. Ide a székesegyház kele-

ti partja mentén elhelyezett lépcsőkön lehetett bejutni. A Schmidt-Féle restauráció után a feljáró megszűnt, a kertet a püspöki kerthez csatolták. Egyébként Schmidt főlvételi rajza érzékelteti még a lépcsős feljáratot.

A plébániai házzal kapcsolatos a székesegyház előtti tér rendezése. Ismeretes, hogy a Szepessy Ignác püspök a Pollák által ujjá alakított székesegyház érvényesülése érdekében betömte a tér előtti várarkot, lebontatta az ott lévő hidat, eltüntetete a Hampó püspök által 1499-ben épített vár-kaputornyot. Már e rendelkezéseket megelőzően 1827. augusztus 22-én Raisz püspöki prefektus írásban arra kérte a Káptalant, hogy a székesegyház előtti csunya épületeket bontsák le. /1/ A Káptalan kijelenti, hogy a falak elbontása folyamatban van, annak folytatását ezuttal elrendeli, elviteti az ott fölgyülemlt földet, azonban nem járulhat hozzá ahhoz, hogy a várplébános istállóját leépítsék, mert arra szükség van és amugy sem ötlük szembe. Koller József 1828. június 20-án már Szepessy püspök megbízásából közli, hogy a püspök rendezni kívánja a székesegyház előtti teret és kívánja, hogy a Káptalan a maga részéről is járuljon hozzá a tér rendezéséhez. /16/ A Káptalan készséggel teljesíti a kívánságot, sőt, elhatározza, hogy a plébániához csatlakozó falat, melyben a plébános istállója volt, lebontatja. De többre ezuttal nem vállalkozhat, mert a plébános új istállója sokba fog kerülni. Ez a szöveg elárulja, hogy az istálló a székesegyház előtti téren volt.

A ház lakói

Eszterházy László	1804 -
Juranics Antal	1806 -
Korbélyi Minály	1815 -
Maichelbeck György	1815 -
Miskolczy András	1825 -
Csausz Iqtván	1831 -
Bencenleitner Ferenc	1833 -
Rihmer Félix	1836 -
Farkas József	1842 -
Daróczy Zsigmond	1844 -
Peitler Antal	1848 -
Jónás József	1851 -
Klivényi Jakab	1855 -

Fesztl Károly	1865 -
Girk Alajos	1867 -
Anker Hugó	1870 -
Laubhaimer Ferenc	1880 -
Szerezy József	1888 -
Hanny Gábor	1893 -
Spiesz János	1894 -
Kelemen László	1990 -
Wajdics Gyula	1902 -
Frantich Ágoston	1906 -
Streicher József	1912 -
Romaisz Ferenc	1917 -
Rézbányai József	1920 -
Beck Lajos	1923 -
Koch Ede	1931 -
Kóvágó Péter	1935 -
Lajos Gyula	1937 -
Rogács Ferens segédpüspök	1948 - 1958
Kocsis László	1950 -
Farkas József	1964 -

Jegyzetek

1. Facta propositione quad aedificandam domum Canonicalem in spatio inter domum Francisci Szányi et aream intercentem determinatum est, ut spatium, ubi domus ponetur, plantetur. Magyarul: Miután az előterjesztés a kanonoki háznak a Szányi Ferenc nagyprépost háza és a vár közötti területen fölépítésre megtörtént, elhatározottat, hogy a terület, ahol a ház megépül, planiroztassék. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv 1792. pag. 22.
2. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv 1792. pag. 26.: Terra, in qua nova domus Canonialis erigetur, robottis dominabilibus planetur. Magyarul: A terület, ahol az új kanonoki ház fölépülni fog, uradalmi robotosokkal planérozassék.
3. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv 1793. 93. pag. Retulit D. Praepositus Maior, quod Sua Excellencia Dominus Diocesanus urgeat, ut aedificationali domus Capitularis manus admoveatur. Erga quod Ven. Capitulum relate ad priores determinationes suas ordinavit, ut spatium illud sensim operis Capitularibus planare incipiant. Magyarul: Jelentette a nagyprépost, hogy a püspök ur öccselenciája sürgeti a munkálatok megkezdését. Ezzel kapcsolatban a Káptalan hivatkozva korábbi rendelkezéseire ismét elrendeli, hogy a terület egyengetését káptalani munkával fokozatosan kezdjék meg.

- 4a. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1793. pag. 147.: Lecta instantia R D Johannis Caroli Beniczky subsidium pro hospitio petentis relegata eset ad planum Capitulum. Interea vero determinatum est, ut manus admoveatur aedificationi domus Canonialis in fundo ad arcem penes domum R D Praepositi sito ponendae.
Magyarul: Miután elolvasták Beniczky Károly kérelmét a hospitale ügyében, azt a teljes ílés elé utalták. Együttel elhatározták, hogy kezdjék meg a kanonoki ház építését a vár és a préposti ház közti területen.
- 4b. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1793. december 30. pag. 154.: Illustrissimus D. Custos exhibuit delineationem domus Parochialis pro Cath. Ecclesiae Parochia, intuitu cuius determinatum est, ut ubi sumptus adferint, operi manus admoveatur domusque haec in fundo penes hortum R.D. Praepositi sita pariete illa, quae Ecclesiae vicinior est, erigatur.
Magyarul: Méltóságos örkanonok ur bemutatatta a székesegyházi plébános számára készítendő plébánia-lak tervrajzát. Ezzel kapcsolatban elhatározták, mielőtt a költségek rendelkezésre állnak, kezdődjék meg a munka. A ház a préposti kert melletti területen, a székesegyház szomszédságában épüljön fel.
5. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1795. augusztus 7. Custos exhibuit planum ponendi incontiguitate Arcensis domus aedificii pro hospitio parochi arcensis et capellanorum, cuius intuitu, cum similibus difficultatibus ne obiciasset, qualis in loco extra arcem destinato profunda admodum fundamenta requirent quod nimirum ad plures orgias fundamenta fodi debeat, donec ad vivam et firmam terram pertingat, exemplo domus arcensis profundis-sima fundamenta habentis, adstanti murario magistro Mathiae Fölsinger inunctum fuit, ut prius probam instituat in uno aut altero loco, quam profunda terra fodi debeat. Ac in quantum fieri potest, ut super exsanti-bus muris et fundamentis moeniorum domus structura ponatur.
Magyarul: Az örkanonok bemutatta a Várbeli ház folytatásában a várplébános és káplánok lakásának tervét. Ennek kapcsán, nehogy hasonló nehézség keletkezzék, mint amilyen a váron kívül tervezett helyen keletkezett, a nagyon mély fundamentumok miatt, melyek miatt több önknyire le kellett ásni, amíg az élő és biztos talajt elérték, a várbeli ház példájára, melynek szintén nagyon mély alapjai vannak, a jelenlévő közművesmesternek Fölsinger Mátyásnak meghagyták, előbb tegyen próbát egy-két helyen, milyen mélyre kell a fundamentumot leásni. És amennyire lehetséges a kiálló falakra és fundamentumra építse a házat.
6. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1804. február 20.: Ne arx et aedificia in eo sita sint cuique etiam nocturno tempore obvia, determinatum est, ut ianua exterior infra domum Parochialem Arcensem ad pristinum locum reponenda cardinibus assignetur et de nocte clausa teneatur.
Magyarul: Nehogy a vár és az abban lévő épületek éjnek idején mindenki számára megközelíthető legyen, elhatározták, hogy a várplébánia alatti külső kaput a régi helyére helyezték vissza a zsanirokra erősítve és éjjelenként zárják be.
7. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1831. szeptember 10.: Caesus plébános előadta, "quod hospitium suum fenestris hyemalibus et fornaces portulis ferreis destitutum et camera victualium modo indebito loco constructa ad portam currellem infra fornacem meridiem versus construere et eorum translocari possit. Megengedik:

- Magyarul:... hogy lakása nélkülözi a téli ablakokat és a kályhák nincsenek vasajtókkal felszerelve. Egyben kéri, hogy az élesskamrát, mely jelenleg nincs a megfelelő helyen, a kocsi bejáratnál, annak déli részén fölépíthesse, az élesskamrát oda áthelyezhesse.
8. A székesegyházi plébánia 1829. évi Visita Canonica. A plébánia irattárában.
9. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1805. pag. 294.: Actum fuit... de fundo illo, qui parte ab una arce et moenibus Civitatis, ab altera autem parte horto R D Kovarszky eset contiguus, ut cum ille una cum altero vacuo fundo Ignatii Paffán vicino... a tot annis sine omni fructu vacuus haereat, domus autem in arce pro parochia constructa, tam area, horto caeterisque sufficientibus commoditatibus destituitur, praetactus fundus eidem domui tamquam proximus adnectatur et titulato Domino /Eszterházy várplébános/ tamquam ultimo Canonico... adtribuitur.
Magyarul: Szóba került... az a telek, mely egyrészt a várral és a városfalakkal, másrészt Kovarszky ur kertjével határos, valamint az a másik üres telek, mely Paffán Ignác házával szomszédos, melynek több év óta minden haszon nélkül ülvepen állnak, viszont az a ház, mely a várbán a plébános részére épült, nélkülözi az udvart, kertet és több szükséges alkalmatosságot, az említett telek csatoltassék a plébániai házhoz és adassék át nevezett urnak, mint utolsó kanonoknak rendelkezésére...
- Február 19-i ülésen: Productum fuit planum construendi stabuli cingendique muro Capitularis fundi pro parte Eszterházy... et determinatum est, ut stabulum versus hortum R D Martini Kovarszkyintra spatium horti et designandae areae sumptibus Ecclesiae Cathedralis ea ratione aedificietur, quo progressu temporis domus Canonialis ibi erigi valeat.
Magyarul: bemutatatták az építendő istállóinak és a káptalani teleknek Eszterházy lakás felőli kerti fal építésének tervét. Elhatározták, hogy az udvar területén, mégis azzal a feltétellel, hogy időközönként ott kanonoki épülhessen föl, a székesegyház költségen.
10. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1817. július 16.: Cum qua tam in domo R D Georgii Maichelbeck, Canonici et arcensis parochi, quam etiam in horto vicino summe necessaria sit, hinc sumptibus V. Capituli puteus in horto velut ad proprietatem huius spontante et quidem in localitate ea, quae accomodissime pro affossione videbitur, ubi labores campes-tres cessaverint, fodiendus et construendus ordinatur.
Magyarul: Mivel sem Michelbeck György kanonok és várplébános házában, de sem a szomszédos kertben nincs szükséges víz, ezért elrendelték, hogy a házhoz tartozó kertben, azon a helyen, mely a kut ásásához a legalkalmasabb, mielőtt a mezői munkák befejeződtek, a káptalan költségen kutat ás-sanak és építsenek.
11. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1852. 89. pag.
12. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1791. október 21.: A lektor kanonok jelenti, megjelen nála a megyei Commissarius "et se insinuasse ratione admittendi stabulum pro equis praedicturalibus spatii ad murum seu moenia Civitatis in vicina arce et domus canonialis Szanyiana, tanto magis, quod Civitatis hoc designaverit nec commodiorem locum assignare velit." A káptalan a kérést nem teljesítheti "prop-

ter vicinam etiam Cathedralem Ecclesiam et Archivum Capitulare et avertendum ab his periculum incendii.

Magyarul: Bejelentette, hogy a város igáslovak számára istállót kíván építeni és ezért kéri a vár és a városfalak, valamint a Szányi kanonok háza közti terület átengedését.

13. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1784. november 6.
14. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1820. december 2.
Elrendelték: "ut occasum versus ubi campanator Cathedralis Ecclesiae, Georgius Végh; descensum ad cellarium et respective Cryptam cuius, vices subivit, habet, murus ducatur, foris vero ortum versus porta nova in muro aperiat, ad quam ex horto arcensis parochio, modo R.D. Maichelbeck, ingressum patebit."
Magyarul: Elrendelték, hogy nyugat felé, ahol a székesegyház harangozójának, Végh Györgynek pincéjébe, illetőleg a kriptá gyanánt szolgáló helyiségbe nyíló lejárata van, egy falat kell huzni, kívülről pedig, kelet felől, jelenleg Maichelbeck kanonok udvara felől a falban új lejáratot kell nyitni.
15. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1827. augusztus 22. Határozat: Demolitione rudrum prospectui Cathedralis Ecclesiae huius obstantium in opere existente huius continuationem, prout et aggestae ibidem terrae planationem hisce officio-latui effectuandam committi, disiectionem nihilo Stabuli arcensis Parochi velut necessarii, neque in oculos, propter demissos muros incidentis, suscipi require.
Magyarul: A romoknak, melyek gátolják a székesegyházra való rátekintést, lehordása folyamatban van, ennek folytatását, valamint az ott összehordott föld planirozását ezennel a megfelelő hivatatra kell bízni. De a várplébános istálló-jának lebontását, mivel arra szükség van és az alacsony falak miatt ugysem gátolja a székesegyházra való rátekintést, a Káptalan nem javasolja.
16. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1828. január 20. Koller előadja: Ut cum Episcopatus planationem vallati ante Episcopalem Residentiam siti suscipiat, hoc ad cincturam Ecclesiae Cathedralem faciendam ex parte huius certa in proportione concurrere velit. Siquidem V. Capitulum ad propositionem per Suam Excellentiam D. Episcopum in eo fecit, ut murus aedificatio arcensis Parochi adnexus in quo stabulum aderat, expensis Cathedralis Ecclesiae tollatur et planetur, accesserit, neque aliud onus susceperit, henc hoc magis, quod erectio stabuli sumptibus Ecclesiae Cathedralis facienda, multas expensas requirit, alio onera haud gravari posse pronuntiatum est, idipsumque D. Episcopali Praefecto declarandum venire.
Magyarul: Koller előadja, hogy a püspökség és püspöki palota előtt lévő sánccokat egyengetni akarja, sőt ezt a székesegyházat körülvevő kerítésnél is folytatni kívánja. A Káptalan a püspök ur Excellenciájának ama javaslatához, hogy a várplébániához csatlakozó fal, ahol az istálló volt, lebontassék és a tér planirozattassék, hozzájárul, de a székesegyház költségen. De más terhet nem vállal, mert a székesegyház terhére történő új istálló sok kiadást igényel. Mindezt a püspöki prefektusnak tudomására kell hozni.

A szóbanforgó ház eredetileg Karácsony Istvón főbíró tulajdona volt, aki azt a Kamarai Bizottságtól kapta. Már az 1695. évi pécsi Összeírás az ő neve alatt tünteti föl a házat, a 176. 177. és 178. számmal jelzett, kanonokoknak kijelölt telkek, valamint a 180. számmal föltüntetett Jezsuiták Gimnáziuma, a mai Belvárosi Iskola, között 179. számmal. Az összeírás szerény házacskáról beszél, mely bár emeletes, de az emeleten a folyosón kívül csak egy szobát, a földszinten egy konyhát említ./1/ Az istálló természetesen az udvarban állt. Későbbi, 1720-21. évi tanukihallgatások szerint Karácsonyi régi fundamentumokra emelte föl otthonát. Itt is lakott haláláig.

A Káptalan ama nézet alapján, hogy a Káptalan és a Janus Pannoniuss utcák által határolt telektömb a török idő előtt is egyházi terület volt, erre a házra is kiterjesztette igényét. Tehette ezt annál inkább, mert a háztól nyugatra eső telkeket már az 1695. évi Összeírás is egyházi területekké minősítette, és mert fölfogásuk szorosabban illeszkedett a királyi rendeletekhez, melyek szerint a kanonoki lakások a székesegyház közelében épüljenek. /2/

Az 1785 körüli jegyzék azt mutatja, hogy Bohus Imre kanonok 1705 körül önkényüleg lefoglalta a házat a Karácsonyi örökösöktől. /3/ Ezuttal azonban a jegyzék az évszám körül tévedett. 1705 körül ugyanis még élt Karácsonyi István, tehát még nem lehettek örökösei. Másrészt: Bohus csak 1719-ben lett kanonok. Az lehetséges, hogy 1705 körül Ravasz István kanonok tett lépéseket a ház megszerzése érdekében, de nem foglalta el a házat, hanem csak egy cserélt ajánlott föl Karácsony Istvánnak. Szabó Jakab városi szenátor ugyanis 1720-ban azt vallotta, hogy "Ravasz ur ennyihányszor azon házat eő kegyelmétől, el akarta volna venni és utollára az magha házáat, mellyet most Petrovszky ur bir cserébe akarta érette adnyi, de Karácsony István ur reá nem állott." /4/ Sokkal valószínűbb, hogy a ház végleges birtokba vétele Bohus Imre nevéhez fűződik, bár az 1720.évi tanukihallgatáskor Kol-

ler Imre vármegyei esküdt csak annyit tudott, hogy Bohus Kapucsy György prépost beleegyezésével 20 kiló búzát ígért az örökösöknek, ha elállnak a ház keresésétől. A jelek szerint Bohus ekkor már a házban lakott.

Amig Karácsony István élt, rendületlenül ellenállt minden birtokbavételi törekvésnek. A fordulat halála után, azaz 1715 után, mert ez év szeptember 25-én tartott bírósági ülésen még jelen volt, következett be. Megkönnyítette a Káptalan elhatározását, hogy az örökösök nem laktak Pécsen. De nem tűrték szó nélkül a változást. Kérésükre a vármegye bizottságot küldött ki, mely 1721. augusztus 24-én és 1722. január 26-án tartott ülésein tizenhárom tanut hallgatott ki. A tanuk egyöntetűen vallották, hogy Karácsonyi a Commissiótól kapta a házat, és adományozás ellen a Káptalan nem emelt óvást, és Karácsonyi éveken át héboríttatlanul lakott otthonában, noha egyesek szerint a Káptalan tett lépéseket a ház megszerzése érdekében. Feltűnő, hogy a Bizottság nem hozott ítéletet, azaz nem marasztalta el a Káptalant, hanem csak tényeket állapított meg. Megállapíthatta, hogy Karácsonyi a Kamarai Bizottságtól kapta a házat; hogy a Káptalan az adományozás ellen nem emelt akkor óvást, hisz az adományozás idejében a Káptalan még nem volt megszervezve, illetve a Radanay által kijelölt tagok nem kapták meg a királyi megerősítést. Megállapíthatta, hogy a tanuk zöme nem tudott a Káptalan igényeiről, mert ez nem lehetett nyilvános. Viszont a hivatalos személyek tudtak ilyen lépésekről legalább Ravasz és Bohus esetében. Viszont a Bizottság nem mondhatta ki, hogy a Káptalan igénye ellenkezik a királyi rendelkezéssel.

A Káptalan vélt igazának, no meg a háznak birtokában biztonságban érezte magát, de nem nyugodtak meg Karácsony István örökösei, két leánya, Anna és Klára, előbbi Szalay Mihály, utóbbi Simovics Ferenc felesége. Ismételten sürgettek valamiféle kártalanítást. Ez tűnik ki a Káptalan 1746. június 7. megjegyzéséből, amikor 100 rúnusi forintot ajánlanak föl, hogy mint mondják, véget vessenek az örökösök folytonos lamentációjának és panaszaiknak. /5/ De ugyanezt vallják az örökösök 1746. november 27-én kelt nyilatkozatukban, hogy maguk járultak kérelmükkel a Káptalan elé, mert a törvényes uttól fáradságuk és költségei miatt irtóztak és amely egyébként is bizonytalan. Ekkor a 100 forintot át is vették. /6/

Az örökösök nyilatkozatukban azt mondták, hogy Kapucsy György kanonok 26 évvel ezelőtt foglalta le a házat. Ez tehát 1720-ban történt, közvetlenül azután, hogy Bohus Imre kanonok lett. Az örökösök Kapucsyt emlegették, mert ő volt a nagyprépost, következésképpen az ügy főmozgatója. Viszont Bohus szerepe sem légbőlkapott, mert 1720-ban ő költözött be a lakásba. Bohus 1739-ben meghalt, utána lett kanonok a tolnai plébános, Kapuváry Márton, akit egyúttal kineveztek a most építés alá kerülő papnevelde igazgatójává és mint ilyen vezette a papnevelde építését. Ez még be sem fejeződött, amikor Kapuváry új tervvel foglalkozott, lakásának megnagyobbításával és átalakításával.

Petz Mátyás 1742-ben kezdette meg a szeminárium építését, és azt négy év alatt, 1746-ban fejezte be. Kapuváry már 1744-ben április 6-án megvette hat hollandi forintért a jezsuitáktól a házat és a jezsuita gimnázium /ma Belvárosi Iskola / közti, kereken négy ölnyi hosszú és 18 öl széles területet, hogy házat kelet felé megnyújtsa. /7/ Amint a szeminárium építése befejeződött, lemondott igazgatói tisztéről és hozzáfogott háza kialakításához. Talán nem tévedünk, amikor a tervet és annak kivitelezését Petz Mátyásnak tulajdonítjuk, akivel Kapuvárynak a szeminárium építésekor jó kapcsolata volt, és aki ha négy év alatt a szemináriumot, akkor két év alatt ezt az annál kisebb házat fölépíthette. Mert a háznak 1748. június 2-án már késznek kellett lennie. Kapuváry ugyanis ekkor kelt végrendeletében már úgy beszél a házról, melyet alapjaiból ő építtetett föl, mely tehát ekkor már készen állt. /8/ Kapuváry nem sokáig élvezhette otthonát, mert 1748. december 8-án meghalt. Az épület homlokzatát még ma is két cimer díszíti, Kapuváry Márton /itt lakott 1746-1748/ és második utóda, Szemenich Ferenc, /itt lakott 1769-1773/ cimere. A két cimer arról tanuskodik, hogy a ház kialakítása e két személyhez fűződik, kérdés tehát, mit épített Kapuváry és mit Szemenich. Vagy konkrétan: az emelet is Kapuváry köszöni létét, vagy pedig azt Szemenich rakatta föl?

Kapuváry az említett végrendeletben azt is írta, hogy a ház fölépítésére 4 500 forintot költött. Ez olyan nagy összeg, hogy belőle kitelik egy emeletes ház költsége. Továbbá: Kapuváry közvetlen utóda, Domsics Mátyás, /itt lakott 1749-1768/ 1767. február 25-én engedélyt kapott, hogy a könyvtárszobában kápol-

nát rendezzen be. /9/ Ha ekkor a ház csak földszintes lett volna, külön könyvtárszobának alig jutott volna hely. Ez esetben a kápolna fölösleges is lett volna, mert a kanonok a földszintről könnyebben tudta volna megközelíteni a székese gyházat, illetve a belvárosi templomot. Egyébként is a magánkápolnákat rendszerint az emeleten rendezték be.

Mivel felfogásunk ellenkezik Gosztonyi Gyula megállapításával, jogos a kérdés, véleményünk szerint mit épített Szemenich? Csak a melléképületeket? Akkor nem került volna a ház homlokzatára az ő címere. Nézetünk szerint Szemenich a főépület homlokzatát alkíttatta át, az eredeti barokkot díszes rokokóvá varázsolta.

Szemenich halála kapcsán a Káptalan megjegyezte, hogy Szemenich sok költséggel és nagy áldozattal alakította ki házáat a jelenlegi állapotba, mely munka már-már befejezést nyert, amikor elhunyt. Mivel a kerti házikó és a kerítés fala még befejezésre szorul, elhatározzák, hogy a munkások azt fejezzék be, a költségeket a káptalani pénztár fedezze, de a beköltöző utódokat térítse meg a káptalani pénztárnak. /10/ A káptalan tehát elismeri, hogy a tervezett munka már-már teljesen elkészült, csupán a kerti házikó teteje és a kerítés fala szorul befejezésre. Az idézett szövegből tehát az következik, hogy a melléképületeket is Szemenich építtette.

Eddig még nem esett szó a kert északi kerítéséhez illeszkedő és a kertet díszítő épületről, a pavillonról. A források említettek ugyan egy kerti házikót, de ez alig lehet azonos a pavillonral, mert a szöveg szerint zöldségek tárolására szolgáló helyiség volt /domus holaria/. Ezzel szemben a pavillon a kert ékessége, melyben néhány évvel később fogadta Koller kanonok és látta vendégül gróf Hermangegget, a kitűnő növénykutatót. Nézetünk szerint a pavillon is Szemenich nevéhez fűződik, mert 1781-ben, amikor Nunkovics kanonok azzal a kérésrel fordult a Városhoz, hogy engedélyezze az általa létesített szökőkutba a víz bevezetését, /10/b/ nem említette ugyan a pavillont, viszont a szökőkutnak alig volt értelme pavillon nélkül. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy Nunkovics csak 1788-ban kapott engedélyt a víz bevezetésére. /10/c/ A legközelebbi, az 1829-évi forrás már megemlíti a pavillont, és a szökőkutat is, de beszéljen maga a forrás:

"Prima domus Capitularis.

Domus haec in vicinitate Scholarum normalium versus solis occasum ad plateam situatu, 88 orgias quadratas in extensione tenens, ad contignationem posita, imbricibusque tecta, quam Rev.D. Josephus Koller... incolit. In tractu superiori praeter refectorium existunt 5 cubilia charta incolorata oducta, vulgo tapacirt et tabuletis quadratis strata, vulgo parchetirt, unum item cubiculum pro ephebo destinatum. Inferius autem sunt 4 cubilia et una camera pro conservandis caulibus. In aedificio versus occasum domui adnexo in extensione 22 4/6 orgias quadratas tenente, aequae imbricibus tecto, est una dispensa, deinde culina et unum cubiculum pro ancillis, ac stabulum pro 4 equis. In aedificio vero adversae partis 29 3/6 orgias quadrata habente, aequae imbricibus tecto, sunt duo cubilia, 3 currulia et unum recoinatorium pro stramine, sub quo erat fossa glacialis iam nunc repleta. His duobus aedificiis in observum oppositum aedificium quoque existit 24 orgias quadratas in extensione complectens, in quo est stabulum pro 4 equis, deinde introitus ad hortum et reclinatorium pro conversatione vasorum, in quo est fons, ad quem aqua e fonte civico e regione Seminarii constituto per tubos derivatur, inde vero ad culinam quae deducitur. Cellarium, si vna in vasi minoribus conservatur, 700 urnarum, si vero in maioribus habeantur, etiam 1000 urnarum capax est. Pavimenta lateralium aedificiorum solum pro conservando fogopyro deserviunt, quapropter pro aliis frugibus competens granarium Rev. D. Praepositus Maior extra domum suam Canonicalem in censum assumere cogitur. Area ad hanc domum Canonicalem spatans 105, hortus vero 325 orgias quadratas habet. In horto superius est domus vitriaria ad duas partes divisa, in medio horti autem existit cisterna cum aqua prosilliente." /11/

/Magyarul: Az első káptalani ház.

Ez a ház a normál iskola szomszédságában, ettől nyugatra, az utca vonalában áll 88 □ ölnyi területen. Emeletes, cseréppel van fedve, jelenleg főtisztelendő... Koller József ur lakja. Az emeleten az ebédlőn kívül van 5 szoba, színes papírral bevont, azaz tapétázott szoba, padlózata négyszögletes parkett. Ezen kívül van még egy inasszoba. A földszinten van négy szoba és egy káposztáskamra. A ház nyugati oldalához csatlakozó, 22 és 4/6 □ 81 területen álló, cseréppel fedett épületben van

egy éléskamra, egy konyha, egy eselédszoba és istálló 4 ló számára. Vele szemben, 29 3/6 □ 8l területen van egy cseréppel fedett épület, benne két szoba, három kocsiszin és egy szalmapajta. Utóbbi alatt volt a jégverem, mely azonban most be van tömve. A két épületet összeköti egy épület, területe 24 □ 8l, benne istálló 4 ló /sic, talán tehén/ részére majd feljáró a felső kertbe és egy raktár. Itt van egy kut, melybe a Szeminarium felől, városi vezetékéből, csöveken keresztül folyik a víz, innen pedig a konyhába. A pincében, kisebb edényekben 700, nagyobb hordókban 1000 akó bor tárolható. A melléképületek padlásain csak kukorica raktározható el, a többi termények elhelyezésére a Prépost ur a házon kívül kényszerül megfelelő helyet bérelni. A házhoz tartozó udvar területe 105, a kerté 325 □ 8l. A felső kertben van egy két részre osztott üvegház, a kert közepén egy szökőkút./

A leírásban feltüntetett állapot lényegében azonos a mai állapottal. A ház tehát keményen dacolt a közben eltelt kerek 150 év viszontagságaival. Ugyanezt rajzolják a későbbi források. A másfél század alatt a jegyzőkönyvek csak négyszer említik a házat, egyszer fürdőszobát rendeznek be, a többi esetben mindig csak tatarozásokról van szó anélkül, hogy a részletekről is beszámolnának. De e tatarozások mindig jelentős összeget emésztettek föl.

Igy 1847 július 11-én 1100 forintot irányozott elő a Káptalan a ház tatarozására. /12/

1893. augusztus 26-án azt olvassuk, hogy a ház tatarozására és kiigazítására 3 643 forintot költöttek. /13/

1893 december 2-án a fürdőszoba 263 forintba került. /14/

1901 április 26-án az új tetőre 1 200 koronát fizettek. /15/

1919 november 14-én: a tatarozás 676 forintba került. /16/

Az aránylag sok építmény, de főként a diszes homlokzat megóvása indokolja a magas költségeket.

A ház méreteit lásd a Bevezetés 8. számú jegyzetében Ad domum Praepositi kezdettel.

A ház lakói

Bohus Imre	1720 - 1739
Kapuváry Márton	- 1749
Domsics Mátyás	1749 - 1768
Szemenich Ferenc	1768 - 1773
Nunkovics György	1773 - 1790

Koller József	1792 - 1832
Terstyánszky Imre	1833 - 1847
Ranolder János	1847 - 1850
Kraál József	1850 - 1863
Sláby Ferenc	1863 - 1893
Szeredy József	1893 -
Hanny Gábor	1894 -
Szilvek Lajos	1906 - 1934
Gebauer Miklós	- 1958

Jegyzetek

- Baranya megyei Levéltár. az 1695. évi Conscriptio. Nr. 179. Dominus Stephanus Karácsony. Duarum contignationum. In superiori tractu camera, ambitus, in inferiori culina, hortus, area, stabulum. /Karácsony István ur. Emeletes, a felső szinten van egy szoba és folyosó, a földszinten konyha, kert, udvar, istálló./
- Káptalani Levéltár. Fasc. 33. Nr. 20.
- Káptalani Levéltár. Fasc. 450. Nr. 1. Domus Kapuvariana circa annum 1705 per Emericum Bohus via facti a successoribus Stephani Karácsony occupata et 1744. restaurata. depositis anno 1746. per Kapuvarium loo florensis. / A Kapuváry házat 1705 körül Bohus Imre foglalta el önkényleg Karácsony István örököseitől és 1744-ben lett restaurálva, miután Kapuváry loo forintot lefizetett./
- A Bizottság előtt elhangzott vallomásokat hű fordításban közölte Szentkirályi István a Dunántul c. napilap 1912. május 4. számában.
- Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1746. július 7.
- Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1746. november 27.
- Káptalani Levéltár. Fasc. 72. Nr. 2.
- Káptalani Levéltár. Fasc. loo. Nr. 80. 1749. június 2.: Cum domus mea residentialis /praeter id, quod V. Capitulum successoribus Karácsony anis ad fundum praetensionem formantibus fl. loo exsolvisset/ funditus per me cum gravium sumptuum meorum profusione exstructa fülesset, meque praeterea parata fl. 4500 constituisset, eandem tamen vix aliquot annis usu-assem, per successorem meum domum hanc ingressurum, tertialitatem praetactatae per me insumptatae pecuniae, utpote 1500 fl. deponi volo et desidero. /Mivel residenciális házamat/ azon kívül, hogy a Káptalan a telekhez jogot formáló Karácsony utódoknak loo forintot kifizetett /alapjaiból magam építettem föl hatalmas költségekkel és még engem terhel 4500 forint, mivel azonban én csak néhány évig használtam, kivánom és skarom, hogy utódoknak, aki a házba fog költözni, az előbbi összeg egyharmadát, azaz 1500 forintot fizessenek ki./
- Káptalani Levéltár. Fasc. 99. Nr. 7.
- Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1773. november 13.: Domum modernam illustrissimi Domini Episcopi et Lectoris multis expensis et maximo cum sacrificio ad modernum exvixit statum opere tamen iam-iam perfecto immortuus. Cum in horto,

signanter domo holitaria para una tecti cum frustillo muri, ex materialibus iam praeeistentibus, adhuc perficienda foret, ordinatum est ut haec per operarios, interim e Cassa Capitulari exsolvendos perficiantur, et expensae hae per successorem incolam dicto fisco Capitulari rebonificentur. / A jelenlegi házat méltóságos püspök és olvasó-kanonok, sok költséggel és nagy áldozattal a mostani állapotba helyezte, mely munka már-már befejezést nyert, amikor meghalt. Mivel a kert, névszerint a zöldéségek házikó tetjének egy része és a kerítés falának darabkája még nem kész, a munkások az ott rendelkezésre álló anyagokból fejezzék be, fizetésüket egyelőre a káptalani pénztár fedezze, de a beköltözők után azokat térítse meg a káptalani pénztárnak. / Baranya megyei Levéltár. Limbus.

10/b

Amplissime Magistratus, Domini mihi Colendissimi, Ad exstruendam in Horto residentialis Domus meae adiacente Fontanam, velut ad domesticos usus meos perquam necessariam iam ante biennium non mediocribus sumptibus et expensis lapidem in horto praedicto omnimode apparari et tubos quoque pro derivanda eorsum ex Scaturigine Civica extra portam Ferream existente aqua a dicta domo mea usque residentialem Domum Illustrissimi Domini Episcopi et Cantoris Országh imponi curavi, nunc demum ne tot sumptus mei inaniter pereant, mentionalem Fontanam in perfectum statum deducere volens, idipsum Amplissimo Magistratui penes debitam requisitionem eum in finem obsequisse insinuo: ut talismodi aqueductus a scaturigine alioquin superflua, ideoque plateas Civitatis huius passim inundanta aqua pollente, Civitati huic nullo modo damnosus, mihi autem admodum utilis ac necessarius, imo siquidem ex fontana mea effluxus aquae facile dein quorunque luberet, seu vicinam Parochialem Domum, seu etiam ad plateam derivari posse, ipsi quoque Civitatis huius Publico proficiuus fore nosceretur, hunc mihi Favorem facere velit Amplissimus Magistratus, ne ab exstrukione mentionatae Fontanae cum novo sumptuum meorum dispencdio quoquo modo impediatur.

Quem mihi a Libera Regiaque hac Civitate praestandum favorem non modo quovis complacentiae genere remereri satagam, sed una ubi fons cum tempore praedictae Scaturiginis extra portam ferream existentis modificatio, aut reoperatio necessaria videbitur, ad proportionatos sumptus in eadem lubens parte ex mea concurrat. Qui de caetero constanti cum aestimatione persevero Amplissimi Magistratus servus obligatissimus

Quinqueecclesiis 21. Aprilis 1781.

Georgius Nunkovits
Praepositus Maior

/Tekintetes Magisztratus, Tisztelt Uraim!

Hogy a házamhoz tartozó kertben kutat kialakítsak, mely háztartásomhoz rendkívül szükséges, már két évvel ezelőtt nem csekély költséggel a megfelelő követ elkészítettem és a vízvezetéki csöveket, melyekkel a vizet Országh püspök ur szomszédos házába is bevezetni szándékoztam, is beszereztem. Nehogy a sok költség kárba vesszen, most az említett kutat befejezni szándékozom. Ezért kellő tisztelettel arra kérem a Tekintetes Magisztrátust, hogy a Vaskapu melletti forrásból az egyébként fölösleges és olykor a város utcáit is elárasztó vizet házamba bevezethessem. Ez a város számára

semmiféle hátrányt nem jelent, ellenben nekem hasznos és szükséges. Kutamból a víz tetszés szerint tovább vezethető, akár a közeli plébániai házába, akár a város utcáiba. Tehát a város szempontjából is előnyös. A számomra előnyös döntést minden módon kiegészítem igyekszem és ígérem, ha az idők folyamán a Vaskapu kérdemelni igyekszem és ígérem, ha az idők javítására szorul, a reám eső összeget szívesen vállalom. Maradok a tekintetes Magisztrátus készséges szolgálya Pécs, 1781. április 21-én. Nunkovits György, nagyprepost. / Baranyai Helytörténetírás. 1977. 328. oldal Dr. Nagy Lajos-Petter Antal dolgozata: Régi magánutak Pécsen.

11. Káptalani Levéltár. Székesegyházi fond. Fasc. 829.
12. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1847. július 11.
13. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1893. augusztus 26.
14. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1893. december 2.
15. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1901. április 26.
16. Káptalani Levéltár. Jegyzőkönyv. 1919. november 14.

A többször emlegetett 1695. évi pécsi Összeírás a telkek felsorolásában a 175-178. számú tételeket üresen hagyta, de három év múlva a következő bejegyzést tette: a 176. szám alatt: romos hely, melynek szélessége elől és hátul kb. 44, hossza 70 lépés, van rajta egy kut és egy pince. Ki van jelölve jövőendő lakásul Firstenbusch Ferenc pécsi örkanonoknak. 1698. december 30. A 177 és 178. számú telkek is romos helyek, szélességük kb 53, hosszúságuk kb 70 lépés. Ki van jelölve fele-fele részben jövőendő lakásul Antonelli Bertalan és Roitz Bálint pécsi kanonoknak. /1/

A telkek felsorolása nyugatról keletre, a Széchenyi tér irányába halad, mert a 179. tétel a Karácsony házat, a 180. pedig a jezsuiták rezidenciáját, a mai Belvárosi Iskola helyét tünteti föl. Tehát a Karácsony nyugati szomszédságában jelzett telkek azonos a mai Janus Pannonius utca 6. számú ház telkével.

Az Összeírás romokról beszél. Ha később mégis volt itt lakható ház, azt a források egyöntetűen Antonelli Bertalannak és közvetlen utódának Smackers Péternek tulajdonítják. /2/ Így a az 1785. körüli jegyzék úgy tudja, hogy Antonelli 1709 körül, a Rákóczi szabadságharc idejében foglalta le a házat. /3/ Egy 1750 körül készült irat azt is tudja, hogy azt a házat, melyben most, tehát 1750 körül, az éneklőkanonok /Smackers/ lakik, Antonelli kezdte építeni. /4/ Sőt, Antonelli, aki kanonok volt /1704-1718/ 1716-ban kelt meghatóan rövid, csak egy oldalra terjedő, kissé zavaros megfogalmazású végrendeletében is találunk utalást házának építésére irányuló kiadásokról. Hibás már a végrendelet második pontja: "De substantioloa vero mea septem dispositionem facio. Többesszámot: dispositiones-t kellett volna írnia! /Kis vagyónkámról hét rendelkezést tesztek./ Zavaros az első pont: Pro aedificatae domus profusione non imputo, nisi 300 florenos. Ex istis Patribus Dominicanis 150 pro ara maiori, et Franciscanis 150 fl. pro ara maiori." Értelme: A ház építésére fordított összeget nem számítom, de a dominikánusok és a ferencesek földtárára hagyományozok 150-150 forintot.

Bár Antonelli 13 éven át volt kanonok, jövedelmét csak 1711-től kezdve vehette kézhez. Bukkariban született, /ma: Bakar/ az indigenátusi taxát csak 1711-ben fizette le. Érthető, hogy házát csak építeni kezdte, de ez nem akadály annak, hogy a ház eredetét az 1716. évi körüli időkre vezessük vissza. Ez természetesen nem zárja ki, hogy Antonelli korábban egy alacsony, náddal fedett házban lakott, mint az Aigl írja. Viszont azt sem lehet bizonyítani, hogy az emeletes épület, melyről az alább részletezendő panaszok szólnak, Antonelli építkezésének eredménye. /5/

Antonelli utódának Smackers Péternek /kanonok volt 1718-1755./ építkezéséről sem maradt ránk írásos emlék. 1749-óta panaszok merültek fel, hogy nagyon elhanyagolta lakását. Ő ugyanis nem sokáig tartózkodott Pécsen. Orvosi kezelés végett 1739-ben külföldre távozott. Távollétében a ház lakatlan, sőt, teljesen gondozatlan volt, kitéve az időjárás romboló hatásának. A Káptalan 1749-ben levélben figyelmeztette a kanonokot házának sorsáról, kérte, jöjjön vissza és hozza rendbe lakását, Smackers válaszában megígérte, hogy visszatér, de nem jött vissza. Ujabb sürgető levelekre Smackers orvosi bizonyítványokkal mentegette magát és most már végleg távolmaradt. Hosszu éveken át várta a Káptalan a helyzet jobbrafordulását, de a sürgető levelek nem jártak eredménnyel. Végre 1764-ben május 11-én a Káptalan arra kérte a püspököt, vegye zár alá Smacker jövedelmét és ennek terhére tataroztassa az épületet. A püspök a javaslatot magáévá tette, mire a Káptalan felszólította Petz Mátyást a szükséges költségvetés elkészítésére.

A források szerint Smackers 21 évig Pécsen tartózkodott. Ez idő alatt módjában állt Antonelli kezdeményezését folytatni, illetve befejezni. Végeredmény, amint ez a következőkből kitűnik: emeletes épület az utca vonalában, földszintes a telkek nyugati oldalán álló udvari rész.

A már említett levelekben, káptalan gyűlési megállapításokban ilyen észrevételek, panaszok, kifogások merülnek föl:

1749 október 5-én tartott káptalani gyűlésen... "a nevezett kanonok háza, mely már a végsőkig elhanyagolt, azonnali javításra szorul." Ugyanakkor levél Smackershez: "Uraságod kanonoki rezidenciáját mely már összedőléssel fenyeget, új tetővel kell ellátni" 1749. október 26.: Idővel mindkét épület napról-napra romlik.

1764 november 22.: A ház és a házhoz tartozó épületek rombadőléssel fenyegetnek.

1765. március 2.: Hogy mindenekelőtt a házhoz északról csatlakozó személyzeti szoba alapjaiból újjá építtessék, fölötté pedig a másik épülettel egyenlő magasságban egy másik szoba alakíttassék ki. Azután a kertet körülvevő sövénykerítés helyébe falak emelendőek és mindezt már ebben az évben kell elvégezni. Végül a telekhez és a házhoz arányított istállót kell építeni, szilárd anyagból.

1765. május 11.: Levél a püspökhöz: Smackers az épületnek azt a részét, ahol a konyha és a személyzeti szoba van, annyira elhanyagolta, hogy a jelenleg teljesen alkalmatlan lakásra. A Helynökkel közös, 12 öl mély kutnak egykor meglévő láncá és vödrei ma hiányzanak.

Javaslat: Először javíttassék meg a kut a Szomszéd közreműködésével. Azután a személyzeti szobát és konyhát szolid anyagból kell fölépíteni, megfelelően a ház többi részéhez, hogy fönt két szoba létesüljön lakás céljára. A lépcsőház és a falépcsők legyenek alul kőből, fölül fából és haladjanak az épület teljes hosszában. A ház déli részén amennyiben az idők viszontagságai következtében megsérült, a tetőzet javíttassék meg. És mivel a kertnek sövénykerítése, mely öt évvel ezelőtt a jobbágyok nagy fáradságával épült, ugyancsak restaurációt igényel, sőt a modern kerítés is már a régiség jeleit mutatja, az a vélemény alakult ki, hogy azt szilárd anyagból, kőművesek munkája révén kell megépíteni. 1767 április 27-én a Káptalan megítél és kiutal az ácsnak 180, Petz Mátyásnak 500 forintot. Ez összegek nagyjából megegyeznek a Petz által 1765-ben benyújtott és a Káptalan által 1765 március 8-án elfogadott költségvetés összegével. E költségvetés alapján kell tehát megállapítani, tulajdonképpen mi valósult meg az érintett javaslatokból. Kell ezt tennünk annál inkább, mert a mai állapot azt tanúsítja, hogy nem valósult meg az udvari szárny fölött a két szoba kialakítása és nem valósult meg a lépcsőház sem a tervezett galériás folyosóval együtt.

De lássuk a költségvetés eredeti szövegét:

A Smackers-ház restaurációjára irányuló kiadások részletezése. 1765.

1. A korábbi személyzeti és konyha kiépítendő emeletért, a falak átlagban számítva 44 köböllet tesznek ki, köbölként 1 köböl kő szükséges, összesen 55 frt.
2. A kőművesnek köbölként 1 25, összesen 88 "
3. Fát a tetőhöz a jobbágyok döntenek. A munkát irányító ácsnak 160 "
4. A kettős padlás /kettős mennyezet/? igényel 300 deszkát, 100 db 10 frt, összesen 30 "
5. Az építész munkájáért 40 "
6. 300 léccért? 100 drb 3 frt., összesen 9 "
7. Léccenként kell 5 szeg, összesen 1500. 100 drb 33 1/3, összesen 5 "
8. Az állványokhoz a fát a jobbágyok fogják szállítani. Három monotrochia-ra van szükség. Egyenként egy imperiális. Ugyancsak kell két suculus /ágacska?/, darabonként 50 krajcár. A mészoltáshoz szükséges kapáért és a cement kikészítéséért 50 krajcár, összesen 5 "
9. A kert északi és déli oldala 44 ölet tesz ki, a harmadik oldal hossza 17 öl, ölenként a fundamentum 9 lábnyira megy le, tehát összesen 51 öl, kövekből 61 öl, melynek összeértéke min fentebb 76 25 " A kőműves munkája minden köböl után 1 frt, összesen 9 "
10. E munka elvégzéséhez szükséges 150 cubulus /kocka/ mész, cubulusonként 50 krajcár, összesen 11 " A tetőhöz szükséges 5000 cserép, összesen 75 "
11. Legelőbb Domsicos urral közös költségen a kutat kell megjavítani, mely felújítás költsége föl-rug 50 frt-ra, tehát ennek a felét kell számolni, azaz 25 "

535 85 frt.

Végösszeg: Elfogadtatott a Káptalan 1765 március 8-án tartott gyűlésén.

/Káptalani Levéltár 216. köteg. 13.szám/

Sajnos a költségvetésből nem derül ki világosan, hogy az udvari szárny emeletén két szobát alakítottak-e ki, vagy csak egyet. Valószínűleg egyet, mely kis terjedelménél fogva csak házi kápolna célját biztosította. Nagynak tűnik a megadott kőmennyiség. De ha figyelembe vesszük, hogy a kápolna alatti helyiséget is most építették, és azt, hogy a javaslat szerint e

szárny nyugati falát is újjá kellett építeni, sőt, a déli szárnyat megtoldani a nyugati szomszéd házáig, a mennyiség elfogadható.

A ház további sorsáról szólnak a következő adatok:

1733. Főlépitik az udvar keleti oldalán az istállót, melynek

tetőzete közös a szomszédos ház istállójának tetőzetével./6/

1786. Gróf Széchenyi Ferenc, István gróf atyja, a pécsi királyi Comissariátus részére bérbe kívánja venni a házat. A Káptalan ehhez nem járul hozzá. /7/

1790. Szalágyi kanonok kéri, hogy házának nyugati oldalán lévő nebulare javíttassék meg, mert romos. /8/

1791. Szalágyi jelenti, hogy házában a kocsiszin annyira megromgálódott, hogy újnak építése szükséges. Mivel a házakat jókarban kell az utódoknak átadni, kéri, hogy az új kocsiszin felállításához két elődjének hagyatékát az ott töltött időnek megfelelően, igénybe lehessen venni költségek kifizetésénél./9/

1829-ből származik a ház leírása: /10/

"Secunda domus Canonialis.

Constituitur ad plateam in vicinitate primae domus Canonialis versus occasum, semet ad 68 3/6 orgias quadratas extendens ad contignationem elevata et imbribus tecta, quam Rev.D.Conradus Kolb inhabitat. In tractu superiori praeter refectorium sunt 4 cubila, una culina cum exigua dispensa. Ad areae partem sinistram est aedificium domui adnexum 54 orgias quadratas tenens, scandulis quercinis tectum, in quo est cubicellum pro hortulano, supra hoc vero capella, ad quam introitus ex ambitu domus anterioris patet, est dein dispensa maior et reclinatorium pro conservandis lignis orgialibus et curribus intervenientium, denique stabulum pro 6 vaccis. Ad areae partem extram existit itidem aedificium 45 orgias quadratus in extensione complectens, imbricibus tectum, in quo est stabulum pro 4 equis, unum cubiculum, pro auriga et mediastino, dein vero currule. Supra stabulum equorum post aliquos passus est culina lotoria sub fornice, scandulis quercinis tecta, ultra stabulum vaccarum autem sunt harae quadruplices aequae scandulis quercinis tectat, in quarum fine constituuntur altilium receptacula. Invenitur hic antecellarium pro reponendis productis hortensibus et caulibus, Cellarium vero subterraneum pro vinis 900 urnarum opax. Pro reconcendis et conservandis frugibus est pavimentum duplicatum domus et aedificii ad sinistram

partem constitut. Arae extensio consistit e 193, horti autem e 418 orgiis quadratis. In horto habetur fons, quo aqua solum superflua e fonte Seminarii per tubos derivatur, hinc ad aream quoque deducta. Est insuper in horto domus vitrearum scandulis tecta." /Második kanonoki ház. Az első számú káptalani ház nyugati szomszédságában, az utca vonalában 68 3/6 □ ölnyi területen, emeletes, cseréppel fedett, melyben Kolb Konrád lakik. Az emeleten, az ebédlőn kívül van 4 szoba, mind festett, a földszinten is 4 szoba, egy konyha és egy kicsi éléskamra. Az udvar baloldalán, az épülethez csatlakozóan 54 □ ölnyi területen áll egy tölgyzsindellyel fedett építmény, benne kis szoba a kertész számára, a szobácska fölött van egy kápolna, melyhez a bejárat az előbbi, tehát a főépület folyosójáról nyílik. A földszinti épületben van a nagy kamra, majd faraktár és kocsiszin a vendégek számára, végül 4 tehén részére istálló. Az udvar jobboldalán is van épület 45 □ ölnyi ölnyi területen, ez cseréppel van fedve, benne istálló 4 ló számára, egy szoba a kocsisnak és inasnak, majd kocsiszin. A ló-istállótól néhány lépényire van a boltozatos mosókonyha, melyet szintén tölzszindely fed. A tehénistállón túl van a négyrészes ól, ugyancsak zsindellyel fedve, melynek végén csirkeól. Az előpince a kerti termények tárolására szolgál. A pince 800 akó bor befogadására alkalmas. A ház és a baloldali épület kettős padlásban tárolják a terményeket. Az udvar területe 193, a kerté 418 □ ölnyi. A kertben van egy kut, melybe a szeminárium forrásából csöveken át folyik a fölösleges víz, mely innen az udvarba is eljut. A kertben van még egy zsindelyes üvegház./

A leírás főbb vonásaiban a jelenlegi állapotot tükrözi. De elárulja azt is, hogy nem valósult meg a Káptalan által sürgetett két szoba a baloldali melléképület fölött, viszont megmagyarázza, miért olyan kicsi /11 25 □ m./ ez a helyiség. Még házi kápolnának is szerény.

1830-ban Kolb kanonok halála után a kiküldött bizottság a házat rendben találja, csupán a padlás és a kamra mennyezete szorul javításra. Ezzel szemben

1832 április 24-én az új lakó, Terstyánszky Imre azt jelentette, hogy a házában sok a baj. Ezek megállapítására bizottság kiküldetését kérte. Részletek ismeretlenek. /11/

1872. A mosókonyhát javítani kell. Rejtély Baán kanonok be-

jelentése 1873-ban: " A felső ámbituson az udvarra nyuló épület összeköttetése körül célszerű változtatást kíván tenni."/12/
 Ugyancsak rejtély 1881-ben: "A Baán-ház hátsó részéhez folytagólag folyosót építenek.

1917. A háza 4875 korona költséggel tatarozzák. /13/

1918. Igaz Béla kanonok jelenti, hogy az utcai cselédszobát más célra kell berendeznie, ezért új cselédszobát kíván építenie. E célból kéri, hogy a mosókonyhát és az éléskamrát két részre oszthassa, így a cseléd is kap egy szobát, meg a házi-szolga is. /14/

A ház méreteit lásd a Bevezetés 8.számú jegyzetében Ad domum Kolb kezdettel.

A ház lakói

Antonelli Bertalan	1709 - 1718
Smackers Péter	1718 - 1755
Kertizza Ferenc	- 1773
Witmann József	1773 - 1776
Szányi Ferenc	1766
Mitterpacher Dániel	1777 - 1788
Adjics István	1788 - 1796
Szalágyi István	1796
Beniczky Károly János	1796 - 1817
Bésán Ignác	1817 - 1825
Kolb Konrád	1827 - 1830
Terstyánszky Imre	1831 - 1838
Juranics László	1838 - 1851
Peitler Antal	1851 - 1860
Szalay Antal	1860 - 1863
Klivényi Jakab	
Troll Ferenc	1866 - 1867
Baán József	1867 - 1868
Cirk Alajos	1868
Pollák János	1868 - 1885
Zsinkó István	1885 -
Wurster József	
Pozsgai József	- 1918
Igaz Béla	
Jakab Béla	- 1949
Cserti István	1949 - 1961

Jegyzetek

- Baranya megyei Levéltár. Az 1965. évi Conscriptio.:
 Locus desertus sub nr. 176. Ruderibus exstans, continens in se quoad latitudinem tam a facie, quam retro 44, quoad longitudinem vero 70 passus, habens fontem et cellarium, assignatus est pro futura residentia R D Francisco Godefri Fürstenbusch, custodi Canonico Quinqueecclesiensi. Anno 1698. die 30. Decembris. Locus desertus sequens ruderibus exstans sub numeris 177 et 178, se extendens in latitudinem ad 53 et in longitudinem ad 70 passus. Assignatus est Admodum Reverendissimis Dominis Canoniciis Quinqueecclesiensibus Bartholomeo Antonelli et Valentino Roitz dimidiatae pro futuris residentiis. /Romos, puszta hely, elől és hátul 44 lépés széles, 70 lépés hosszú, rajta kut és pince. Ki van jelölve Fürstenbusch Gottfrid Ferenc pécsi órkanonoknak székházul. 177-178. Romos, puszta hely, amely 53 lépés széles, 70 lépés hosszú. Ki van jelölve felében Antonelli Bertalan és Roitz Bálint pécsi kanonokoknak jövendő lakásul./
- Aigl: Historia Brevis, pag. 44. Hanc in fundo Capitulari existentem humilem et arundine tectam domum primum incoluit Nicolaus Petrus Smackers. /Ezt a káptalani telken lévő alacsony náddal fedett házat legelőbb Smackers Miklós Péter lakta./
 Aigl: Ugyanott pag. 88. Antonelli ról: Mortuus est 1716. mense Aprili. Fasciculus 458, nr. 38, hoc ei dat elogium: Vir mitis ingenio, optima conversationis, in bonis Capituli zelosus et sedulus laboratur. Tametsi non diu praebendam usuaverit, tamen in fundo Capituli domum aedificare coepit, quam actu R D Cantor incolit. Probabilis Emericus Bohus. Hic enim, dum fasciculus scriberetur, Cantor erat. /Mehalt 1716 áprilisában. A /58 köteg 38, aktája ezt a dícséretet írja róla: szelid természetű, kitűnő társalkodású férfi, aki a káptalani javak kezelésében is buzgó, szorgalmas, noha nem sokáig élvezhette javadalmát, mégis, a káptalani telken lévő házat építeni kezdte. A kántorkanonok akkor valószínűleg Bohus Imre volt. Az akta íráskor ugyanis ő volt az éneklőkanonok./
 Aigl közlésében két tévedés van: 1. Az akta lelőhelye nem 38, hanem 33. szám. 2. Az akta keltékor nem Bohus volt a kántorkanonok, hisz ő 1716-ban meghalt, hanem Smackers.++
- Káptalani Levéltár. 458. köteg, 1.szám: Domus Smackeriana sub tumultu Rakocziana per Bartholomeum Antonelli, circiter anno 1709 occupata. /A Smackers-házat a Rákóczi zavargások idején 1709 körül Antonelli foglalta le./
- Káptalani Levéltár. 195.köteg. 30-34.számok.
- A keltezéssel ellátott szövegek mind a Káptalani Jegyzőkönyv megfelelő idejének adatai.
 1749. október 5..... domus eiusdem Canonialis externe iam desolata instantaneam reparationem exigit.
 Levél Smackerhez: Canonicaem Dominationis Vestrae residentiam ruinae iam proximam, ne penitus collabatur, tecto providendam esse.
 1749. október 26. Tractu temporis ult-aque domus in dies magis desolatur.

1764. november 22.... domus et reliqua ad domum pertinentia aedificia ruinaeobnoxia esse.

1765. március 2.... ut imprimis cubiculum familiae ad septemtrionem domui adnexum ab imo de novo erigatur, eidemque cubiculum alterum ad aequalitatem altitudinis reliqui aedificii superstruatur. Deinde loco saepium hortum ambiantium muri exstruantur et haec hoc ipso anno effectui participentur. Demum stabulum fundo et domui proportionatum ex materialibus excitetur.

1765. május 11.... in parte quad et familiare cubiculum eundem in statum devenire permiserit, ut actu penitus foret inhabitabilis. Puteum quoque cum Vivario commuem... 12 orgiarum profundum, non prout invenerat, catena et situlis provisum, sed penitus destitutum... reliquerit.

Javaslat: Primo puteus illa cum concursu Vicarii reparatur. Expost vero domus familiae et culina erigatur solid-e, it conformiter ad aequalitatem reliquae partis, ut superius duo cubacula, pro commoditate accederent. Atrium autem et gradus lignei cum columnis inferne lapideis, superne ligneis per longitudinem aedificii ducerentur. Aliud corpus medionale iniuria tempestatum in quantum laesum foret, in tecto restauratur. Et quia cinctura horti ex sepiibus... quasi quinquennio cum ingenti agravario subditorum restorationem exigeret, moderna quoque cinctura iam vetustatem oleret, iudicatum est eandem de bonis materialibus ope murariorum erigendam.

1767. április 27. Petz költségvetése:

1. Prosecundo tractu priori cubiculo familiae et culinae superimpedendo in parietibus universim numerantur orgiae cubices 44, ad singulum orgiam cubicem requiritur lapidum orgia una, in toto 55 fl.
 2. Murario per singulam orgiam cubicem 1 25, in toto 88 fl.
 3. Pro tecto ligna cedent subditi. Fabro lignario laborem dirigenti. 1 60 fl.
 4. Pro labore architecti 40 fl.
 5. Pro esseribus in duplex tabulatum insummendis 300, centum a florenis 10, in toto 30 fl.
 6. Pro lattis nr. 300 centum s 3 fl. in toto 9 fl.
 7. Pro clavibus ad singulam latta, nr. 5, sunt 1500, centumam a 33 1/3, in toto 5 fl.
 8. Pro pegmatibus ligna devehent subditi, monotrochia tria sunt necessaria, singulum an uno Imperialitem duo surculi, pro singulo 50 X, pro ligone necessario in exustione calcis et subigendo cemento 50 X, in toto 6 fl.
 9. Duo latera horti, quinonale et meridionale, faciunt orgias 44, tertium vero latus est longitudinis orgiarum 17, in unam orgiam cum fundamento pedum novem, intrat orgia in unam adeoque in toto orgias lapidum 61, pretium in toto supra 76 25 fl.
 10. Calcis universim pro hoc perficiendo 150 cubuli, pretio ordinario cubulum a 50, in toto 11 fl.
 - Ad tectum requiruntur imbrices 5000, in toto 75 fl.
 11. Et quia puteus erit primo restaurandus, ut utriusque serviat, communibus expensis cum Domino Domsics, quae repa-ratio, facile ascendet ad fl. 50. Adeoque in medietate facit 25 fl. Summa 535 85 fl.
 - Approbatum. Fiat. Datum in Consistorio die 8. Martii 1765. habito.
6. Káptalani Jegyzőkönyv. 1773. június 30.: Inter domos Canonicales RR DD moderni Cantoris et Francisci Szemenich

quoad stillicidium stabuli, quod noviter in fundo Cantoris erigitur... /A jelenlegi kántorkanonok és Szemenich Ferenc háza közti istállónak, mely most újból épül, vizet elvezető csatornája.../

7. Káptalani Jegyzőkönyv. 1786. április 10.
8. Ugyanott: 1790 augusztus 13.: Ad propositionem R D Szalágyi assensus in id praestitutum est, ut cum nebulare vetus ad partem occidentalem situm ad ruinae proximum sit, R Dominatio Sua, de eodem, sicut iudicaverit et domus utilitas postulaverit, statuere valeat. /Főtisztelendő Szalágyi kanonok kérésére, hozzájárultak, hogy házának nyugati oldalán lévő régi és összedőléssel fenyegető nuberáléja ügyében tetszése és háznak előnye szerint intézkedjen.
9. Káptalani Jegyzőkönyv. 1791. január 27.
10. Káptalani Levéltár. Székesegyházi fond. 929.köteg.
11. Káptalani Jegyzőkönyv. 1832. április 24. Talán e bejegyzés mögött lappang annak a rejtélynek a megoldása, mely a ház homlokzatának szemléletkor merül föl az ember lelkében. A földszint kapubejárásával, ablakaival, boltozatos termelvei barokk vonásokat mutat. Ellenben az emelet, mely szinte rákényököl a párkányra, más jelleget árul el. Az ablakokat itt nem fülestök keretezi, a helységek mind síkföldműek. Mindezek a klasszicista stílusra, tehát a XIX.század első felére utalnak. Sajnos, a kutatás során nem derült ki, mit állapított meg az említett Bizottság, még kevésbé, milyen építkezés követte a Bizottság döntését. Előfordhat, hogy a földszint még Antonelli alkotása az 1720 körüli évekből, de bizonyos, hogy 1767-ben még korai a klasszicista stílus alkalmazása. Viszont az is igaz, hogy 1767-ben az iratok tanúsága szerint a főépületnek csak a tetőzetét újították meg. Föltehető tehát, hogy 1832-ben már a loo évnél idősebb emeletet újjá kellett alakítani.
12. Káptalani Jegyzőkönyv 1873. 65.pg.
13. Káptalani Jegyzőkönyv 1917. november 23.
14. Káptalani Jegyzőkönyv 1918. február 8.

Egyöntetű az idevágó szakírók /Aigl, Brüsszgle, Szentkirályi/ véleménye, hogy ezt a házat részben Kapucsy György nagyprépost, részben unokaöccse és utóda, Fonyó Sándor építette. Véleményük láthatólag a káptalani levéltárat, mint annak egyik őrzője, jobban ismerő Aigl-ra támaszkodik, aki ezeket írta könyvében: /1/

"Ezt a házat káptalani területen Kapucsy György, pécsi kanonok építette, aki azt végrendeletileg 1730-ban unokaöccsének, Fonyó Sándor, tamási esperes plébánosra hagyományozta.... azzal a föltétellel, ha kinevezik kanonokká és így a házban utóda lehetne. A kinevezés megtörtént, noha a káptalan tiltakozott az idősebb kanonok ősi szokáson alapuló házválasztói jogának megsértése miatt.... Ezt a szegényes, náddal fedett házat idők folyamán Fonyó a mai állapotba építette ki." Sőt, Fonyó életrajza kapcsán: "Ő /Fonyó/ a nagybátyja által épített házat a jelenlegi fényes állapotba helyezte."

Kissé gyanus ez a végrendeleti rendelkezés. Nemcsak azért, mert nepotista izü, nemcsak azért, mert a Káptalan is óvást emelt ellene, hanem azért, mert egy szegényes, nádfödeles ház nem lehet ellenértéke egy kanonoki javadalmazásnak. Ha Nesselrod /és nem Klimó, mint Aigl írja/ püspök elfogadta a föltételt, akkor a ház nem volt exilis, szegényes, földszintes, hanem nagyobb, emeletes. Fölfogásunk ugyan ellenkezik Gosztonyi véleményével, mely szerint Kapucsy előbb a bejárattól nyugatra eső két szobát, később a keleti oldalán egy szobát épített, de az emelet kialakítása már Fonyó érdeme.

Azért a mi fölfogásunkból sem sikkad el nyomtalanul a szegényes kis ház emléke. Az 1695. évi Conscriptio Fürstenbusch kanonoknak utalta ki jövendő lakásául ezt a telket. A nevezett azonban nem vette igénybe, hanem a mai Megye utcában telepedett le. Az 1785 körüli jegyzék szerint a telket Varga Jozsó, egyébként ismeretlen egyén, vette birtokba és ő építhette föl szegényes kis hajlékát. Ennek halála után, a jegyzék szerint körülbelül 1713-ban Kapucsy foglalta el a házat. /2/ Kapucsy

tehát 1730-ban bekövetkezett haláláig lakott it. Alig hihető, hogy ez az agilis ember tizenhét éven keresztül megelégedett volna egy szegényes kis házzal.

Fonyó Sándor nem sokára kinevezése után foghatott a ház további kiépítéséhez, mert halála után közvetlen utóda, Pethő kanonok azt jelentette ki Klimó püspökhöz irt levelében, /3/ hogy a házat 300 forintos költséggel tataroztatta. Fonyó építkezését a halála után fölvett hagyatéki leltárból olvashatjuk le. Ez a leltár a termek szerint közli az ingóságokat. Talán nem lesz érdektelen, ha a termekkel kapcsolatosan megemlítjük az ott függött képeket is: /4/

In abitu superiori domus. /A ház felső folyosójában/
In cubiculo 1. medio et Pransorio /Az ebédlőben/:

5 effigies seu Episcoporum /5 püspökkép/

5 minores imagines in tela pictae /5 kisebb vászonra festett kép./

In cubiculo 2. versus occidentem /A nyugati szobában/

7 imagines in tela pictae /vászonra festett kép/

In cubiculo 3. versus occidentem

3 imagines vitrae

3 imagines pictae

In cubiculo ad orientem penes Sacellum: /keletre a kápolna mellett/ szobában: /

2 imagines pictae

2 imagines in vitro.

In Sacello:

In cubiculo 1. hortum versus: /A kert fölöli 1. szobában/

8 imagines pictae cum suis listis /keretekben/

In cubiculo 2. hortum versus:

5 imagines pictae

1 imago picta Beatae Mariae Virginis.

In cubiculo 3. hortum versus:

2 imagines pictae

2 imagines vitreae

In cubiculo 4. hortum versus:

In cubiculo 1. seu laboratorio arcularii

In fumatorio

In dispensa

In culina

In cubiculo culinae vicino /A konyhával szomszédos szoba/

In camera seu conservatorio

In cubiculo superioris clavigeri /az emeleti kulcsárszoba/

2 imagines a pariete pendetes /Falon függő/

1 effigies imperatoris /Az uralkodó képe/

1 effigies matris imperatoris. /Az uralkodó anyja./

In cubiculo inferiori clavigeri /Földszinti kulcsárszoba/

2 imagines ad telam pictae /Vászonra festett képek./

In nebulariis areae /Az udvari nebularekban/

A levéltár a termeket nyilván az utcai front emeletén kiindulva sorolja föl, mert az ebédlőtől nyugatra két szobát, keletre szintén két szobát említ, holott itt ma csak egy szoba van. Ez csak úgy lehetséges, hogy az ebédlő melletti szoba volt a kápolna, míg a folyosó keleti vége volt a kápolna melletti szoba. Ez viszont annyit jelent, hogy a mai lépcsőház még nem létezett, az emeletre a folyosó nyugati végén lehetett feljutni. Lényegében azt az állapotot tünteti föl a később ismeretendő 1829. évi leírás, mely ezen a szakaszon 5 szobáról tesz említést. Annyi azonban bizonyos, hogy a leltár főlvétele idejében 1767-ben már létezett a kerti front. /5/

Nyitva maradt mindeddig a kérdés, tulajdonképpen mit épített Kapucsy és mit Fonyó? Sajnos, e kérdésre vonatkozólag nem kapunk szabatos választ, mert a rendelkezésünkre álló két forrás egymással látszólag ellenkezik és a részletekre egyik sem tér ki.

Fonyó Sándor e szavakat írta 1764. január 12-én kelt végrendeletében: "Noha nincs szoros értelemben vett jogom intézkedni házamról, mégis mivel nagy költséggel nagyobbítottam, rendbe hoztam, a sárból, nádból, fából /készült házból/ szilárd házat alakítottam át, kérem, hogy Főtisztelendő Pethő őrkanonoknak juttassák." /5/b/ A szöveg azt a benyomást kelti, hogy Fonyó eredetileg szegényes épületét alakította át ujjá. Ezzel szemben Kapucsy 1730. augusztus 26-án kelt végrendeletében kétszer is említi házáat. Ezt a káptalani telken saját költsége men fölépített és megőrzött házat... A házat pedig, melyet A FÖLDÉE TEMETETT ROMOKBÓL SAJÁT pénzemen emeltem és fölépítésére több mint hatezer forintot költöttem. /5/c/

Az említett hatezer forint, a Káptalan óvása, hogy a legjobb ház ne kerüljön a legfiatalabb kanonok kezére, mutatja, hogy Kapucsy nem egy szegényes, nádfedeles házat hagyott utódjára.

A látszólagos ellentmondást talán így lehetne feloldani: Fonyó beszél egy házról, melyet megnagyobbított. Ez vonatkozhat a Kapucsy által emelet utcai frontra, melyet Gosztonyi szerint később toldottak meg a mai bejáratától keletre.

Visszont a nádfedeles ház vonatkozhat a kerti frontra, melynek barokk jellege kétségtelen.

A ház további sorsáról a következő adatok tájékoztatnak: 1811. december 9.: A házat 750 forint költséggel tatarozták. Fejtörést okoz azonban az adat folytatása: /a ház új lakója/ ugyanis följajnlja a kanonoki házának fölmagasítása következtében fölöslegessé vált 5 szoba ajtaját a hozzátartozó zárákkal együtt. A fölmagasítás nem jelentheti az emelet átépítését. Valószínűbb, hogy az ajtók voltak alacsonyak az utcai front 5 szobájánál, ezeket cserélték ki másuttal való felhasználás végett. Zsivics Máttyás nem sokáig használhatta ujjáalakított lakását, mert 1814. december 14-re virradólag saját lakásában rablójlikosságnak esett áldozatul.

1829-ben a ház bővebb leírását olvashatjuk: /6/ "Tertia domus Canonicalis. Statutur in contiguitate prioris domus canonicalis versus occasum ad unum tractum perstructa, una cum posteriori 141 orgias quadratas in extensione tenens, imbricibus tecta, quam R D Johannes Nagy... modo inhabitat. In parte anteriori superius praeter refectorium sunt 4 cubilia charta incolorata obducta, vulgo tapecirert et tabulatis quadratis strata, vulgo parchetirt. In posteriori parte praeter refectorium aestivale sunt 4 cubilia. Inferis in parte anteriori sunt 3 cubicula, una culina et una dispensa, in posteriori autem 1 cubiculum, 1 culina, et alia item lotoria, per quam etiam introitus ad hortum patet, necnon duo camerae. In aedificio domui apposito, imbricibus tecto eset currule, item stabulum pro 6 equis, dein stabulum pro 5 vaccis et recinatorium pro conservandis vasis et lignis orgialibus, quae in extensione 42 orgias quadratas efficiunt. Granarium 102 orgias quadratas amplum imbricibus-que tectum, praeter quod in casum necessitatis pavimentum quoque domus et currulis pro frugibus deservit, cum duplicato pavimento existit. Sub granarii parte anteriore est cellarium, item aliud infra domum pro conservandis vasis vacuis, dein cellarium subterraneum ad plures partes divaricatum, loco urnarum capax. Hortus, in quo est domus vitriaria, se extendit ad 516 5/6, area autem

ad 224 4/6 orgias quadratas. Penes introitum domus in area existit puteus et hara simplex."

A harmadik kanonoki ház az előbbi kanonoki ház szomszédságában, attól nyugatra áll, egyemeletes, a hátsó résszel együtt 141 □ ölre terjed ki, cseréppel van fedve, jelenleg... Nagy János lakja. Az utcai részen az ebédlőn kívül van 4 szoba, színes papírral bevonva, vagyis tapétázva, padlóját négyzetes lapok borítják, azaz parkettázott. A hátsó részen, a nyári ebédlőn kívül van 4 szoba, az utcai rész földszintjén van 3 szoba, egy konyha és egy kamra, hátó részen pedig egy szoba, egy konyha és a mosókonyha, melyből a kertre nyílik egy kijárat, valamint még két kamra. A házhöz csatolt, cseréppel fedett épületben van a kocsiszín, istálló, 6 ló és egy másik istálló 5 tehén számára, továbbá pajta edények megőrzésére és tüzelőfa tárolására. Ez az épület 42 □ öl terjedelmű. A magtár 102 □ öl nagyságu, cseréppel van fedve. Ez termények tárolására, de erre a kocsiszín padlása is szolgál. A padlás két-szintes. A magtár elülső része alatt van a pince az üres edények tárolására szolgáló épület alatt is van egy másik pince. A ház alatt is van egy több részre osztott looc akó bor befogadására szolgáló pince. A kert, melyben van egy üvegház, 516 5/6, az udvar pedig 224 4/7 □ öl nagyságu. A ház bejárata mellett az udvarban van a kut és egy egyszerű 61./

A leírás lényegében azt az állapotot tükrözi, melyet már ismerünk a Fonyó-féle 1767. évi leltárból. Az utcai rész /pars anterior/ emeleti 5 szobája jelzi, hogy még mindig nincs kiépítve a mai lépcsőház. Új adat a bejárat melletti kut és granarium megemlítése. Utóbbiról azonban még lesz szó.

1831. április 12.: A ház mellett, az utcára néző kerítés fala leomlott. Javitani kell.

1868. július: "Elhunyt Gottliebovics házának helyreállítására 3500 forintot engedélyeznek a hagyaték terhére, de ezen kívül még 700 forintot az építkezési alap terhére a lépcső megváltoztatására és az udvarba nyúló nyugati házrész két utolsó szobájának magtárrá való átalakítására."

1873. 65. oldal: "Baán kanonok a felső ambituson az udvarba nyúló épület összeköttetése körül célszerű változtatást kíván tenni."

1881. 264. oldal: "A Baán-ház hátsó részéhez folytatólag folyosót készítenek."

1893. december 5.: Lechner kanonok kívánja, hogy a volt Girk-háznál a Girk által lerombolt összekötő falat újból építsék föl a Girk-hagyaték terhére."

1894. július 6.: A Lechner-féle ház átalakítása 1074 forintba kerül.

Meg kell emlékeznünk arról az erkélyről, mely a lakóház nyugati oldalán, az emelet magasságában látható rácsos korláttal, és a kert felől rácsos lépcsővel. Talán erre vonatkozik a már érintett 1893. december 15. bejegyzés: Szeifritz bemutatja azt a rajzot és költségvetését, melybe a rácszatnak föllállítása kerülne. Mivel a költségvetés nagy, úgy döntenek, hogy a rácszatot, /melyet alighanem a püspöki palotából kaptak/ a Girk ház nyugati részén helyezik el.

A magtár.

Az 1829-évi leirással kapcsolatban szó esett a magtárról, a granariumról. De ez az év nem a magtár történetének kezdőpontja, eredete visszamegy a XVIII. század közepére, viszont története talán változatosabb, mint a főépület története és szorosan összefügg a sétatér mai kialakulásával. Az 1695. évi gyakran idézett Conscripctio sommásan kezeli a mai Rózsakert területét. Nem említi rajta házakat, romokat. A 174-175. számú tétel alatt egyszerű, pusztá helyről beszél. Mivel ez a terület, melyet egy 1795 körüli adata 497 □ öl nagyságúnak mond, a Káptalan által igényelt tömb délnyugati sarkát alkotta, városi polgár nem vehette birtokba, másrészt a Káptalan nem sietett új ház felépítésével, mert egyelőre mind a hat kanonok el volt látva lakással.

Az 1736. évi birtokfelosztás következtében a káptalani tagok nem csupán az ősi termény-tizedekből részesültek, hanem a saját birtokaikon termelt gabonát is tárolniuk kellett. Eleinte mindenki a saját házának emeletes padlásait vette igénybe, de mivel ez sem volt elegendő, önálló magtár felépítésére gondoltak.

A Janus Pannonius utca 6. számú házban lakó Domsics Mátyás őrkanonok a ház átellenében lévő romos, de beépítetlen területen az 1747-48. években közös káptalani magtárt kívánt építeni. Már korábban itt tőrtolta a székesegyház új tetőzetéhez szükséges faanyagot, a magtárhoz felhasználandó meszet, téglákat, sőt kutat is ásott. De amikor 1747 ősz folyamán a magtár építését elkezdték, Bellosevics Boldizsár és Fekete

Mihály szenátorok vezetése alatt hajduk jelentek meg a helyszínen, a velük együtt jött népsokasággal, az összehordott gerendákat részben elégették, részben sok kővel együtt kutba dobták és a kutat betömték, viszont a Káptalan dolgozóit elkergették azzal a jelszóval, ez nem egyházi terület, itt az egyház nem építközhet. Bár a Káptalan a munkát azonnal leállította, másnap újabb tömeg érkezett és folytatta a rombolást. A Káptalan hivatkozva egy 1738 és egy 1747. évi királyi rendeletre, panasszal fordult az Uralkodóhoz és kérte sérelmeinek orvoslását. /7/ Az uralkodó az ügyet a Vármegyéhez küldte le kivizsgálás végett. A vármegye 1749 január 14-én tett jelentést, /8/ az uralkodó döntése 1749 június 9-én kelt, elítélte ugyan az önkényes eljárást, de nem döntött a lényeges kérdésben: egyházi-e a terület, vagy nem. /9/ A város sem hagyta annyiban az ügyet, 1749. szeptember 22-én tizenhat tanút hallgatott ki, akiknek e kérdésre kellett válaszolniuk: 1. "Tugye-e a tanu, avagy hallota-e, hogy azon a helyen, hol mostanában Fő Tisztelendő Domsocs Mátyás Canonok Ur, ugy. mint Pécsi Egyház részére Granáriumot, vagyis életes házat építeni szándékozik, voltak-e régente házak. 2. Nemde ezen kérdésben vett Fundus mindenkor Város részére beirattatott és ennek hatalma alatt volt."

A tanuk mind a város joga mellett vallottak. /10/

Bizonyára e vallomások hatására a Káptalan is elállt az eredeti helytől és úgy rendelkezett, hogy a magtár a mai Rózsakert nyugati szélén, a jelenlegi pince vonala fölött, észak-déli irányban építetteti föl. /11/

A Pécsi Káptalani Levéltár őriz két iratot, melyeket nem hagyhatunk teljesen figyelmen kívül. Az egyik egy magtár homlokzati és alaprajzi rajza, valamint egy keresztmetszet a magtárról. A másik Hike Kristóf, pécsi kőfaragó 1748 december 9-ről keltezett, valószínűleg magtárhoz készített költségvetés. A rajzon nincs dátum, de van lépték, melynek alapján a magtár hossza megállapítható. A költségvetés viszont nem tartalmazza az épület méreteit. A két akta a kötegen egymás mellett fekszik, így azt a benyomást keltik, hogy összetartoznak. Bár gyanus a költségvetésben a magtárnak német elnevezése, Frucht Kasten, mégis elfogadjuk, hogy magtárról is van benne szó. Azonban 1. a költségvetés 30 nagy, álló ablakról beszél, amiről a rajz nem tud semmit.

2. A költségvetés 43 kisebb, tehát fekvő ablakot is említ. Ennek pedig ellentmond a rajzon látható, illetve elképzelhető ablakok száma.

3. A költségvetésben előfordul egy pince. Ennek a rajzon nincs nyoma. Tehát e kettő nem tartozik össze.

A költségvetés nagysága megfelelhetne a megvalósult magtár méretének, /Gnádiger alább idézett fölmérése 25 3/6 ölet tüntet föl, de a megvalósult magtáron sohasem emlegetnek a források nagy ablakokat. Sőt, amikor a Káptalan a mult század végén lakásokká akarta a magtárt átalakítani, azt mondotta, hogy a kisebb ablakokat meg kell nagyítani.

4. A rajz sem ábrázolja a megvalósult magtárt, mert ennek a rajzon lévő léptéke szerint 18 öl volt a hossza, míg a megvalósult /Gnádiger szerint ép úgy, mint az 1865. évi kataszteri térkép szerint/ 25 öl.

Az azonban nem kizárt, hogy a rajz mégis a tervezett magtár rajza.

Tehát az új magtár 1750 körül fölépült, de úgy látszik, a termények tárolása biztonságosabb volt a saját lakásban, mint a közös granáriumban, mert 1777. december 23-án a Káptalan arra kéri a Janus Pannonius utca 8. számú ház lakója, Pethő József kanonok, hogy a granáriumot és természetesen annak kertjét csatolják az ő házához. A Káptalan meglepi a kérés, mert hirtelenében azt sem tudja, valóban a szomszédos ház tartozéka-e, amint azt Pethő igyekszik bizonyítani, vagy attól független. Elhatározzák, hogy ez ügyben megkeresik a két korábbi, azóta püspöki méltóságra emelkedett lakót, a szükséges információk végett. A beérkezett válaszok azt igazolták, hogy nem a ház tartozéka. Erre 1778 február 10-én úgy intézkednek, hogy Pethő csak a magtár földszintjét használhatja. A közös tulajdon kidomborításának jeléül a Káptalan 1788 október 9-én elrendeli a magtár fogyatékosságainak javítását a közös pénztár terhére.

1811. december 9-én lakóváltozás során megállapítják, hogy a ház a granáriummal egyetemben kitűnő állapotban van. Ez az állapot sem volt hosszú életű /vagy talán/ a granárium sem volt olyan szilárd felépítésű, mint a főépület, mert az 1826 október 30-án tartott ülésen bemutatják Piatsek építész Gröndler ács és Krimm cserepes költségvetését a most Nagy János háza melletti pince és granárium helyreállításához, nevezetesen:

a vízvezetőcsatornát /canalist/ kövekkel kell kirakni, a magtár földszintjének északi részében a gerendák elkordhadtak, az emelet déli felében pedig annyira meghajoltk, hogy a homlokzat nemsokára összeomlik.

Határozat: a granariumot tavasszal, a többi azonnal ki kell javítani.

1831. április 22-én jelenti Nagy János kanonok, hogy telkének az utcára eső kerítésén a lécek elkordhadtak, helyébe kőből készült kerítést kér. Együttal kéri, hogy a közbeeső /azaz a kertje és a granárium telke közti / sövénykerítést bontsák le, ezáltal kertje is nagyobb lesz. A kérelmet teljesítik.

A telek átengedése jele, hogy a magtár jelentősége, ha ugyan volt korábban, gyakorlati szerepe megszűnt. Fokozták süllyedését a vidéken kialakult káptalani gazdaságok, később, 1848 után a tizedek elmaradása, helyette a katonaság vetett reá szemet, mert 1853 június 14-én úgy határoznak: "Az alsó szobákban, a kaputól belépve balra az ablakokat kivágnatni kellene, mert katonaszállásnak ez legalkalmasabb lenne."

Sőt, augusztus 6-án fölvetődik a kérdés: maradjon-e granárium, vagy nem. "Mivel régen nem tartozott a granárium ehhez a házhoz, és most el is vesszük, úgy határoznak, mivel az épület alul jó, adják 2-3 évre árendába. /Valószínűleg a katonaságnak ruhatáru./ Később építsék majd föl, alul boltok, felül lakásszobák legyenek. /A pince bejáratát máshol is lehet elkészíteni."

A boltokból és lakásokból nem lett semmi, mert az 1869. május 14. ülésen arról értesülünk, hogy Jarsch Ferenc építész bemutatta költségvetését a Káptalan által az ÁLLAMNAK kiadott magtár kijavítása és ablakok kitörése tárgyában. A költségvetés összegét 10 % levonásával elfogadták. Ez a helyzet 1883-ban változik, mikor a január 29-én tartott ülésen elhatározzák, hogy a magtárt a Káptalan a saját kezelésébe veszi, tatarozási költségeket viseli, kivéve a pincebejáratát, mert ezt a házlakója használja.

A saját kezelésbe való vétel ezuttal nem a magtár fölvirágoztatásának jele, hanem a vég kezdete, mert tíz év múlva e sorokat olvashatjuk a jegyzőkönyvekben: 1893 október 30.: Szeifritz dékán előadja, hogy a Káptalan tulajdonában lévő és a katonaság által hosszú időn át ruhatáru használt magtár mint szükségtelen és disztelen épület lebontandó. Ugyancsak le-

bontandó a Girk-féle ház üvegháza, /azaz a ma a Janus Pannonius utca 8.sz.házé/ melyet a Mária-kertben /ma Mecsekalján/ lehet elhelyezni. A magtár helyébe faltalpatazon faragott kőburkolaton nyugvó, diszes öntött vasrácsos kerítés lenne emelendő, ami a káptalani tért igen diszitené. A 100 méter hosszú vasráccsal együtt a költségvetés 2300 forintot tenne ki. A Káptalan hozzájárul azaz, hogy a dékán lépjen a kerítés ügyében összeköttetésbe a városi szepitészeti és építészeti bizottsággal. A munkálatokat a jövő tavasszal eszközöljék." Amíg a sétatér piac volt, addig nem bántotta az emberek széperzékét ez az épület. De 1893-ban már elkészült a mai székesegyház, a tér rendezése már javában folyt, így teljesen jogos volt a disztelen jelző. A város nyilván szivesen fogadta az ajánlatot, de egyttal arra kérte a Káptalant, járuljon hozzá, hogy az ut, mely addig a Káptalan utca 5. számú háztól délnyugatra huzódott a Szigeti kapu irányában, most déli irányt kapjon és az új kerítés mentén haladjon a mai Janus Pannonius utca felé.

Bár az új kerítés rajzát már 1893 december 15. ülésen bemutatják, annak elkészítése késett. Igaz ugyan, hogy a Pécsi Ujság 1894 március 31-i számában azt jelentette, hogy a kerítés munkálatai elkezdődtek, de ez csak előzetes beharangozás lehetett, mert az illetékes mérnök csak 1906 március 16. ülésen terjeszti elő a részletes költségvetést. A jegyzőkönyv szavai szerint: "A Szeifritz és Spiesz házaknál /Káptalan utca 5. és Janus Pannonius utca 8.sz./ a kerti kerítés, illetve az utcai házfal gyökeres átalakítása végett a mérnök beterjesztette a terveket, melyek szerint a jelenlegi vakolat leverendő, a fal 30 cm mélyen kiásandó és az így kivágott fal helyébe román cementbe rakott fehérkő oszlopos fal készitendő és vassal megerősitendő. A Szeifritz-ház kerítési munkái 1193 koronába, a Spiesz-ház nyugati fala 1614, déli fala 1566 koronába fog kerülni." A kerítés rajzát ma a Baranya megyei Levéltár őrzi.

A ház lakói

Kapucsi György	1716 - 1730
Fonyó Sándor	1730 - 1767
Petheő József	1767 - 1809
Zsivics Mátyás	1809 - 1815
Juranics Antal	1815 - 1828

Nagy János	1825 - 1853
Gottlibovics Pál	1853 - 1868
Baán József	1868 - 1883
Girk Alajos	1883 - 1893
Lechner János	1894 - 1900
Spiesz János	1900 - 1906
Wajdics Gyula	1906 - 1920
Romaisz Ferenc	1920 - 1921
Rézbányai József	1921 -
Koch Ede	- 1950

Jegyzetek

1. Aigl Historia brevis.. pp. 42. és 98.: Hanc domum in fundo Capitulari aedificavit Georgius Kapucsy Canonicus Quinqueecclesiensis, qui eandem legavit testamentaliter anno 1730 napoti suo Alexandro Fonyó tunc parochio et Vice-archidiacone Tamásiensi... ea tamen sub conditione, si ipsi in Canonicali stallo successerit. Quo eveniente et Capitulo incassum ea ex causa protestante, quod ex usu et consuetudine ultimo Canonico, neglectis senioribus conferri domus Capitularis haud possit... Exilem domum hanc et arundine tectam Fonyó successive ad hunc in quo modo est, statum evexit.
Fonyó életrajza kapcsán: Ipse domum per Avunculum suum aedificatam... ad splendorem suum modernum evexit.
2. Káptalani Levéltár. 458.köteg 1.szám.
3. Szentkirályi István jegyzetei. Káptalani Levéltár.
4. Káptalani Levéltár. 102.köteg 21/b.szám.
5. A dátummal ellátott adatok mind a Káptalani Jegyzőkönyv megfelelő évszáma alatt található.
- 5/b. Káptalani Levéltár. 101.köteg,20.szám: Etsi autem de stricto iure circa domum nullam habeam dispositionem, quia tamen eam magnis expensis auxi, in meliorem ordinem redegei, ex lutea, lignea, arundine solidam effeci, supplico, ut Domino Procustodi, Reverendissimo Domino Pethő, pro habitatione cedat.
- 5/c. Káptalani Levéltár. 100 köteg 4.2. szám.: Domum hanc in fundo Capitulari proprio meo aere aedificatam et conservatam ... Domum vero ipsam, quam ex rudibus terrae consepultis proprio aere erexi atque in structuram eiusdem ultra sex millia florenorum insumpsi.
- 5/d. Hac occasione declaravit, quod gratitudine erga V. Capitulum ductus pertas cubiculorum 5 cum seris suis post elevationem domus suae Canonicalis removeri debentes ad usum Domini applicandas gratuito cedat. Káptalani Levéltár, Jegyzőkönyv 1811. december 9.
6. Káptalani Levéltár. Székesegyházi fond. 929.köteg.
7. Káptalani Levéltár. 72. köteg 58.szám.
8. Káptalani Levéltár. 70.köteg. 19.szám.
9. Káptalani Levéltár. 188. köteg 21.szám.

10. Vörös Márton: A Scitovszky-téri romok kérdése. A Pécs-Baranyai Muzeumi Egyesület Ertesítője. 1941. 40-52.
11. Káptalani Levéltár. 158. köteg 33-34.számok. Hike költségvetése.

Entwurf

	Der Steinmetz-arbeith, bach Lauth dess Riss, den zur Löblichen Dohm-Körchen neu Zuerbauendem Frucht Kastan betragend. Nemlichen		
1-mo.	Werden 30 Grosse Fenster, so jedes 5 1/2 Schuhe hoch: Weith aber 3 Schule und betragen f d zusammen an Gelt	133	-
2-oo.	Werden 43 Fenster zum Kasten,ist jedes hoch 2 Schuhe, die Weitthe aber ist 3 Schuhe Machen	140	40
3-tio.	Werden Gemach 4 Keller-fenster. Sie sind	7	46 1/2
4-to.	Sind zu Machen 14 Thür Stöckh.Betragen	73	50
5-to.	Diesen Thür Stöckchen miessen kommen 28 Staffel,jedem 14 Saal-Paucke,zusammen 42 St.jedes mit einer Rundstaab, und betragen	112	-
5-to.	Kommen 6 grosse Thür Stöckke, nemblich zwey je die Frucht Kasten, Einer ins Gängl mit einer ins Prandtwein Haus: und zwey Keller Thürre Stöckke,Dise machen	37	50
6-to.	Werden 5 Camin-Thüre Machen	17	50
7-mo.	Sind 2 Thore zu machen,jedes mit eine Thürl.Zu diesen 2-en Thören Kommen 4 Straiff Stein vor die ist	12	-
8-vo.	? ie / zu Be/ tragen Einfahrten 4 grosse Pfeillen gemacht worden, und soll jede 5 Schuhe hoch von stein verfürttiget Werden. Betragen die Pfeillen	223	-
	Zusammen	832	36 1/2

Id est f 36 1/2 d.

Fünf Kirchen den 8 Gbris

Anno 1748

Cristoph Hike

Bürg. Steinmetz Meister allda

KÉPJEGYZÉK

1. Káptalan utca 2. Középkori rész
2. Káptalan utca 3. Klasszicizáló kanonokház
3. Káptalan utca 4.
4. Káptalan utca 5. *Ángyal*
Köztéri oldalhomlokzat
5. Káptalan utca 6.
6. Káptalan utca 8.
7. Szent István tér 14. Káptalani épület
8. Janus Pannonius utca *4.*
9. Janus Pannonius utca *4.*
10. Janus Pannonius utca *8.* Középkori kapuval

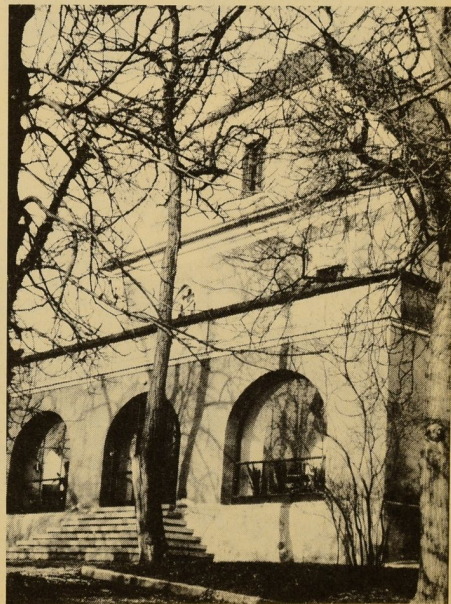
1

2

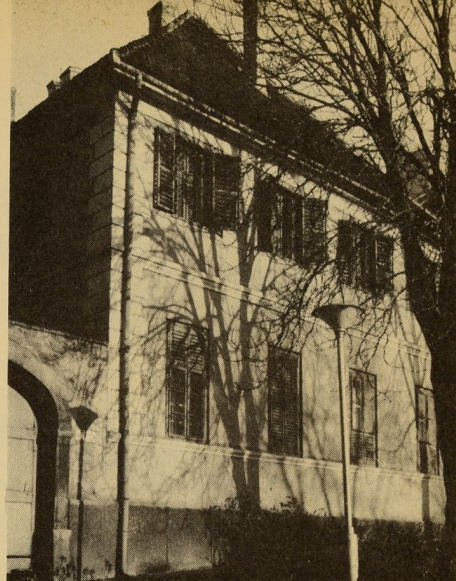
PEEL

3

4

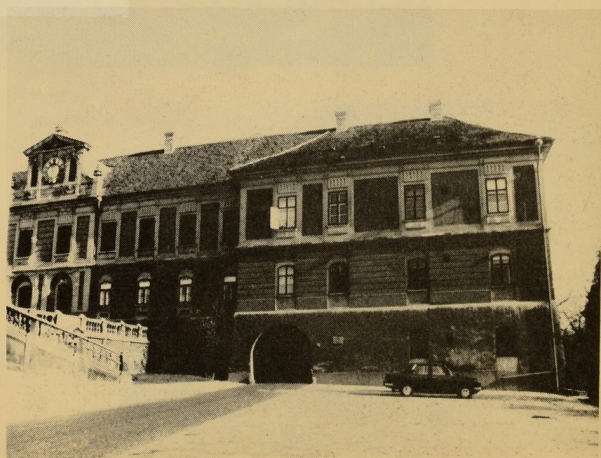

6

PIEL

5

7

8

9

10

TARTALOM

Előszó /Irta: Bezerédy Győző/	5
A pécsi káptalani házak	9
Jegyzetek	13
Káptalan utca 2. szám	17
A török idők előtt	17
A török után	23
1. A Kazó ház	23
2. A Glvovich ház	25
3. A Farkas ház	29
4. A Zsolnay muzeum	33
Jegyzetek	34
Káptalan utca 3. szám	36
Jegyzetek	39
Káptalan utca 4. szám	41
Jegyzetek	49
Káptalan utca 5. szám	51
Jegyzetek	55
Káptalan utca 6. szám	57
Jegyzetek	61
A székesegyházi plébánia épülete.	62
Jegyzetek	69
Janus Pannonius utca 4. szám	73
Jegyzetek	79
Janus Pannonius utca 6. szám	81
Jegyzetek	88
Janus Pannonius utca 8. szám	91
Jegyzetek	101
Képjegyzék	103

Dunántuli Dolgozatok /Publicationes Transdanubensis/ megejelent kötetei:

1. BAKAY Kornél: Régészeti tanulmányok a magyar államalapítás kérdéseire.
2. SZÓDY Szilárd: Pécs-Baranya felszabadulása a korabeli sajtó tükrében /1944. december - 1945. szeptember/
3. ANDRÁSFALVY Bertalan: A sárköziek gazdálkodása a XVIII. és a XIX. században.
4. BÁNDI Gábor: A dél-dunántuli mészbetétes népek kulturájának elterjedése és eredete
5. DANKO Imre: A magyarhertelendi női fazekasság
6. SAROSÁCSZ György: A mohácsi kerámia és története
7. FÜLEP Ferenc - BURGER Alice: Pécs római kori kőemlékei
8. GÁLLOS Ferenc - GÁLLOS Orsolya: Fejezetek Pécsvarad középkori történetéből
9. MANDOKI László - BODGÁL Ferenc: Az aradi gyásznap 125. évfordulóján
10. A Dél-Dunántul természettudományos kutatásának eredményei I. /tanulmánygyűjtemény, szerkesztette UHERKOVICH Ákos/

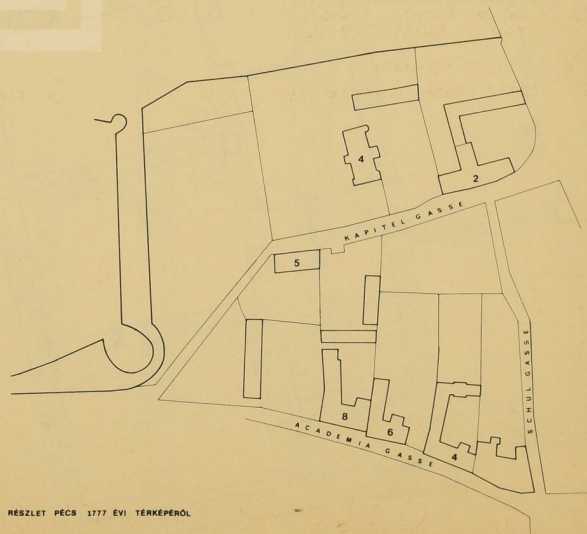
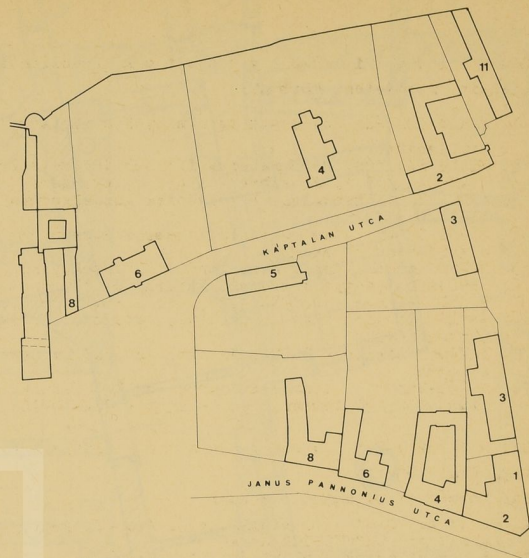
Dunántuli Dolgozatok /Studia Pannonica/ eddig megjelent kötetei:

/A/ Természettudományi Sorozat:

1. A Barcsi Ősborókás élővilága I. /tanulmánygyűjtemény, szerkesztette UHERKOVICH Ákos/
2. A Barcsi borókás élővilága II. /tanulmánygyűjtemény, szerkesztette UHERKOVICH Ákos/
3. A Barcsi borókás élővilága III. /tanulmánygyűjtemény, szerkesztette UHERKOVICH Ákos/

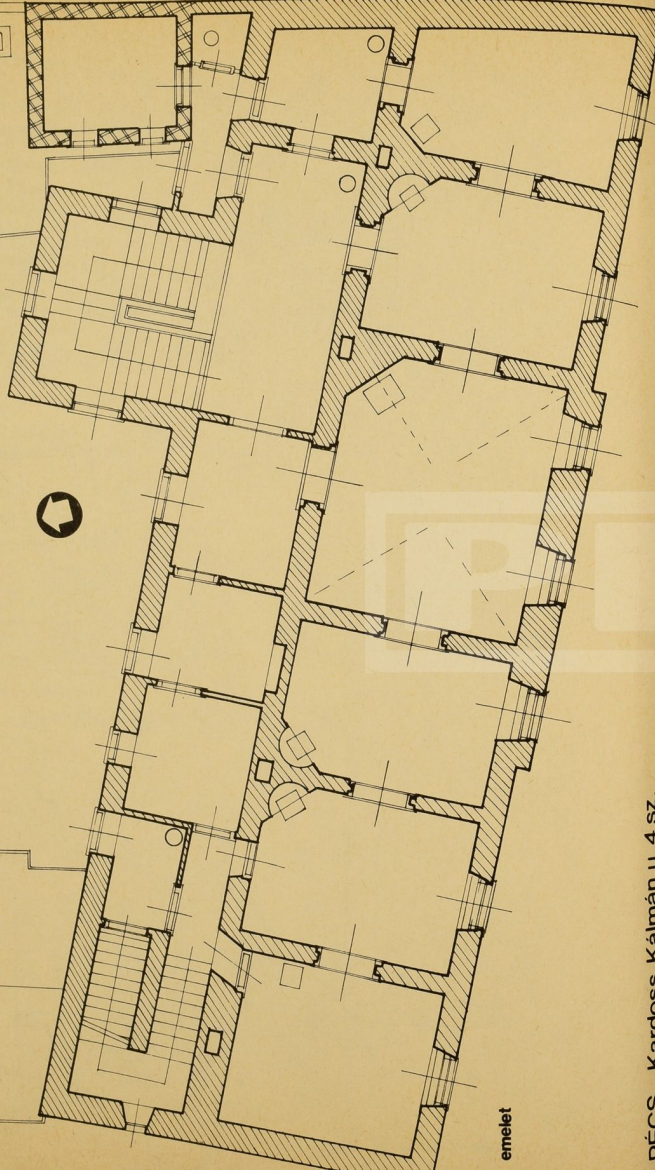
/D/ Néprajzi Sorozat:

1. ZENTAI János: Baranya megye magyar néprajzi csoportjai

1766–73 Szemenich Ferenc kanonok

XIX. sz.

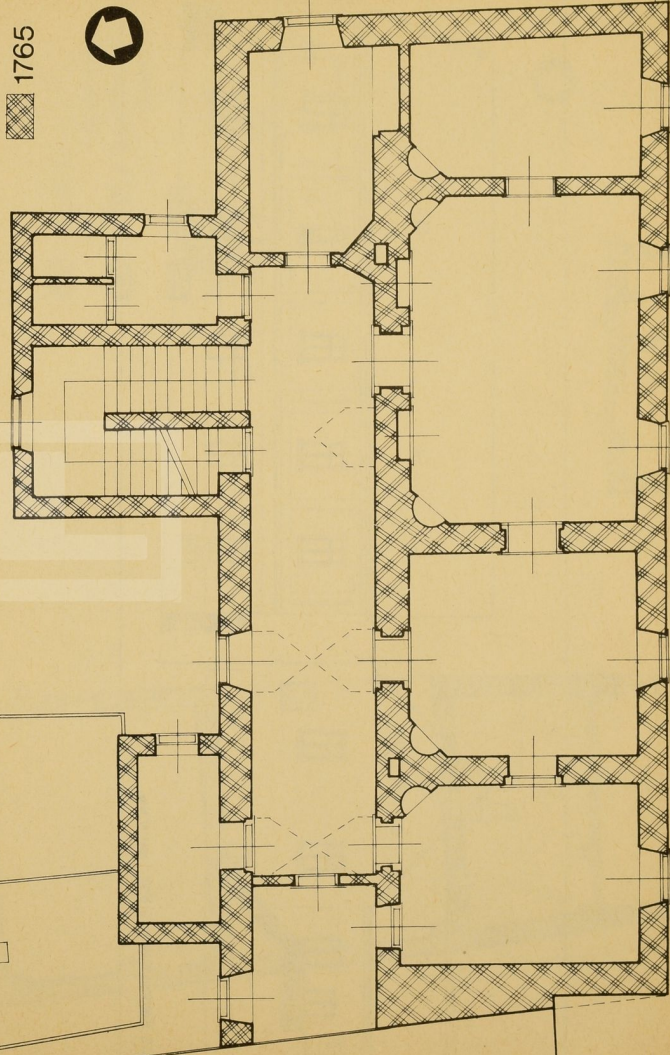

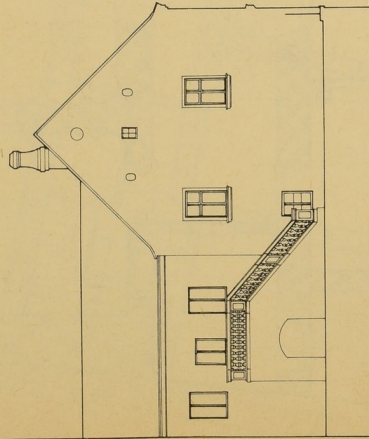
emelet

PÉCS Kardoss Kálmán u. 4 sz.

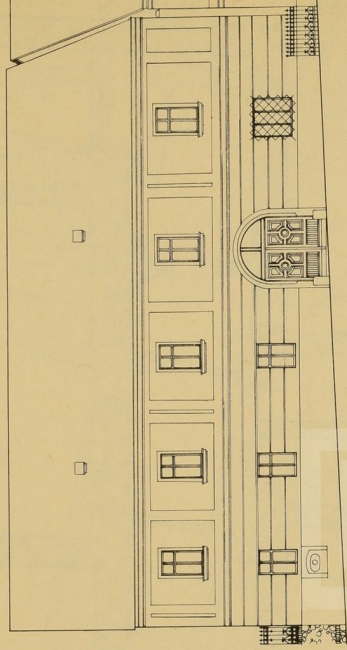
PÉCS Kardoss Kálmán u. 6 sz.

1765

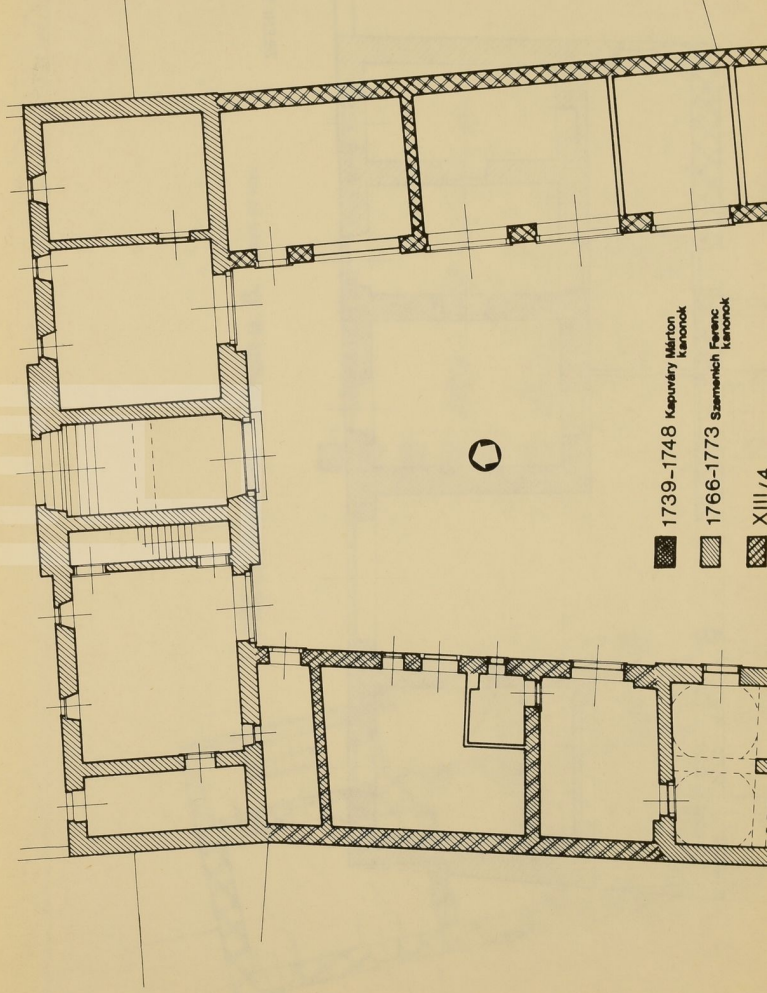

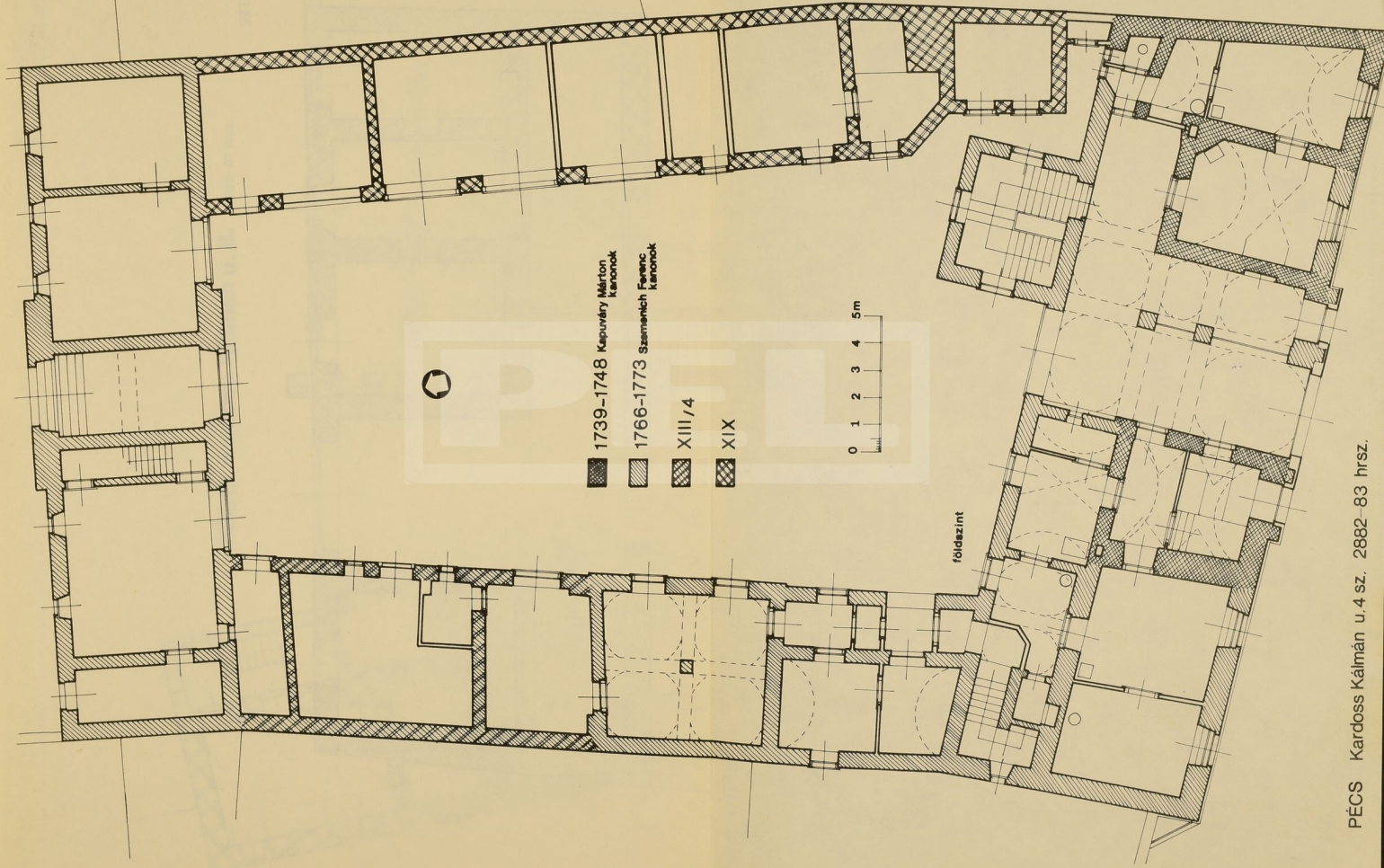
PÉCS Kardoss Kálmán u. B sz. 2866-97 ház.

ZELENÉ

- 1739-1748 Kapucny Márton kanonok
- 1766-1773 Szarmenich Ferenc kanonok
- XIII / 4

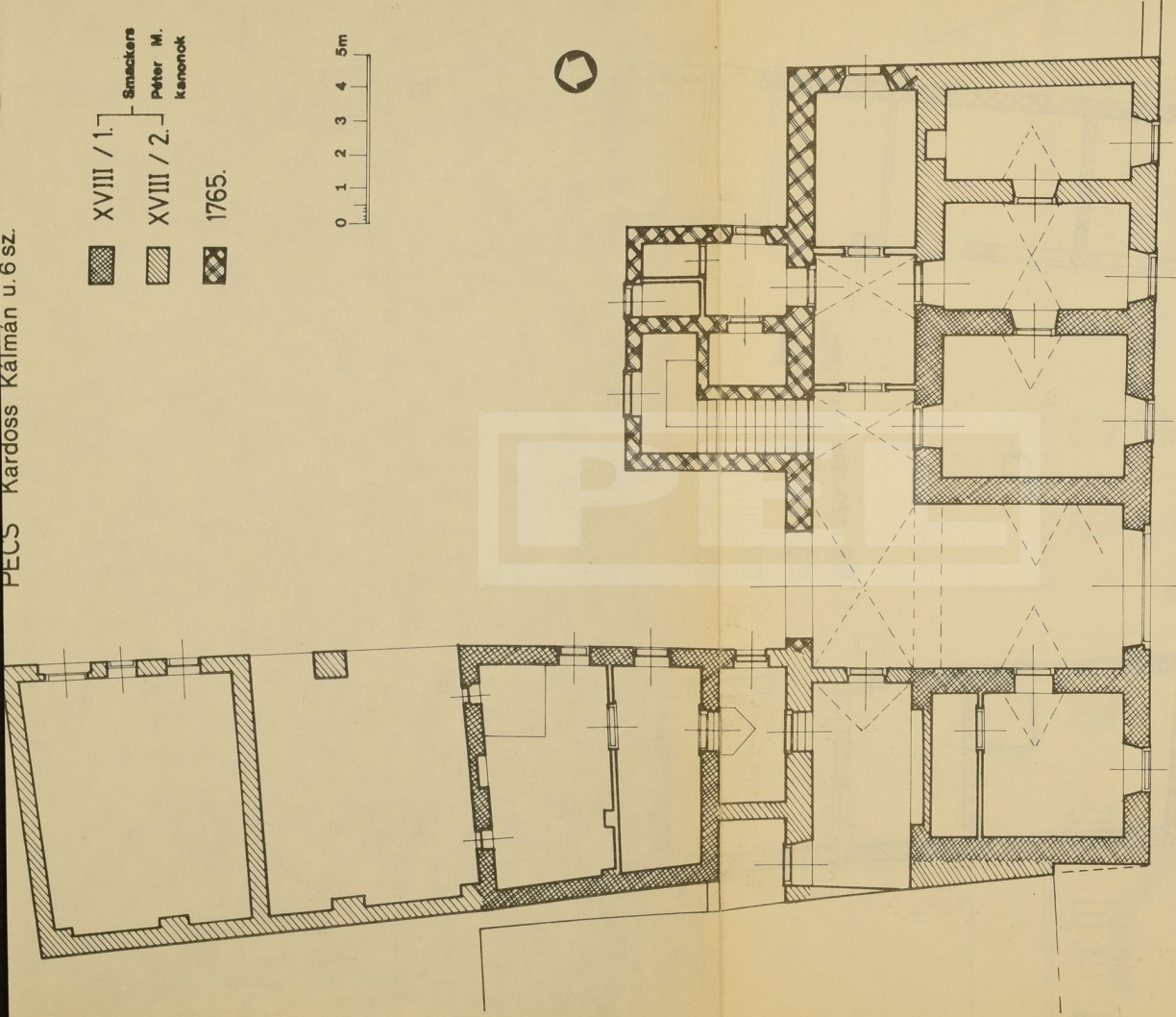
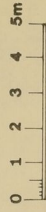

- 1739-1748 Kapuvány Márton kápolnák
- ▨ 1766-1773 Szarmatek Emeric kápolnák
- ▧ XIII/4
- ▩ XIX

0 1 2 3 4 5 m

földszint

- XVIII / 1. Smackere
- XVIII / 2. Péter M. kanonok
- 1765.

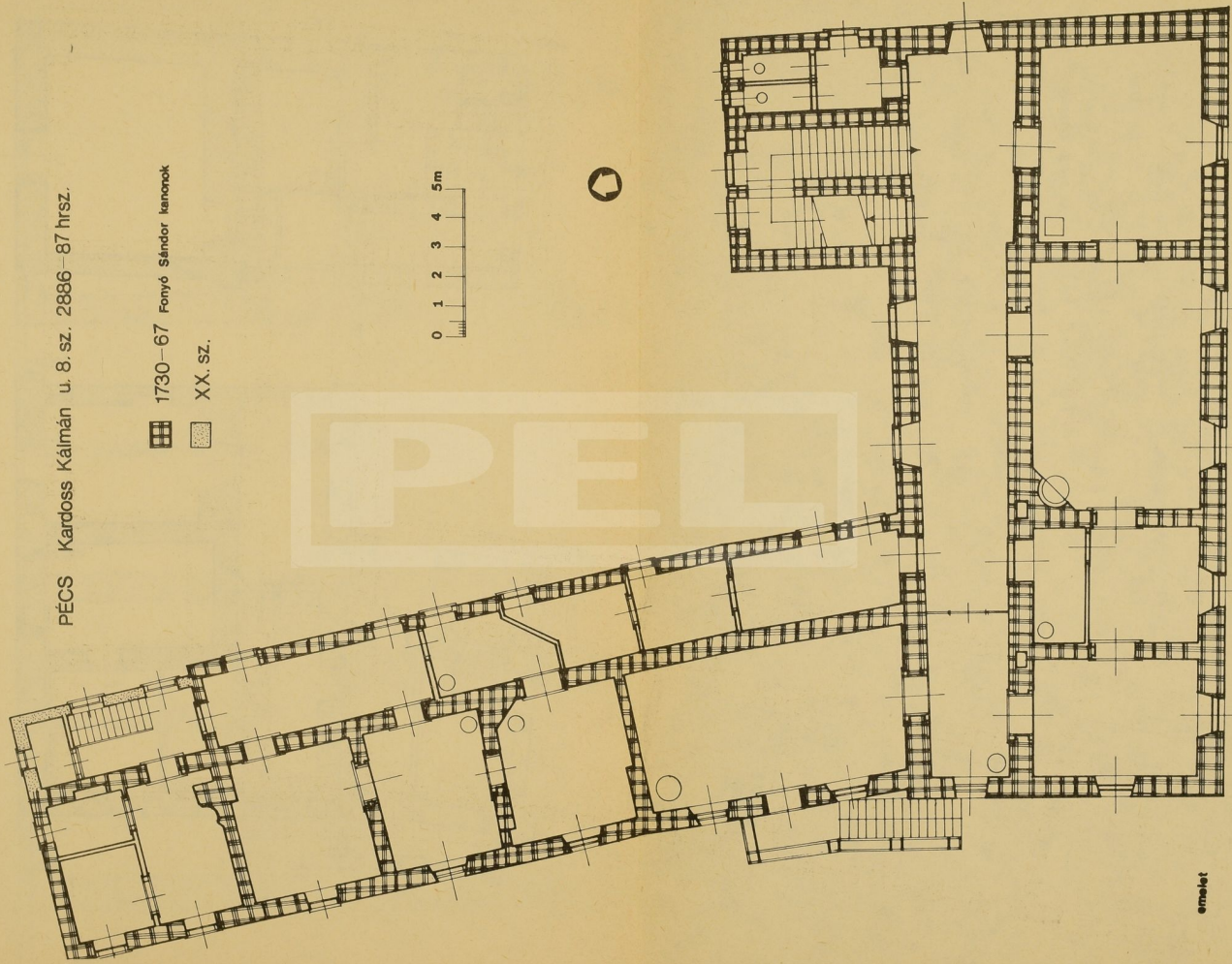

ZELENI F.

PÉCS Kardoss Kálmán u. 8. sz. 2886-87 hrsz.

▣ 1730-67 Fonyó Sándor kanonok
▣ XX. sz.

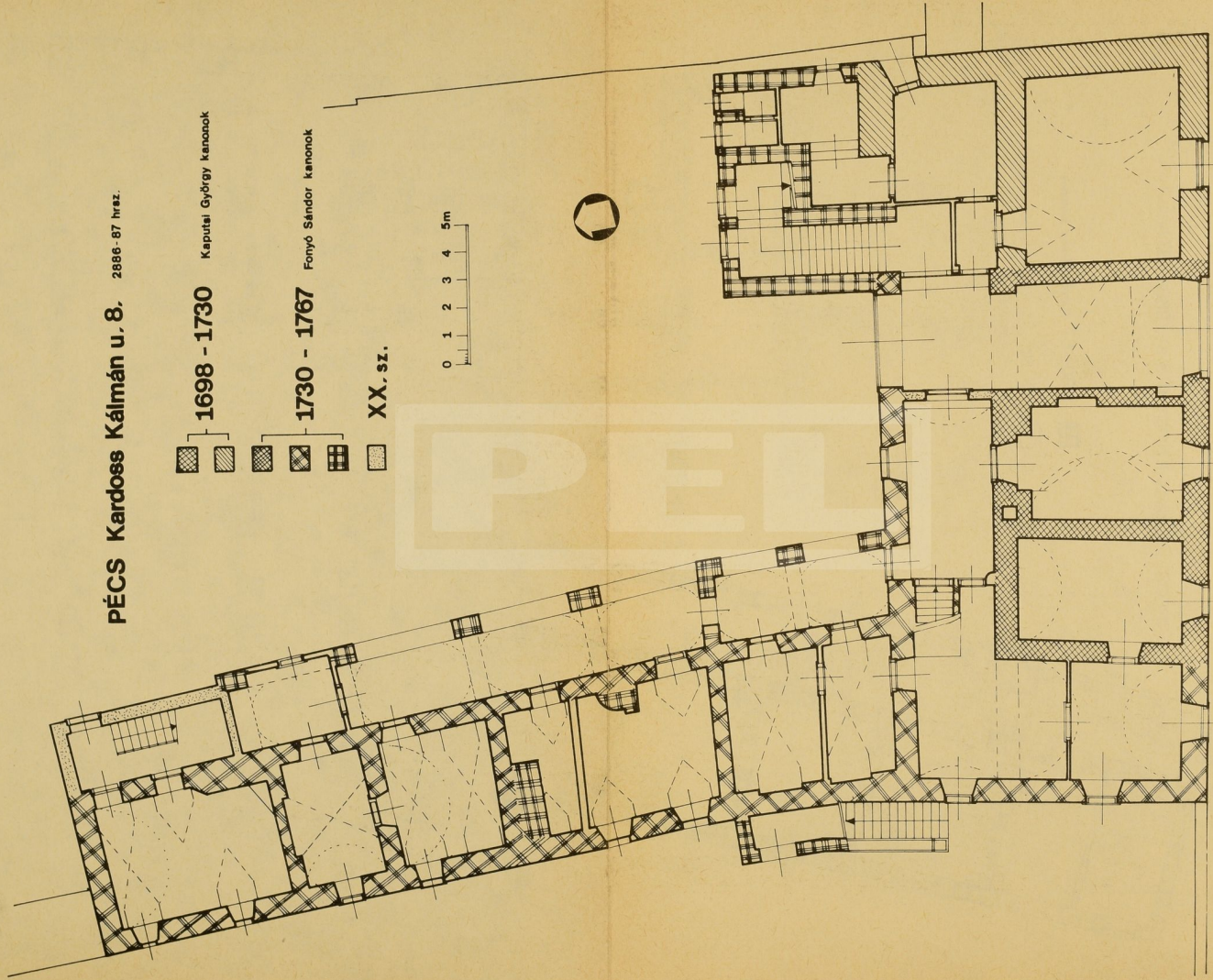
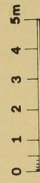
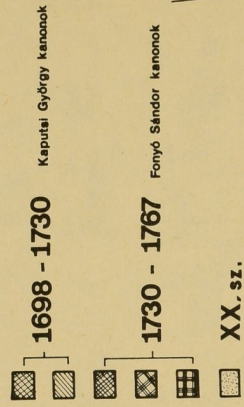
0 1 2 3 4 5m

emelet

ZELENF.

PÉCS Kardoss Kálmán u. 8. 2886-87 hrsz.

 XV. sz.

 XVI. sz.

 1726-49

Glovich Miklós kánonok

 XVII/3

 XVIII/4

 1833 43

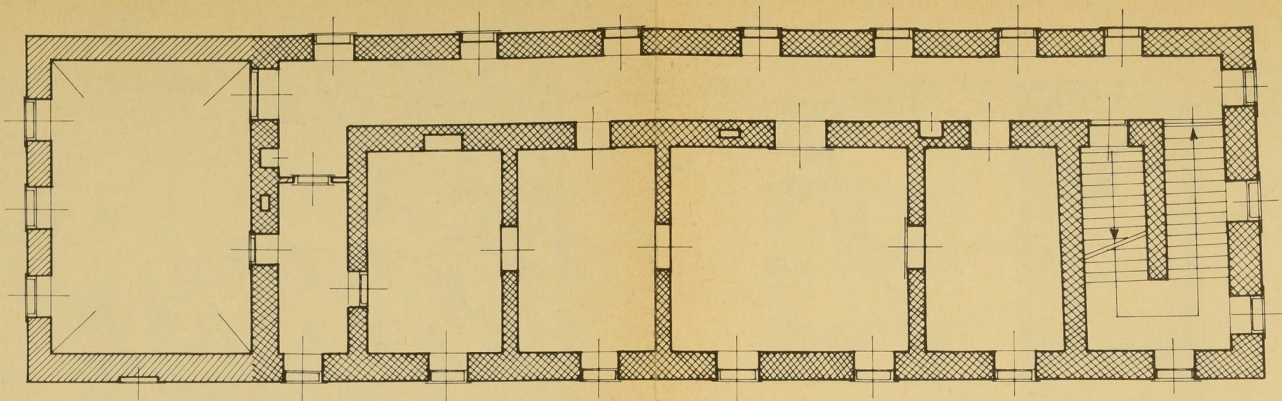
Miskolczy András kánonok

 XX. sz.

földszint

PÉCS Káptalan u. 2 2893 94 hrsz.

emelet

PÉCS Káptalan u. 3.sz. 2890-91 hrsz.

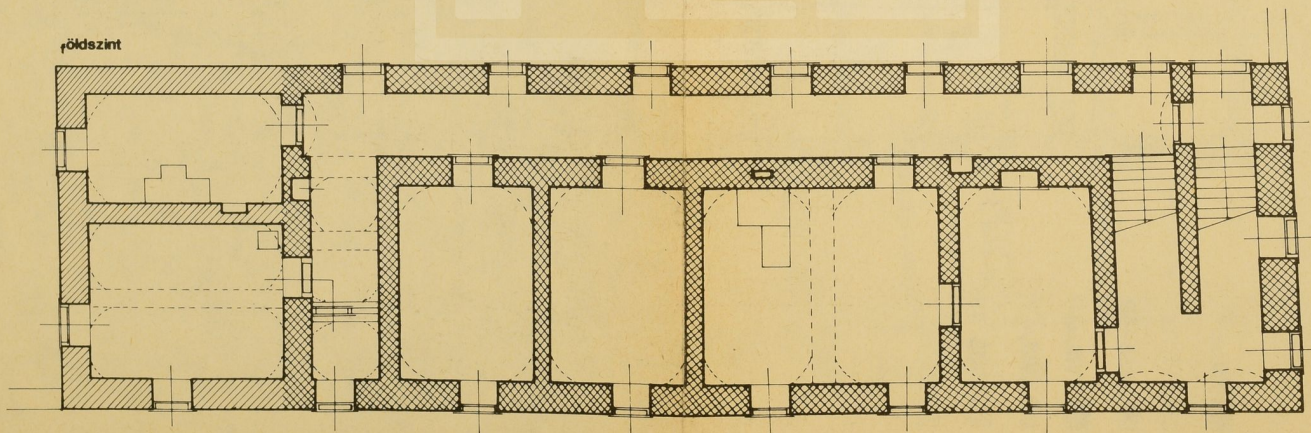
1830-35 Némethy János
kanonok

XX.sz.

0 1 2 3 4 5m

rédszint

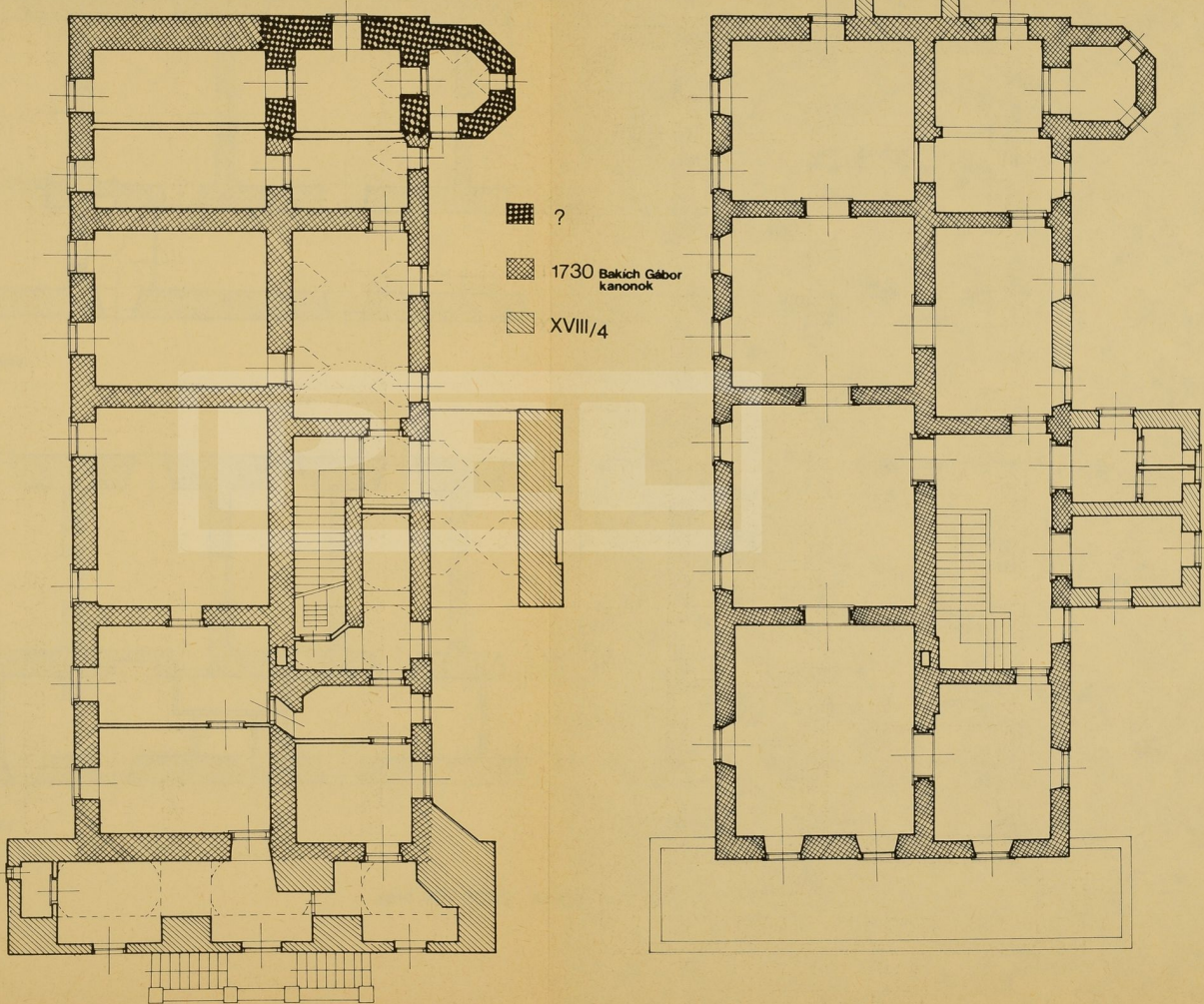

ZELNYI F.

rögzint

emelet

■ ?

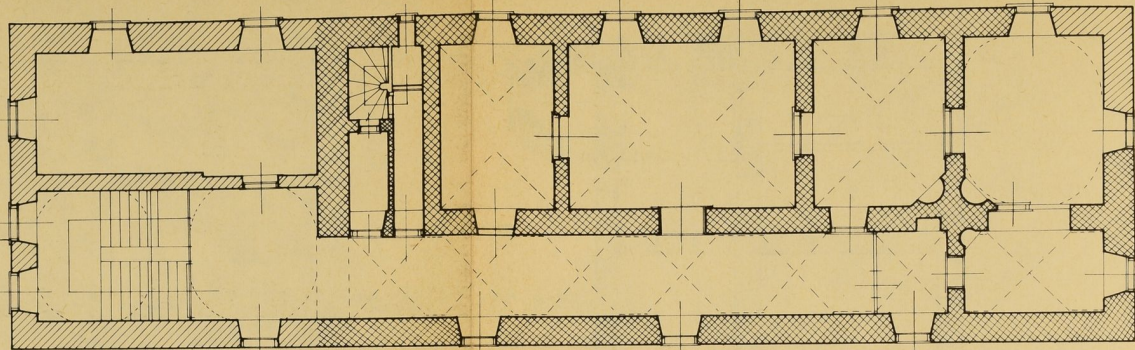
▨ 1730 Bakich Gábor
kanonok

▧ XVIII/4

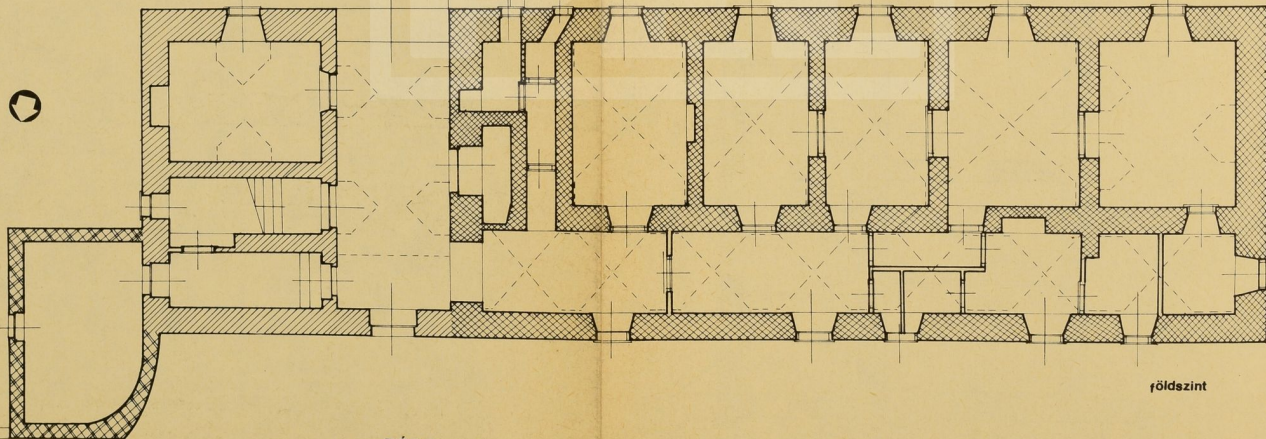
1749-1766

1790-1825

XIX.sz.

emelet

földszint

PÉCS Káptalan u. 5. sz. 2888-89 hrsz.

DUNÁNTÜLI DOLGOZATOK
(C) TÖRTÉNETTUDOMÁNYI SZOROZAT

1

PETROVIČ EDE
A PÉCSI KÁPTALANI
HÁZAK

PIEL